

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

**Η χωροθέτηση έργων Ανανεώσιμων Πηγών
Ενέργειας σε Προστατευόμενες Περιοχές.
Προβλήματα συμβατότητας και προοπτικές.**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αθηνά Ν. Γαρυφαλάκη

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:

Β. Καραγεώργου, Επίκουρη Καθηγήτρια, Επιβλέπουσα

Ε. Ραυτόπουλος, Καθηγητής

Χ. Μουκίου, Επίκουρη Καθηγήτρια

Αθήνα, Μάιος 2015

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

**Η χωροθέτηση έργων Ανανεώσιμων Πηγών
Ενέργειας σε Προστατευόμενες Περιοχές.
Προβλήματα συμβατότητας και προοπτικές.**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Αθηνά Ν. Γαρυφαλάκη

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:

Β. Καραγεώργου, Επίκουρη Καθηγήτρια, Επιβλέπουσα

Ε. Ραυτόπουλος, Καθηγητής

Χ. Μουκίου, Επίκουρη Καθηγήτρια

Αθήνα, Μάιος 2015

Copyright © Αθηνά Ν. Γαρυφαλάκη, 2015.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τη συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τη συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους διδάσκοντες του «Π.Μ.Σ. Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Βιώσιμη Ανάπτυξη» αλλά και τους συμφοιτητές μου για τις γνώσεις, την υποστήριξη και τις εμπειρίες που ζήσαμε μαζί κατά τη διάρκεια του προγράμματος.

Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω την καθηγήτριά μου, κ. Βασιλική Καραγεώργου, επιβλέπουσα της παρούσας εργασίας, η οποία με εμπιστεύθηκε όλο αυτόν τον καιρό αλλά και την αμέριστη συμπαράσταση και ανοχή που έδειξε απέναντί μου.

Τέλος, δε θα μπορούσε να λείπει από τις ευχαριστίες η αναντικατάστατη στήριξη της οικογένειάς μου, η οποία τον τελευταίο χρόνο περνάει μία δύσκολη περίοδο αλλαγών. Η ενθάρρυνση, η αισιοδοξία, η αγάπη και η εμπιστοσύνη που μου δείχνουν τόσα χρόνια είναι η δύναμή μου και γ'αυτά τους είμαι ευγνώμων.

Αθηνά Γαρυφαλάκη

Στους ανθρώπους αυτούς, αλλά και ιδιαίτερα στην ξαδέρφη μου, Μαριάννα, διότι χωρίς αυτήν δε θα ξεκινούσε ποτέ η εργασία αυτή και στο φίλο μου, Γιάννη διότι χωρίς αυτόν δε θα τελείωνε ποτέ, αφιερώνω την προσπάθειά μου αυτή.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η διείδυση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στη παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας αποτελεί μία προσπάθεια για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Στα πλαίσια της μελέτης αυτής, εξετάστηκε το θεσμικό πλαίσιο σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και σε εθνικό επίπεδο για τις Α.Π.Ε. και για τη διαχείριση-διατήρηση των προστατευόμενων περιοχών. Στη συνέχεια αναδείχθηκε η συμβολή της νομολογίας στη συμβατότητα της χωροθέτησης έργων Α.Π.Ε. σε προστατευόμενες περιοχές. Ωστόσο κρίσιμο ήταν να παρατεθούν και οι δύο αντικρουόμενες απόψεις, αυτή της ενδο-περιβαλλοντικής σύγκρουσης αλλά και των προοπτικών ισορροπίας, πάντα υπό το πρίσμα της βιώσιμης ανάπτυξης και των συνιστωσών της.

Λέξεις – κλειδιά: *Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, βιοποικιλότητα, δέουσα περιβαλλοντική εκτίμηση, δίκτυο NATURA 2000, δικαστική προστασία, ενέργεια, ενεργειακή πολιτική, εθνικό δίκαιο, ευρωπαϊκό δίκαιο, κλιματική αλλαγή, καταλληλότητα, νομολογία, επιπτώσεις, περιβάλλον, περιβαλλοντική πολιτική, συμβατότητα, σύγκρουση, χωροθέτηση, φύση, χωροταξικός σχεδιασμός*

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- Α/Γ: Ανεμογεννήτριες
- Α.Π.Ε.: Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
- Α/Π: Αιολικά Πάρκα
- Α.Σ.Π.Η.Ε: Αιολικός Σταθμός Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας
- Δ.Ε.Ε.: Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Δ.Ε.Κ.: Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
- Ε.Ε.: Ευρωπαϊκή Ένωση
- Ε.Ζ.Δ.: Ειδικές Ζώνες Διατήρησης
- Ε.Κ.: Ευρωπαϊκή Κοινότητα
- Ε.Ε.Π.: Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη
- Ε.Ο.Κ: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
- Ε.Ο.Α.: Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση
- Ε.Π.Ε.: Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
- Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.: Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
- Ζ.Ε.Π.: Ζώνες Ειδικής Προστασίας
- Κ.Α.Ζ: Καταφύγια Άγριας Ζωής
- Κ.Υ.Α.: Κοινή Υπουργική Απόφαση
- Μ.Π.Ε.: Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
- Π.Α.Κ.: Περιοχές Αιολικής Καταλληλότητας
- Π.Α.Π.: Περιοχές Αιολικής Προτεραιότητας
- Π.Π.Ε.Α.: Προκαταρκτική Περιβαλλοντική Εκτίμηση και Αξιολόγηση
- Ρ.Α.Ε.: Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας
- Σ.Ε.Ε.: Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Σ.Η.Θ.Υ.Α.: Συμπαράγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης
- Σ.Λ.Ε.Ε.: Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σ.Μ.Π.Ε.: Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων

Σ.Π.Π.: Σημαντική Περιοχή για τα Πουλιά

ΣτΕ: Συμβούλιο της Επικρατείας

Τ.Κ.Σ.: Τόποι Κοινοτικής Σημασίας

Υ.Π.Ε.Κ.Α.: Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής

Φ/Β: Φωτοβολταϊκά

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	7
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	9
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	15
Σκοπός της εργασίας	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ.....	18
1.1 Η έννοια του περιβάλλοντος και της προστασίας του.....	18
1.2 Η έννοια των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας («Α.Π.Ε.»)	19
1.3 Η περιβαλλοντική και ενεργειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης 20	
1.3.1. Ιστορικό Ευρωπαϊκής Περιβαλλοντικής Πολιτικής.....	20
1.3.2. Το πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο. Το ισχύον θεσμικό καθεστώς της περιβαλλοντικής προστασίας στη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης («Σ.Ε.Ε.») και στη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης («Σ.Λ.Ε.Ε.»).	22
1.3.2.1 Τα περιβαλλοντικά άρθρα της Σ.Ε.Ε. και της Σ.Λ.Ε.Ε.....	24
1.3.3 Ιστορικό Ευρωπαϊκής Ενεργειακής Πολιτικής.....	31
1.3.3.1 Ο Τίτλος XXI της «Σ.Λ.Ε.Ε.»	33
1.3.4 Παράγωγο ενωσιακό δίκαιο	34

1.3.4.1 Η Οδηγία 2009/28/ΕΚ «σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την τροποποίηση και τη συνακόλουθη κατάργηση των οδηγιών 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ».....	35
1.4 Η προστασία της φύσης στο ενωσιακό δίκαιο	38
1.4.1 Η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας».....	40
1.4.1.1 Περιεχόμενο της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ	40
1.4.1.2 Η δέουσα περιβαλλοντική εκτίμηση των σχεδίων ή προγραμμάτων εντός NATURA 2000. Άρθρο 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.	42
1.4.2 Η Οδηγία 2009/147/ΕΚ «περί της διατήρησης των άγριων πτηνών»	51
1.5 Άλλα συναφή νομοθετικά κείμενα: Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για το τοπίο ή Σύμβαση της Φλωρεντίας (European Landscape Convention)	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ.....	56
2.1 Συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος στο περιβάλλον.....	56
2.2 Ενσωμάτωση της Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας στην Εθνική Νομοθεσία	58
2.2.1 Ο ν. 3468/2006 (ΦΕΚ τ. Α' / 27.6.2006) όπως τροποποιήθηκε με το ν. 3851/2010 (ΦΕΚ τ. Α' 85/4.6.2010).....	58
2.2.2. Το άρθρο 10 του ν.4014/2011 (ΦΕΚ τ. Α' 209/21.9.2011) και οι εξουσιοδοτικές του διατάξεις.....	63
2.3 Η προστασία της φύσης στο εθνικό δίκαιο	65
2.3.1 Ο νόμος-πλαίσιο 1650/1986 για τη προστασία του περιβάλλοντος	66

2.3.2 Ο ν. 3937/2011 (ΦΕΚ τ. Α' 60/31.3.2011) για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας.....	67
2.4 Η υπ' αριθμ. 49828 (ΦΕΚ τ. Β' 2464/3.12.2008) Απόφαση της Επιτροπής Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον Τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης «Έγκριση ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού» («Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.»)	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – Η ΣΧΕΤΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ ΕΡΓΩΝ Α.Π.Ε. ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑ ΑΥΤΗΣ ΜΕ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ.....	75
3.1 Γενικά για την πρόσβαση στη περιβαλλοντική δικαιοσύνη.....	75
3.2 Ευρωπαϊκά Δικαστήρια	76
3.2.1 Η υπόθεση Azienda Agro-Zootenica Franchini Sarl	76
3.2.2 Προσφυγές Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά κρατών – μελών λόγω παράλειψης ενσωμάτωσης της Οδηγίας για τις «Α.Π.Ε.».....	79
3.3 Συμβούλιο της Επικρατείας	80
3.3.1 Αιτήσεις ακύρωσης κατά του «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.» και οι σχετικές αποφάσεις του ΣτΕ 1421,1422/2013	81
3.3.2 Η χωροθέτηση Αιολικού Πάρκου σε τμήμα αναδασωτέας έκτασης και οι σχετικές αποφάσεις ΣτΕ 2474/2011 και 2499/2012 (Ολ.).....	84
3.3.3 Η απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ 786/2014, κατόπιν αιτήσεως ακύρωσης κατά της υπουργικής απόφασης για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.....	87

3.3.4. Η νομολογία του ΣτΕ για τη χωροθέτηση έργων Α.Π.Ε. στα μικρά νησιά, σε συνδυασμό και με την προστασία του τοπίου.....	90
3.3.5 Συγκριτική Ανάλυση των αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας.....	93
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΕΝΔΟΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ Ή ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ;.....	96
4.1 Ενδο-περιβαλλοντική σύγκρουση.....	96
Η ενδοπεριβαλλοντική σύγκρουση στην Ελλάδα – Διαπίστωση παραβάσεων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014).....	98
4.2 Προοπτικές Ισορροπίας.....	102
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	106
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ.....	108
Βιβλιογραφία.....	108
Αρθρογραφία.....	109
Εκδόσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής.....	112
Περιοδικά.....	112
Ιστοσελίδες.....	113
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	114

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η προστασία του περιβάλλοντος διεθνώς έχει αποτελέσει τα τελευταία χρόνια αντικείμενο πρώτης προτεραιότητας. Τούτο συνέβη ως αναγκαία συνέπεια της διαρκούς επιβάρυνσης του περιβάλλοντος, όπως αυτή συντελέστηκε είτε μέσω της ανάπτυξης της ανθρώπινης δραστηριότητας εν γένει, είτε μέσω της αλόγιστης χρήσης των φυσικών του πόρων.¹

Ειδικότερα, η βιομηχανική επανάσταση το 19^ο αιώνα, αλλά και η ραγδαία τεχνική και τεχνολογική ανάπτυξη που ακολούθησε τον 20^ο αιώνα, έθεσαν σε δεύτερη μοίρα το περιβάλλον και την προστασία του, ως αναγκαία εξέλιξη για την ανθρώπινη πρόοδο και ανάπτυξη. Καίτοι, την περίοδο αυτή κυριαρχούσε μία τάση προς την απόλυτη εκμετάλλευση των – λανθασμένα θεωρούμενων – ανεξάντλητων φυσικών πόρων, για την κάλυψη των άμεσων βιοτικών αναγκών αλλά και την επίτευξη οικονομικού οφέλους.²

Ωστόσο, η θεώρηση ότι το περιβάλλον στο οποίο ζούμε και αναπτυσσόμαστε παραμένει αναλλοίωτο, καταρρίφθηκε όταν άρχισαν να γίνονται αντιληπτές ουσιαστικές επιβαρύνσεις σε αυτό, οι οποίες ήταν ανεπανόρθωτες ή δυσχερώς επανορθώσιμες.

Κατά συνέπεια, η διεθνής κοινότητα οδηγήθηκε στην παραδοχή ότι το περιβάλλον πρέπει να τυγχάνει αυξημένης προστασίας. Η προστασία του οφείλει να είναι τέτοια, ώστε να μπορεί να εξασφαλίζει την κάλυψη

¹ Γλυκερία Π. Σιούτη, «Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος», Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα - Θεσσαλονίκη, Β' Έκδοση 2011, σελ. 1-2

² Ιωάννης Κ. Καράκωστας, «Περιβάλλον και Δίκαιο – Δίκαιο Διαχείρισης και προστασίας των περιβαλλοντικών αγαθών», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Δεύτερη Έκδοση, 2006, σελ. 1-2.

των αυξανόμενων ανά τα χρόνια ανθρώπινων αναγκών, αλλά η κάλυψη αυτή να γίνεται έτσι ώστε να μην τίθεται σε κίνδυνο η δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύπτουν τις δικές τους ανάγκες. Η παραδοχή αυτή είναι ευρέως γνωστή με τον όρο «βιώσιμη ανάπτυξη».³

Στα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξης, και της συνιστώσας του περιβάλλοντος, παρατηρείται στον τομέα της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας μία στροφή προς πιο φιλικές προς το περιβάλλον πηγές ενέργειας. Οι πηγές αυτές είναι ευρέως γνωστές και ως εναλλακτικές μορφές ενέργειας ή ανανεώσιμες πηγές ενέργειας («Α.Π.Ε.»).

Σκοπός της εργασίας

Το κεντρικό ερώτημα της παρούσας μελέτης συνοψίζεται στη συμβατότητα της χωροθέτησης έργων «Α.Π.Ε.», ως ένα κατ' εξοχήν μέτρο αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, κοντά ή εντός προστατευόμενων περιοχών, των οποίων η ακεραιότητα και η διατήρηση είναι ιδιόζουσας σημασίας.

Στην παρούσα εργασία θα παρουσιασθεί αρχικά το ευρωπαϊκό αλλά και το εθνικό θεσμικό πλαίσιο, το οποίο καλύπτει τις «Α.Π.Ε.», την προστασία της φύσης και τη χωροθέτηση των αιολικών πάρκων (Α/Π) παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και ειδικότερα σε προστατευόμενες περιοχές, όπως οι περιοχές NATURA 2000.

Στη συνέχεια, θα αναλυθεί η συμβατότητα της χωροθέτησης αυτών των έργων με περιοχές ειδικής και αυξημένης προστασίας, όπως αυτή μπορεί

³ Γλυκερία Π. Σιούτη, ό.π., σελ. 23

να επιτευχθεί μέσω των εργαλείων της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αλλά και της δέουσας οικολογικής εκτίμησης.

Πρόσθετα, θα παρουσιασθούν επιλεκτικά δικαστικές αποφάσεις του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Δ.Ε.Κ.) (νυν Δικαστηρίου Ευρωπαϊκής Ένωσης - Δ.Ε.Ε.) και του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣτΕ), οι οποίες έχουν κρίνει επί θεμάτων αδειοδότησης έργων «Α.Π.Ε.» και της χωροθέτησής τους γενικά αλλά και σε περιοχές αυξημένης προστασίας.

Εν κατακλείδι, θα παρατεθούν οι δύο οπτικές γωνίες – υπέρ και κατά – , αφορώσες στην ενδοπεριβαλλοντική σύγκρουση που προκύπτει από την ανάπτυξη των προαναφερόμενων έργων εντός προστατευόμενων περιοχών, και πώς μπορεί να επιτευχθεί ισορροπία, αλλά και τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την ανωτέρω έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

1.1 Η έννοια του περιβάλλοντος και της προστασίας του

Ως «περιβάλλον», ορίζεται το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων, που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα της ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες.⁴

Το περιβάλλον αποτελεί ένα ατομικό αλλά και κοινωνικό αγαθό με ιδιαίτερες εκφάνσεις, οι οποίες πρέπει να αποτυπώνονται και στις διατάξεις που το προστατεύουν. Ωστόσο, λόγω του σύνθετου της έννοιας «περιβάλλον», είναι δύσκολο να καλυφθεί το εύρος της με έναν ορισμό. Ειδικά στο ευρω-ενωσιακό δίκαιο δεν υφίσταται ένας ορισμός για το περιβάλλον, αλλά τούτο εξειδικεύεται ad hoc στις επιμέρους κανονιστικές ρυθμίσεις.

Σε αυτό έχει συνδράμει ήδη πληθώρα ρυθμίσεων είτε ενδοτικού είτε αναγκαστικού δικαίου, σε διεθνές, ευρωπαϊκό αλλά και εθνικό επίπεδο, που εξειδικεύουν κάθε πτυχή της περιβαλλοντικής προστασίας.

Ως «περιβαλλοντική προστασία» νοείται η προστασία την οποία παρέχει η έννομη τάξη στα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος για τη διατήρηση, βελτίωση και αποκατάστασή τους, ως χρήζοντα προστασίας καθεαυτά

⁴ Γλυκερία Π. Σιούτη, ό.π., σελ. 10-11, βλ. Άρθρο 2 του ν.1650/1986 (ΦΕΚ τ. Α' 160/16.10/1986) «για την προστασία του περιβάλλοντος» www.et.gr «[...] 1. Περιβάλλον: το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα της ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες. [...]»

αλλά και σε σύνδεση με την ανθρώπινη ζωή, υγεία και ποιότητα του ζωτικού/βιοτικού χώρου των ατόμων.⁵

1.2 Η έννοια των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας («Α.Π.Ε.»)

Για την πληρότητα της παρούσας εργασίας, θεωρείται σκόπιμη η παράθεση του ορισμού των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, και η σύντομη περιγραφή των μορφών ενέργειας που τις αποτελούν.

Ως Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, λοιπόν, ορίζονται εκείνες οι μορφές ενέργειας οι οποίες προκύπτουν με φυσικό τρόπο, δηλαδή όχι από ορυκτά ή πυρηνικά καύσιμα, αλλά από θεωρητικά ανεξάντλητες πηγές, όπως ο ήλιος, ο άνεμος, η βιομάζα, το νερό και η γεωθερμία.⁶

Από αυτές τις πηγές, προκύπτουν οι εξής μορφές ενέργειας⁷:

α) Η ηλιακή ενέργεια, η οποία αξιοποιείται συνηθέστερα μέσω των φωτοβολταϊκών (Φ/Β) γεννητριών (panels), που μετατρέπουν τη θερμική ενέργεια από τις ακτίνες του ήλιου σε ηλεκτρική.

β) Η αιολική ενέργεια, η οποία αξιοποιείται μέσω των ανεμογεννητριών (Α/Γ), που μετατρέπουν την κινητική ενέργεια του ανέμου σε ηλεκτρική.

γ) Η ενέργεια της βιομάζας, η οποία συνίσταται στην ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται όταν χρησιμοποιούνται ως καύσιμες ύλες πάσης φύσεως γεωργικά και δασικά υπολείμματα, τα οποία έχουν υποστεί την κατάλληλη θερμοχημική επεξεργασία.

⁵ Γλυκερία Π. Σιούτη, ό.π., σελ. 10-11

⁶ <http://dictionary.reference.com/>

⁷ Μιχ. Π. Παπαδόπουλος, «Παραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές», Έκδοση Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, Αθήνα 1997, σελ. 1-3

δ) Η υδροηλεκτρική, η κυματική και η παλιρροϊκή ενέργεια, οι οποίες συνίστανται στην μετατροπή της κινητικής ενέργειας των ποταμών, των απλών κυμάτων και της παλίρροιας σε ηλεκτρική.

ε) Η γεωθερμική ενέργεια, η οποία αξιοποιείται εκεί όπου υπάρχουν κατάλληλες γεωλογικές συνθήκες, μετατρέποντας τη θερμότητα των εσωτερικών στρωμάτων της γης σε ηλεκτρική ενέργεια.

Από τις ως άνω «Α.Π.Ε.», η αιολική είναι η ευρύτερα αξιοποιούμενη και με διαφορά η μόνη που πλησιάζει την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας που προκύπτει από συμβατικές πηγές, τόσο ως προς το κόστος παραγωγής όσο και ως προς την παραγόμενη ισχύ.

1.3 Η περιβαλλοντική και ενεργειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1.3.1. Ιστορικό Ευρωπαϊκής Περιβαλλοντικής Πολιτικής

Η ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού Δικαίου Περιβάλλοντος ξεκίνησε ουσιαστικά το 1972, οπότε και εισήχθη η προβληματική μίας ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής. Η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί πλέον κοινοτικό στόχο, οπότε και θα πρέπει να επιτευχθεί με τη διαμόρφωση ειδικής κοινοτικής πολιτικής.⁸

Εκπονήθηκαν στα πλαίσια της τότε Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας («Ε.Ο.Κ.») προγράμματα δράσης, τα οποία έθεσαν αρχικά τους βασικούς στόχους και τις θεμελιώδεις αρχές της περιβαλλοντικής προστασίας, τη διασφάλιση των φυσικών πόρων και την περιβαλλοντική

⁸ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, "European Environmental Law – After Lisbon", 4th Edition, Europa Law Publishing 2012, σελ. 4

προβληματική σε άλλες κοινοτικές πολιτικές, όπως η ενέργεια, η γεωργία, η βιομηχανία και ο τουρισμός.⁹

Τα προγράμματα αυτά όμως, δε θα μπορούσαν να αποτελέσουν επαρκή νομική βάση ώστε να οδηγήσουν τα αρμόδια όργανα σε σχετικές ρυθμίσεις, καθώς δεν είχαν δεσμευτικό χαρακτήρα.¹⁰ Η νομική βάση για την ανάληψη ενεργειών στον τομέα του περιβάλλοντος αναζητήθηκε στο άρθρο 100 και στο άρθρο 235 «Ε.Ο.Κ.». Βέβαια, η κοινή αγορά στην οποία στηρίχθηκε η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, δεν μπορούσε να αποτελεί βάση για όλες τις περιβαλλοντικές ρυθμίσεις ή μέτρα που λάμβαναν τα κοινοτικά όργανα.

Το πρόβλημα του νομικού ερείσματος αυτών των σχετικών νομοθετικών εργαλείων (Κανονισμοί, Οδηγίες) επιλύθηκε με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη («Ε.Ε.Π.») του 1986, με την οποία το περιβάλλον εντάσσεται στο κοινοτικό πλαίσιο δράσης ως αγαθό άξιο έννομης προστασίας.¹¹ Με την «Ε.Ε.Π.» ενσωματώθηκαν στην Συνθήκη «Ε.Ο.Κ.» οι στόχοι της περιβαλλοντικής πολιτικής και το περιβάλλον αποκτά αυτοτελή νομική κατοχύρωση.¹²

Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η οποία υπογράφηκε το 1992 και τέθηκε σε ισχύ το 1993, ο όρος «περιβάλλον» αναφέρεται ρητώς στα άρθρα 2 και 3 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας («Ε.Κ.»), άρθρα τα οποία ορίζουν τους στόχους και τις δραστηριότητες της «Ε.Κ.», και στις οποίες η περιβαλλοντική προστασία κατοχυρώνεται ως στόχος της Κοινότητας.

⁹ Τρία προγράμματα δράσης: 1^ο (1973-1976), 2^ο (1977-1981), 3^ο (1982-1986), Γεώργιος Ι. Δελλής, «Κοινοτικό Δίκαιο Περιβάλλοντος», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1998, σελ. 43

¹⁰ Γεώργιος Ι. Δελλής, ό.π., σελ 43

¹¹ Γεώργιος Ι. Δελλής, ό.π., σελ. 49

¹² Γεώργιος Ι. Δελλής, ό.π., σελ. 50

Με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997 επήλθαν ενδιαφέρουσες αλλαγές στο νομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Περιβαλλοντικής Πολιτικής. Πλέον αποτελεί μέριμνα της Κοινότητας η προώθηση μίας αρμονικής, ισορροπημένης και βιώσιμης ανάπτυξης των οικονομικών δραστηριοτήτων.¹³

Εκτός από την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ κατοχυρώθηκε και ο στόχος ενός υψηλού επιπέδου προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος καθώς και η αρχή της ενσωμάτωσης.¹⁴

Όσον αφορά στη Συνθήκη της Νίκαιας, το 2001, μικρές αλλαγές επήλθαν στην περιβαλλοντική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία πλέον αποτελεί μία από τις βασικότερες πολιτικές στις οποίες συμφώνησαν τα κράτη-μέλη.

1.3.2. Το πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο. Το ισχύον θεσμικό καθεστώς της περιβαλλοντικής προστασίας στη Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης («Σ.Ε.Ε.») και στη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης («Σ.Λ.Ε.Ε.»).

Την περίοδο αυτή, η Ευρωπαϊκή Ένωση διανύει τη «Μετά τη Λισαβόνα» περίοδο. Με τη Συνθήκη της Λισαβόνας, το 2007 υπήρξαν μεγάλες αλλαγές στη δομή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε επίπεδο πρωτογενούς ευρωπαϊκού δικαίου, σε ισχύ είναι η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης («Σ.Ε.Ε.») και η Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης («Σ.Λ.Ε.Ε.»).

¹³ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., σελ. 8

¹⁴ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., σελ. 9. Για την «αρχή της ενσωμάτωσης» βλ. κατωτέρω υπό 1.2.2.1

Το ισχύον πρωτογενές ευρω-ενωσιακό δίκαιο, ήτοι η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρέχει νομική βάση για τη θέσπιση ρυθμίσεων σε επίπεδο δευτερογενούς ενωσιακού δικαίου σε όλους τους επιμέρους τομείς της περιβαλλοντικής προστασίας.¹⁵

Ειδικότερα, η Συνθήκη της Λισαβόνας διατηρεί το κεκτημένο της θεμελιώδους σημασίας της προστασίας του περιβάλλοντος όπως αυτό διαμορφώθηκε μέσα από τις ιδρυτικές Συνθήκες και τις διαδοχικές τους αναθεωρήσεις. Αυτό που διευρύνεται είναι το πεδίο της περιβαλλοντικής προστασίας με την προσθήκη νέων αναφορών κυρίως στην προστασία των ζώων και τη συμβολή της Ε.Ε. στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής κ.α.¹⁶

Ειδικότερα, στους στόχους της περιβαλλοντικής πολιτικής γίνεται ρητή αναφορά στην «κλιματική αλλαγή». Η σχετική ρύθμιση προβλέπει ότι η πολιτική της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος αποβλέπει στην «προώθηση σε διεθνές επίπεδο μέτρων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ή παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων και ιδίως την καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος». Αναγνωρίζεται, επίσης, η σύνδεση ενεργειακής πολιτικής και περιβάλλοντος καθώς αναφέρεται ότι «η ενεργειακή πολιτική της Ένωσης θα πρέπει να ασκείται λαμβανομένης υπόψη της απαίτησης να προστατευθεί και βελτιωθεί το περιβάλλον».¹⁷

¹⁵ http://europa.eu/pol/env/index_el.htm

¹⁶ Αγγελική Καλλία-Αντωνίου, «Δίκαιο Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Σύντομη επισκόπηση: Ατμόσφαιρα και Κλιματική αλλαγή – Ύδατα – Απόβλητα και Ανακύκλωση – Φύση και Βιοποικιλότητα – Περιβαλλοντική ευθύνη», Περιβάλλον και Δίκαιο Τ.2/2012, σελ. 267

¹⁷ Π.Κ. Ιωακειμίδης, «Η Συνθήκη της Λισσαβόνας – παρουσίαση, ανάλυση, αξιολόγηση», Εκδόσεις Θεμέλιο, 2008, σελ. 121-122

Η περιβαλλοντική προστασία αποτελεί, σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 2 της «Σ.Λ.Ε.Ε.», τομέα συντρέχουσας αρμοδιότητας μεταξύ θεσμικών οργάνων της Ένωσης και εθνικών αρχών. Συνεπώς, η παρέμβαση της Ένωσης στο συγκεκριμένο πεδίο οφείλει, με βάση την αρχή της επικουρικότητας, να κατατείνει στην επίτευξη ευδιάκριτων στόχων όπως η προστασία, διατήρηση και βελτίωση της ποιότητας του ευρωπαϊκού περιβάλλοντος, η ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων και η αειφορία.¹⁸

Στη βάση του άρθρου αυτού έχει εκδοθεί μέχρι σήμερα ένας μεγάλος αριθμός πράξεων παραγώγου δικαίου οι οποίες αφορούν είτε προληπτικά και διορθωτικά μέτρα με σκοπό την αντιμετώπιση συγκεκριμένων περιβαλλοντικών προβλημάτων είτε μέτρα που καλύπτουν περισσότερους τομείς ή ενσωματώνονται σε άλλους τομείς άσκησης πολιτικής, με αντικείμενα όπως τη θέσπιση προγραμμάτων δράσης, την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, τη στρατηγική για την αειφόρο ανάπτυξη, τη διαχείριση των αποβλήτων, την ατμοσφαιρική ρύπανση, την προστασία και διαχείριση των υδάτων, της φύσης και της βιοποικιλότητας, την προστασία του εδάφους, την πολιτική προστασία και τη συνεργασία με τρίτες χώρες ή οργανισμούς.¹⁹

1.3.2.1 Τα περιβαλλοντικά άρθρα της Σ.Ε.Ε. και της Σ.Λ.Ε.Ε.

Το άρθρο 3 της Σ.Ε.Ε. περιλαμβάνει τις αρχές, τις αξίες και τους στόχους που δικαιολογούν τη δημιουργία της Ένωσης αλλά και τις ενέργειες των οργάνων της στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων τους. Η σπουδαιότητά των

¹⁸ Βασίλειος Χριστιανός, «Συνθήκη ΕΕ και ΣΛΕΕ – κατ' άρθρον ερμηνεία», Νομική

Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 208

¹⁹ Β. Χριστιανός, ό.π., σελ. 885

διατάξεων του άρθρου αυτού έγκειται στο γεγονός ότι παρέχουν το απαραίτητο θεσμικό πλαίσιο και την προγραμματική πλατφόρμα για την υιοθέτηση εξειδικευμένων μέτρων προκειμένου να επιτευχθούν οι οριοθετημένοι στόχοι.

Οι ρητές αναφορές μεταξύ άλλων στη αιφόρο ανάπτυξη της Ευρώπης αλλά και την επιδίωξη ενός υψηλού επιπέδου προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος καταδεικνύουν την προέχουσα θέση της περιβαλλοντικής συνιστώσας στις αρχές και τους στόχους της Ε.Ε.²⁰ Η αιφόρος ανάπτυξη, ειδικότερα, αποτελεί μία οριζόντια αρχή που συνδέεται όχι μόνο με την οικονομική ανάπτυξη αλλά και με την τεχνολογική.²¹

Με την Σ.Λ.Ε.Ε. καθιερώνεται η ευρωπαϊκή περιβαλλοντική πολιτική, καθώς ορίζονται οι στόχοι, οι αρχές, η λήψη μέτρων και κατοχυρώνεται το υψηλό επίπεδο προστασίας για το περιβάλλον και την ποιότητά του. Τα άρθρα 11, 114 § 3, 191-193 και 194 της «Σ.Λ.Ε.Ε.» είναι τα πλέον εξέχοντα για την περιβαλλοντική προστασία στην Ε.Ε.. Αναλυτικότερα:

Το άρθρο 11 της «Σ.Λ.Ε.Ε.» καθιερώνει μία από της σημαντικότερες αρχές της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής, την «*αρχή της ενσωμάτωσης*», η οποία σε συνδυασμό και με το άρθρο 191 της «Σ.Λ.Ε.Ε.» ορίζει ότι οι στόχοι και οι αρχές της πολιτικής της «Ε.Ε.» για την προστασία του περιβάλλοντος, καθώς και το σύνολο των λοιπών παραγόντων που συμβάλλουν στη διαμόρφωσή της πρέπει να ενσωματώνονται κατά την οργάνωση και άσκηση άλλων τομεακών πολιτικών (βιομηχανία, ενέργεια, μεταφορές κλπ) εκ μέρους της «Ε.Ε.», ενώ

²⁰ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., σελ. 10

²¹ H. Vedder, «*Analysis The treaty of Lisbon and European Environmental Law and Policy*», Journal of Environmental Law 22:2 (2010), p. 288

επιβάλλεται η αποχή από συγκεκριμένη δράση που δε συμβιβάζεται με τους στόχους αυτούς.²²

Με το άρθρο 11 της «Σ.Λ.Ε.Ε.» πρόσθετα δίδεται έμφαση στην επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης, δηλ. στην ισορροπία μεταξύ των οικονομικών και κοινωνικών στόχων και της ανάγκης προστασίας του περιβάλλοντος. Κατ' αυτόν τον τρόπο τίθενται όρια στην οικονομική ανάπτυξη, η οποία δε μπορεί να γίνεται εις βάρος του περιβάλλοντος.²³

Εν συνεχεία, το άρθρο 114 αποτελεί το πρώτο άρθρο του κεφαλαίου της «Σ.Λ.Ε.Ε.» για την διαδικασία προσέγγισης των εθνικών νομοθεσιών, σε ενωσιακό επίπεδο. Βάσει των διατάξεων της § 3 του άρθρου 114, οι προτάσεις της Επιτροπής, πρέπει να περιβάλλονται από ένα υψηλό επίπεδο προστασίας, ειδικά στους τομείς της υγείας, της ασφάλειας, της προστασίας του περιβάλλοντος και της προστασίας των καταναλωτών.²⁴ Μέσω της παραγράφου αυτής, επιχειρείται η εγκαθίδρυση και λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και επιτυγχάνεται μια επέκταση αντικειμένων υπό εναρμόνιση και μάλιστα υπό το «πέπλο» μιας έμμεσης υποχρέωσης υψηλού επιπέδου προστασίας.²⁵

Φτάνοντας στον Τίτλο XX της «Σ.Λ.Ε.Ε.», η ειδικότερη ευρωπαϊκή περιβαλλοντική πολιτική ρυθμίζεται μέσω των άρθρων 191-193. Σε σχέση με τα προϊσχύοντα 174-176 άρθρα, αλλαγή παρατηρείται στην ένταξη του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής ως ένα παγκόσμιο περιβαλλοντικό πρόβλημα που εντάσσεται στην ευρωπαϊκή περιβαλλοντική πολιτική.²⁶ Άλλωστε η «Ε.Ε.» έχει μία αρκετά καλά αναπτυγμένη πολιτική για την

²² Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., σελ. 22

²³ Β. Χριστιανός, ό.π., σελ. 208

²⁴ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., σελ. 74

²⁵ Β. Χριστιανός, ό.π., σελ. 635

²⁶ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 10-12

κλιματική αλλαγή καθώς και ενεργό ρόλο στην ήδη υπάρχουσα παγκόσμια κίνηση για το θέμα αυτό.²⁷

Το άρθρο 191 της «Σ.Λ.Ε.Ε.» αποτελεί τη βάση της ενωσιακής περιβαλλοντικής πολιτικής και θέτει τους στόχους, το πλαίσιο και τα δεδομένα στα οποία θα πρέπει να ανταποκρίνονται τα μέτρα που θα υλοποιούν την πολιτική αυτή.²⁸

Το άρθρο 191 § 1 θέτει στόχους όπως η διατήρηση, προστασία και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος και η προστασία της υγείας του ανθρώπου, ως στοιχεία του περιβάλλοντος.²⁹ Η εξειδικευμένη αυτή αναφορά στην ανθρώπινη υγεία, αναδεικνύει το σύνδεσμο μεταξύ της ανθρώπινης υγείας και της ενωσιακής περιβαλλοντικής πολιτικής.³⁰

Ο επόμενος στόχος αναφέρεται στη συνετή και ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων και εντάσσεται και αυτός στο αντικείμενο προστασίας του πρώτου στόχου καθώς συνδέεται άμεσα με τη διατήρηση, την προστασία και τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος. Η ιδιαίτερη αναφορά του εξυπηρετεί την ανάδειξη της πτυχής της προστασίας και διατήρησης των φυσικών πόρων, η οποία άλλωστε αποτελεί τη θεμελιώδη αναφορά της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης, βασικού στόχου της ενωσιακής δράσης εν γένει, όπως προκύπτει και από το άρθρο 11 της «Σ.Λ.Ε.Ε.».³¹

Το άρθρο 191 αναδεικνύει η διασυνοριακή και διεθνή διάσταση των διατάξεων των Συνθηκών της «Ε.Ε.».³² Η προώθηση, σε διεθνές επίπεδο,

²⁷ H. Vedder, ό.π., σελ. 290

²⁸ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 32

²⁹ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 32

³⁰ Β. Χριστιανός, ό.π., σελ. 880, Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 35

³¹ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 36

³² Χριστιανός Β., ό.π., σελ. 880, Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 39

μέτρων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ή παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων, και ιδίως για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, η οποία εμφανίζεται για πρώτη φορά στις Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτελεί κύριο στόχο της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής.

Η υποπαράγραφος 1 της § 4 του άρθρου 191 «Σ.Λ.Ε.Ε.» επιβεβαιώνει την ικανότητα της Ένωσης και των κρατών μελών να συνεργάζονται με τρίτες χώρες και με αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς για ζητήματα περιβαλλοντικής πολιτικής, σε συμφωνία και με στόχο την προώθηση μέτρων σε διεθνές επίπεδο για τα παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα, όπως αναφέρεται ανωτέρω, μέσω της σύναψης συμφωνιών και ανάληψης κατάλληλων δράσεων.³³

Οι στόχοι αυτοί δεσμεύουν τα όργανα και το νομοθέτη της Ένωσης κατά την άσκηση πολιτικής και τη θέσπιση δεσμευτικών πράξεων και υλοποιούνται μέσω των περιβαλλοντικών προγραμμάτων του άρθρου 192 της «Σ.Λ.Ε.Ε.».³⁴

Με την § 2 του άρθρου 191 για την επίτευξη του υψηλού επιπέδου προστασίας,³⁵ θεμελιώνονται οι αρχές, στις οποίες στηρίζεται η ενωσιακή πολιτική για το περιβάλλον.³⁶ Πρόσθετα, προβλέπει τη λεγόμενη ρήτρα διασφάλισης, η οποία περιέχεται, εφόσον αυτό ενδείκνυται, στα μέτρα εναρμόνισης που λαμβάνονται δυνάμει της εξουσιοδοτικής διάταξης του άρθρου 192 της «Σ.Λ.Ε.Ε.», και δίνει το δικαίωμα στον εθνικό νομοθέτη να λαμβάνει προσωρινά μέτρα, τα οποία υπόκεινται σε διαδικασία ελέγχου

³³ Β. Χριστιανός, ό.π., σελ. 883

³⁴ Χριστιανός Β., ό.π., σελ. 881

³⁵ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 41

³⁶ Αρχή της πρόληψης, Αρχή της προφύλαξης, Αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» κ.α., αναλυτικά Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 41-52

της Ένωσης. Τα μέτρα αυτά πρέπει να δικαιολογούνται στη βάση αποκλειστικά περιβαλλοντικών και όχι οικονομικών λόγων και να έχουν μία συγκεκριμένη διάρκεια η οποία να προσδιορίζεται είτε χρονικά είτε έως την επίτευξη κάποιου στόχου.³⁷

Η § 3 του άρθρου 191 περιέχει τέσσερις διαστάσεις τις οποίες τα όργανα της Ένωσης οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη κατά τη χάραξη της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής. Αυτές είναι:

α) τα διαθέσιμα επιστημονικά και τεχνικά δεδομένα.

β) οι συνθήκες του περιβάλλοντος στις διάφορες περιοχές της Ένωσης, οι οποίες αναφέρονται είτε στις φυσικές συνθήκες είτε σε τυχόν υπάρχοντα περιβαλλοντικά προβλήματα και μπορούν να δικαιολογήσουν αυστηρότερες ή ηπιότερες τοπικές ρυθμίσεις και στοχευμένες δράσεις προστασίας.

γ) Τα πλεονεκτήματα και οι επιβαρύνσεις που μπορούν να προκύψουν από τη δράση ή την απουσία δράσης δεν χρησιμοποιούνται για μία απλή ανάλυση κόστους – οφέλους, αλλά για μία ευρύτερη στάθμιση των συνεπειών από την υιοθέτηση συγκεκριμένης πολιτικής ή την ψήφιση συγκεκριμένων μέτρων σε επίπεδο περιβαλλοντικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό.

δ) η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Ένωσης στο σύνολό της και η ισόρροπη ανάπτυξη τω περιοχών της σχετίζεται άμεσα με την προηγούμενη υπό στοιχείο γ' διάσταση.³⁸

Το άρθρο 193 της «Σ.Λ.Ε.Ε.» παρέχει την ευχέρεια στα κράτη μέλη να διατηρούν σε ισχύ ή να θεσπίζουν εκ νέου μέτρα τα οποία εξασφαλίζουν ένα υψηλότερο επίπεδο προστασίας σε σχέση με τα μέτρα που

³⁷ Β. Χριστιανός, ό.π., σελ. 882

³⁸ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 52

λαμβάνονται από την Ένωση. Η πρόβλεψη αυτή συνεπάγεται ότι η λήψη των μέτρων του άρθρου 192 δεν αποσκοπεί στην πλήρη εναρμόνιση των εσωτερικών έννομων τάξεων στον τομέα του περιβάλλοντος.³⁹

Η εφαρμογή του άρθρου 193 της «Σ.Λ.Ε.Ε.» προϋποθέτει ότι τα μέτρα που λαμβάνει το κράτος μέλος αφορούν έναν τομέα στον οποίο η Ένωση έχει προχωρήσει στη λήψη «μέτρων προστασίας» στη βάση του άρθρου 192 της ΣΛΕΕ, ανεξαρτήτως της φύσης των μέτρων αυτών ή της διαδικασίας με την οποία θεσπίστηκαν (άρθρο 193 εδ. 1). Σημασία δεν έχει επίσης ούτε το χρονικό σημείο κατά το οποίο θεσπίζονται τα εθνικά μέτρα, καθώς η διάταξη αναφέρεται στη δυνατότητα των κρατών μελών όχι μόνο να θεσπίζουν, αλλά και να διατηρούν ήδη υπάρχοντα μέτρα ενισχυμένης προστασίας.⁴⁰

Τα εθνικά μέτρα ενισχυμένης προστασίας οφείλουν, όμως, να είναι συμβατά με τις Συνθήκες⁴¹ και να μην έρχονται σε αντίθεση και με διατάξεις του παράγωγου δικαίου. Ωστόσο, η υποχρέωση αυτή του εθνικού νομοθέτη υφίσταται ήδη λόγω της αρχής της ενωσιακής πίστωσης, οπότε σε καμία περίπτωση η παρούσα διάταξη δεν μπορεί να αποτελέσει δικαιολογία για το κράτος μέλος για τη μη εφαρμογή δεσμευτικών διατάξεων Κανονισμών ή τη μη ενσωμάτωση Οδηγιών στην εσωτερική έννομη τάξη.⁴²

³⁹ Β. Χριστιανός, ό.π., σελ. 889, Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 113

⁴⁰ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 114

⁴¹ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 115

⁴² Β. Χριστιανός, ό.π., σελ. 890, Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 115

1.3.3 Ιστορικό Ευρωπαϊκής Ενεργειακής Πολιτικής

Οι κύριοι στόχοι της Ευρωπαϊκής Ενεργειακής Πολιτικής ήταν ανέκαθεν η εξασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού, η ανταγωνιστικότητα στις τιμές της ενέργειας ώστε να μην αποτελούν εμπόδιο στην ανταγωνιστικότητα, η προστασία του περιβάλλοντος υπό το πρίσμα της καταπολέμησης της κλιματικής αλλαγής καθώς και η ανάπτυξη των ενεργειακών δικτύων.⁴³

Όσον αφορά στις «Α.Π.Ε.», κύρια κινητήρια δύναμη ανάπτυξής τους στην «Ε.Ε.» είναι η πολιτική για την κλιματική αλλαγή και την καταπολέμηση του φαινομένου του θερμοκηπίου, δεδομένου ότι οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (CO₂) είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την ενεργειακή κατανάλωση.⁴⁴ Η χρήση των «Α.Π.Ε.» θα μειώσει την εξάρτηση της «Ε.Ε.» και κατ' επέκταση των κρατών-μελών της από εξωτερικούς παραγωγούς ενέργειας.

Πρώτη προσπάθεια στην ανάπτυξη των «Α.Π.Ε.», ήταν η **Πράσινη Βίβλος** (96/576) μέσω της οποίας τέθηκαν σε πρώτο πλάνο οι προβληματισμοί για εναλλακτικές μορφές ενέργειας, και επιχειρήθηκε να οδηγηθούν τα κράτη-μέλη προς την απεξάρτησή τους από τις συμβατικές και ρυπογόνες πηγές ενέργειας, που χρησιμοποιούσαν κατά κόρον και να στραφούν στη συστηματικότερη χρήση των φιλικών προς το περιβάλλον «Α.Π.Ε.».⁴⁵

⁴³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Η Ευρωπαϊκή Ένωση με απλά λόγια: Ενέργεια», 2015, Εκδόσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαθέσιμο: http://europa.eu/pol/ener/index_el.htm, σελ. 4

⁴⁴ http://europa.eu/pol/ener/index_el.htm

⁴⁵ Αικατερίνη Ηλιάδου, «Ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική και προστασία του περιβάλλοντος», Περιβάλλον & Δίκαιο Τ. 3/2008, σελ. 396

Η Ενεργειακή Πολιτική μέσω της Πράσινης Βίβλου είχε κυρίως τρεις στόχους:

- ✓ Βιωσιμότητα για να καταπολεμηθεί δραστήρια η αλλαγή του κλίματος με την προώθηση των «Α.Π.Ε.» και της ενεργειακής απόδοσης.
- ✓ Ανταγωνιστικότητα για να βελτιωθεί η απόδοση του ευρωπαϊκού δικτύου μέσω της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς ενέργειας.
- ✓ Ασφάλεια εφοδιασμού για να συντονιστεί καλύτερα η ζήτηση και η προσφορά ενέργειας εντός της «Ε.Ε.» μέσα στο διεθνές περιβάλλον.⁴⁶

Σκοπός των τομέων δράσης της Πράσινης Βίβλου ήταν να επιτρέψουν στην Ευρώπη να αποκτήσει αιεφόρο, ανταγωνιστική και ασφαλή ενέργεια για τις επόμενες δεκαετίες.

Την Πράσινη Βίβλο ακολούθησε η **Λευκή Βίβλος** και ένα σχέδιο δράσης (97/599). Σχετικά με τις «Α.Π.Ε.» προέβλεπε κατ' αρχήν μια κοινοτική στρατηγική στην παραγωγή ενέργειας από «Α.Π.Ε.». Η στρατηγική αυτή θα είχε ως στόχους της την επίτευξη αυξημένης ανταγωνιστικότητας για την «Ε.Ε.», την ασφάλεια της παροχής ενέργειας και την προστασία του περιβάλλοντος. Το σχέδιο δράσης της Λευκής Βίβλου, προσαρμοσμένο στα μέτρα της εσωτερικής αγοράς ενέργειας, έδινε τις κατευθυντήριες γραμμές για την επίτευξη συντονισμένων ενεργειών από όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς και προωθούσε, μεταξύ άλλων, τη δίκαιη πρόσβαση των «Α.Π.Ε.» στην αγορά ηλεκτρισμού και την καθιέρωση μέτρων φορολογικής και οικονομικής φύσεως, με τη μορφή κινήτρων και ελαφρύνσεων προς τις εταιρίες και προς τους ιδιώτες, με στόχο την ένταξη των Α.Π.Ε. στις καθημερινές δραστηριότητές τους.⁴⁷

⁴⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV:l27018>

⁴⁷ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv:l27023>

1.3.3.1 Ο Τίτλος XXI της «Σ.Λ.Ε.Ε.»

Η καινοτομία της εισαγωγής του Τίτλου XXI για την ενεργειακή πολιτική της Ένωσης, με τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισαβόνας αποτελεί την πρώτη ρητή αναφορά στην ενέργεια, σε επίπεδο πρωτογενούς δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πριν τη Συνθήκη της Λισαβόνας, το δίκαιο της ενέργειας ενσωματωνόταν στη βάση των αρχών της εσωτερικής αγοράς, του ελεύθερου ανταγωνισμού και της περιβαλλοντικής προστασίας.⁴⁸

Το νέο άρθρο **194** της «Σ.Λ.Ε.Ε.», συνιστά την ειδική νομική βάση για τον τομέα της ενέργειας, ο οποίος περιλαμβάνεται στις συντρέχουσες αρμοδιότητες της «Ε.Ε.» και των κρατών- μελών της, και επαναλαμβάνει τη σύνδεση με την εσωτερική αγορά καθώς και με την περιβαλλοντική συνιστώσα στην ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική.⁴⁹ Το κεφάλαιο της ενέργειας επιτρέπει μία ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική «στο πλαίσιο της εγκαθίδρυσης και λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς και λαμβανομένης υπόψη της απαίτησης να προστατευθεί και να βελτιωθεί το περιβάλλον»⁵⁰. Επιπρόσθετα, καθιστά δυνατό για την Ένωση να αναπτύξει μια πιο στρατηγική και εναρμονισμένη ενεργειακή πολιτική που πρέπει να εφαρμοστεί από την Ένωση στο σύνολό της.⁵¹

Στην § 1 του άρθρου 194 της «Σ.Λ.Ε.Ε.» ορίζεται ότι η ενεργειακή πολιτική πρέπει να στοχεύει μεταξύ άλλων στην «προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας και την εξοικονόμηση ενέργειας καθώς και

⁴⁸ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 85

⁴⁹ Marjan Peeters, "Governing towards renewable energy in the EU: Competences, instruments, and procedures", 21 MJ 1 (2014), p. 43

http://www.maastrichtjournal.eu/pdf_file/ITS/MJ_21_01_0039.pdf

⁵⁰ Vedder H., ό.π., σελ. 291

⁵¹ ClientEarth legal briefing, "The impact of the Lisbon Treaty on climate and Energy policy - an environmental perspective", January 2010, <www.clientearth.org, >

στην ανάπτυξη νέων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας». Η ενσωμάτωση αυτή του στόχου σχετικά με την προώθηση της ανάπτυξης και χρήσης των Α.Π.Ε. στο κεφάλαιο της ενέργειας, έχει σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας προφανούς νομικής βάσης για τα εν λόγω μέτρα, τα οποία πριν, όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, συνδέονταν με άλλες πολιτικές και άλλες νομοθετικές διατάξεις, όπως αυτές σχετικά με το περιβάλλον και την εσωτερική αγορά. Ωστόσο, η αναγνώριση της ύπαρξης αυτής της νομικής βάσης για τις Α.Π.Ε. δεν αποκλείει τη χρήση άλλων διατάξεων της Συνθήκης ως νομική βάση, εφόσον βέβαια η χρήση αυτή δικαιολογείται βάσει των κριτηρίων για την επιλογή της νομικής βάσης.⁵²

1.3.4 Παράγωγο ενωσιακό δίκαιο

Το πρώτο κομμάτι παράγωγης ευρωπαϊκής νομοθεσίας που αποτέλεσε και το βασικότερο από άποψη περιβαλλοντική στον τομέα των «Α.Π.Ε.» ήταν η **Οδηγία 2001/77/ΕΚ** «για την προαγωγή της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές στην εσωτερική αγορά ενέργειας».⁵³

Η Οδηγία αυτή αποτέλεσε το πρώτο κοινοτικό πλαίσιο για την προώθηση και διείσδυση των «Α.Π.Ε.» στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και σημαντικό μέρος της δέσμης μέτρων που απαιτούνται για τη συμμόρφωση με τις δεσμεύσεις που ανέλαβε η «Ε.Ε.» στο πλαίσιο του Πρωτοκόλλου του Κιότο για τη μείωση των εκπομπών του θερμοκηπίου.⁵⁴ Στόχος της οδηγίας είναι να δώσει ώθηση στην επιτάχυνση

⁵² ClientEarth legal briefing, ό.π.

⁵³ http://europa.eu/eu-law/decision-making/legal-acts/index_el.htm

⁵⁴ Αικατερίνη Σακελλαροπούλου, «Χωροταξία και Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας», στο πλαίσιο κύκλου διαλέξεων του Τ.Ε.Ε. με τίτλο: «Επίκαιρα Θέματα Περιβάλλοντος, χωροταξίας και πολεοδομίας»,σελ.11,

της συνεισφοράς των «Α.Π.Ε.», τηρουμένων των αρχών της εσωτερικής αγοράς.

Τέλος, η προνοητικότητα της εν λόγω Οδηγίας συνίστατο και στη δημιουργία εθνικών δικτύων ηλεκτρικής ενέργειας από «Α.Π.Ε.» που θα συνδέονται μεταξύ τους σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.⁵⁵

Δεύτερο κομμάτι της παράγωγης ευρωπαϊκής νομοθεσίας ήταν η **Οδηγία 2003/30/ΕΚ «σχετικά με την προώθηση της χρήσης βιοκαυσίμων ή άλλων ανανεώσιμων καυσίμων για τις μεταφορές»⁵⁶**. Λόγω της ραγδαίας ανάπτυξης της κατανάλωσης ενέργειας, η Οδηγία για τα βιοκαύσιμα είχε ως στόχο την προώθηση της χρήσης βιοκαυσίμων ή άλλων ανανεώσιμων καυσίμων προς αντικατάσταση του ντίζελ ή της βενζίνης στις μεταφορές σε κάθε κράτος-μέλος, με σκοπό να συμβάλει στην επίτευξη στόχων όπως οι δεσμεύσεις για την κλιματική αλλαγή, φιλική προς το περιβάλλον ασφάλεια του εφοδιασμού και η προώθηση των «Α.Π.Ε.» σε άλλους τομείς δράσεων.

1.3.4.1 Η Οδηγία 2009/28/ΕΚ «σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την τροποποίηση και τη συνακόλουθη κατάργηση των οδηγιών 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ».

http://portal.tee.gr/portal/page/portal/SCIENTIFIC_WORK/DIALEKSEIS_P/EPIKAIIRA_THEMATA_DIKAIΟΥ_PERIVALLONTOS/Tab2/02%C1%C9%CA%C1%D4%C5%D1%C9%CD%C7_%D3%C1%CA%C5%CB%CB%C1%D1%CF%D0%CF%D5%CB%CF%D5.pdf

⁵⁵ Νικόλαος Π. Τσοκανάς, «Οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας μέσα από τα πολιτικά και νομικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και το αντίστοιχο νομοθετικό πλαίσιο της Ελλάδας», Περιβάλλον και Δίκαιο, Τ.2/2004, σελ. 187

⁵⁶ http://europa.eu/eu-law/decision-making/legal-acts/index_el.htm

Η **Οδηγία 28/2009/ΕΚ** αποτελεί κομμάτι της 3^{ης} Ευρωπαϊκής Δέσμης Μέτρων για την Ενέργεια (3rd Energy Package) η οποία τέθηκε σε ισχύ το 2012 και είναι δεσμευτική για τα κράτη-μέλη. Μέσα από το Ευρωπαϊκό Πακέτο Μέτρων για το Κλίμα και την Ενέργεια προβλέπονται νομικά δεσμευτικοί στόχοι έως το 2020 για τη διείσδυση των «Α.Π.Ε.» σε ποσοστό 20% επί της τελικής κατανάλωσης ενέργειας και τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 20% σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990 (πακέτο 20-20-20).⁵⁷ Επιπλέον, το μερίδιο της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές στον τομέα των μεταφορών πρέπει να ανέρχεται τουλάχιστον στο 10% της τελικής κατανάλωσης ενέργειας στον τομέα αυτό μέχρι το 2020.⁵⁸

Τα κράτη-μέλη δεσμεύονται να υλοποιήσουν εθνικά σχέδια δράσης από τα οποία δεν μπορούν να ξεφύγουν και τα οποία καθορίζουν το μερίδιο ενέργειας από «Α.Π.Ε.» που καταναλώθηκε στις μεταφορές, καθώς και στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και θέρμανσης για το 2020. Μπορούν να ανταλλάσσουν το ποσό της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές με τη βοήθεια στατιστικής μεταφοράς, καθώς και τη δημιουργία κοινών σχεδίων όσον αφορά την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και θέρμανσης από «Α.Π.Ε.».⁵⁹

Τα σχέδια δράσης πρέπει να λαμβάνουν υπ' όψιν τις επιπτώσεις των άλλων μέτρων ενεργειακής απόδοσης στην τελική κατανάλωση ενέργειας. Καθορίζουν, επίσης, διαδικασίες για τη μεταρρύθμιση του σχεδιασμού και των συστημάτων τιμολόγησης, την πρόσβαση στα δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας και την προώθηση της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.

⁵⁷ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 440, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «*Η Ευρωπαϊκή Ένωση με απλά λόγια: Ενέργεια*», σελ. 13

⁵⁸ Αικατερίνη Σακελλαροπούλου, ό.π., σελ. 12, Marjan Peeters, ό.π., p. 41, http://www.maastrichtjournal.eu/pdf/file/ITS/MJ_21_01_0039.pdf

⁵⁹ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 440

Τα κράτη-μέλη πρέπει να αξιοποιούν τις απαραίτητες υποδομές για την ενέργεια στον τομέα των μεταφορών. Γι' αυτό οφείλουν να διασφαλίζουν ότι οι φορείς εκμετάλλευσης εγγυώνται τη μεταφορά και διανομή ηλεκτρικής ενέργειας από «Α.Π.Ε.» και ότι παρέχουν πρόσβαση κατά προτεραιότητα γι' αυτό το είδος ενέργειας.

Στα πλαίσια της εν λόγω Οδηγίας, κεντρικό ρόλο παίζει η ενέργεια από βιοκαύσιμα και βιορευστά.⁶⁰ Τα τελευταία παράγονται με τη χρήση πρώτων υλών που προέρχονται από το εξωτερικό ή στο εσωτερικό της Κοινότητας. Επίσης, δεν πρέπει να παράγονται από πρώτες ύλες εδαφών με υψηλή βιοποικιλότητα ή υψηλών αποθεμάτων άνθρακα. Κράτη-μέλη που προωθούν αυτού του είδους την ενέργεια για να επωφεληθούν από την οικονομική στήριξη της «Ε.Ε.» θα πρέπει να χαρακτηρίσουν τα βιοκαύσιμα και τα βιορευστά ως «βιώσιμα».

Κάθε κράτος μέλος πρέπει να είναι σε θέση να εγγυηθεί την προέλευση της ηλεκτρικής ενέργειας, θέρμανσης και ψύξης που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Οι πληροφορίες που περιέχονται σε αυτές τις εγγυήσεις προέλευσης πρέπει να αναγνωρίζονται σε όλα τα κράτη μέλη.

Οι αρμοδιότητες για τις διοικητικές διαδικασίες παραμένουν στα κράτη μέλη ως μέρος της εθνικής τους κυριαρχίας στα θέματα της παραγωγής ενέργειας αλλά σε κάθε περίπτωση εναρμονισμένα με τις επιταγές της Ένωσης ώστε οι θεσπιζόμενες διαδικασίες εντός των κρατών να είναι ευέλικτες, σύντομες και ελκυστικές για νέες επενδύσεις και έργα στον τομέα των ΑΠΕ.⁶¹

⁶⁰ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 441

⁶¹ "Sustainable Energy United in Diversity, Challenges and approaches in energy transition in the EU", Chapter 4, Vasiliki (Vicky) Karageorgou, "The fast track Authorization of large-scale RES projects: An acceptable option?", , EELF Book Series Volume 1, 2014, σελ. 68

Συγκεντρωτικά, η Οδηγία αποτελεί μέρος μιας δέσμης νομοθεσίας για ενέργεια και την αλλαγή του κλίματος, η οποία παρέχει ένα νομοθετικό πλαίσιο συμβατό με τους κοινοτικούς στόχους για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου⁶². Ενθαρρύνει την ενεργειακή απόδοση, την κατανάλωση ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, τη βελτίωση του ενεργειακού εφοδιασμού και την τόνωση της οικονομίας, ενός δυναμικού κλάδου, στον οποίο η Ευρώπη δίνει το παράδειγμα.

1.4 Η προστασία της φύσης στο ενωσιακό δίκαιο

Ήδη από το 1979, το κοινοτικό-ενωσιακό δίκαιο είχε λάβει υπόψη του τη σημασία της διατήρησης της φύσης λαμβάνοντας μέτρα για την προστασία της.⁶³ Η ευρωπαϊκή διάσταση της προστασίας της φύσης στηρίζεται στην έννοια ενός πανευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου.⁶⁴ Πρόσθετα, απορρέει από τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει η Ένωση μέσω της υπογραφής διεθνών συνθηκών, όπως είναι η Σύμβαση της Βέρνης για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης (1979)⁶⁵ αλλά και η Σύμβαση της Βόννης σχετικά με τη διατήρηση των μεταναστευτικών ειδών (1979), η Σύμβαση για την προστασία της βιοποικιλότητας (1992).⁶⁶

⁶² Vasiliki (Vicky) Karageorgou, *ό.π.*, σελ. 67

⁶³ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, *ό.π.*, π. 506, βλ. ενδεικτικά η Οδηγία 79/409/ΕΟΚ περί της διατηρήσεως των άγριων πτηνών, η Οδηγία 99/22/ΕΚ σχετικά με τη διατήρηση των άγριων ζώων σε ζωολογικούς κήπους, ο Κανονισμός 2158/92 «για την πυροπροστασία των κοινοτικών δασών» κ.α.

⁶⁴ Βλ. Προοίμιο Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ

⁶⁵ Γιώργος Μπάλιας, «Η οδηγία για τους οικοτόπους: Ζητήματα σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων», Νομικό Βήμα Τ.58/2010, σελ. 311

⁶⁶ Γλ. Σιούτη, *ό.π.*, σελ. 271

Όσον αφορά στις ισχύουσες «Σ.Ε.Ε.» και «Σ.Λ.Ε.Ε.», η νομική βάση του παράγωγου ενωσιακού δικαίου για την προστασία της φύσης είναι το άρθρο 191 «Σ.Λ.Ε.Ε.», όπου τα ενισχυμένα μέτρα προστασίας περιλαμβάνουν και την προστασία της άγιας ζωής, της χλωρίδας και της πανίδας.⁶⁷

Ειδικά για την προστασία της άγριας ζωής, η «Σ.Λ.Ε.Ε.», αναγνωρίζει τη σημασία της και μέσω του άρθρου 13, όπου ορίζεται ότι «Κατά τη διαμόρφωση και την εφαρμογή της πολιτικής της Ένωσης στους τομείς της γεωργίας, της αλιείας, των μεταφορών, της εσωτερικής αγοράς, της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης και του διαστήματος, η Ένωση και τα κράτη μέλη λαμβάνουν πλήρως υπόψη τους **τις απαιτήσεις καλής διαβίωσης των ζώων ως ευαίσθητων όντων** τηρώντας ταυτοχρόνως τις νομοθετικές ή διοικητικές διατάξεις και τα έθιμα των κρατών μελών που αφορούν ιδίως τα θρησκευτικά τυπικά, τις πολιτιστικές παραδόσεις και την κατά τόπους πολιτιστική κληρονομιά.»

Κρίνεται σκόπιμο για την πληρότητα της μελέτης να αναλύσουμε τις δύο οδηγίες για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και των άγριων πτηνών, ώστε να αναδειχθεί η ιδιαίτερη σημασία της προστασίας τους, λαμβανομένου υπόψη ότι αποτελούν ένα «σκαλοπάτι» για τη χωροθέτηση των έργων «Α.Π.Ε.» κοντά ή εντός αυτών.

⁶⁷ Βλ. αναλυτικά υπό 1.2.2.2. Τα «περιβαλλοντικά» άρθρα της Σ.Λ.Ε.Ε.

1.4.1 Η Οδηγία 92/43/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας»

1.4.1.1 Περιεχόμενο της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ

Όπως ρητά αναφέρεται και στο προοίμιο της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ⁶⁸, επιχειρείται να θεσπιστεί ένα ενιαίο πλαίσιο προστασίας και διατήρησης για τα φυτά και τα ζώα και για τα φυσικά ενδιαιτήματά τους.⁶⁹ Για την επίτευξη του στόχου αυτού, η «Οδηγία για τους οικοτόπους» προϋποθέτει τη δημιουργία ενός συνεκτικού ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου, το οποίο θα αποσκοπεί στην εξασφάλιση, αποκατάσταση και διατήρηση των οικοτόπων προτεραιότητας και κοινοτικής σημασίας.⁷⁰

Στα πλαίσια των ανωτέρω παραδοχών, εκδόθηκε η εν λόγω Οδηγία και σε συμπλήρωση της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ περί της διατηρήσεως των άγριων πτηνών. Αποτελεί το πλέον σπουδαιότερο θεσμικό εργαλείο για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας⁷¹ εντός της Ένωσης, θέτοντας δεσμευτικούς όρους για τις εθνικές νομοθεσίες των κρατών-μελών.⁷²

Η Οδηγία για τους οικοτόπους περιέχει δύο σύνολα κανόνων. Τα άρθρα 3 έως 7 αφορούν στη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων των ειδών με τη σύσταση του συνεκτικού ευρωπαϊκού

⁶⁸ Στο εξής: «Οδηγία για τους οικοτόπους»

⁶⁹ Γλ. Σιούτη, ό.π., σελ. 272

⁷⁰ Βλ. αναλυτικά Προοίμιο της Οδηγίας για τους οικοτόπους.

⁷¹ Ως «βιοποικιλότητα» ορίζεται «ο συνολικός αριθμός των ειδών που συναπαρτίζουν τα χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα της βιόσφαιρας». «Η αρχή της βιοποικιλότητας αναγνωρίζεται ως εγγενής αξία σε όλα τα είδη της άγριας χλωρίδας και πανίδας και παρέχεται νομική προστασία σε όλη την ποικιλία των ειδών αυτών και των ενδιαιτημάτων τους». Γλ. Σιούτη, ό.π., σελ. 270

⁷² Γιώργος Μπάλιας, ό.π., σελ. 311

οικολογικού δικτύου ειδικών ζωνών, με την ονομασία «*NATURA 2000*».⁷³ Πρόκειται για ένα δίκτυο ζωνών προστασίας της φύσης που εκτείνεται στο έδαφος της Ένωσης με κύριο στόχο τη μακροπρόθεσμη διατήρηση των πιο πολύτιμων και πλέον απειλούμενων ειδών και ενδιαιτημάτων της σε ικανοποιητικό επίπεδο καθώς και των τόπων όπου αυτά κατοικούν.⁷⁴ Τα άρθρα 12 έως και 16 αφορούν στην προστασία των ειδών.

Το δίκτυο «*NATURA 2000*» περιλαμβάνει δύο κατηγορίες περιοχών:

- I.** «*Ζώνες Ειδικής Προστασίας*» («*Ζ.Ε.Π.*») (Special Protection Areas - SPAs) για την Οрниθοπανίδα, όπως ορίζονται στην Οδηγία 79/409/ΕΚ «για τη διατήρηση των άγριων πτηνών».
- II.** «*Τόποι Κοινοτικής Σημασίας*» («*Τ.Κ.Σ.*») (Sites of Community Importance – S.C.I.), όπως ορίζονται στην Οδηγία για τους οικοτόπους.⁷⁵

Τα άρθρα 17-18 αφορούν στην ενημέρωση της Επιτροπής από τα Κράτη-μέλη μέσω Εκθέσεων ως προς την εφαρμογή των διατάξεων της «*Οδηγίας για τους οικοτόπους*». Πρόσθετα, μέσω των Εκθέσεων προάγεται η έρευνα και οι επιστημονικές δραστηριότητες για την επίτευξη των στόχων της Οδηγίας, μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των κρατών-μελών και της Επιτροπής, ώστε να υπάρχει αποτελεσματικός συντονισμός και στο εσωτερικό των κρατών-μελών αλλά και διασυνοριακά.

⁷³ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 513

⁷⁴ <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=432&language=el-GR> , Nicolas de Sadeleer, “The Appropriate Impact Assessment and Authorization Requirements of Plans and Projects likely to have significant impacts on Natura 2000 sites”, Environmental Law Network International Review, 1+2/2013, σελ. 7

⁷⁵ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 513

1.4.1.2 Η δέουσα περιβαλλοντική εκτίμηση των σχεδίων ή προγραμμάτων εντός NATURA 2000. Άρθρο 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

Το άρθρο 6⁷⁶ αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα άρθρα της «Οδηγίας για τους οικοτόπους» διότι προσδιορίζει τη σχέση μεταξύ διατήρησης της φύσης και των χρήσεων γης.⁷⁷ Θεμελιώνεται ένα πλαίσιο για την εφαρμογή της αρχής της ενσωμάτωσης του περιβάλλοντος στις άλλες πολιτικές, δεδομένου ότι προτρέπει τα κράτη-μέλη να διαχειρίζονται τις προστατευόμενες περιοχές με τρόπο τέτοιο, ώστε να εξασφαλίζεται η αειφορία, θεσπίζοντας ειδικές διαδικαστικές απαιτήσεις σε περίπτωση έργων ή δραστηριοτήτων που ενδέχεται να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στις περιοχές αυτές.⁷⁸

Η ανάγκη της προστασίας ενός οικοτόπου, όπως ορίζεται στο άρθρο 6 § 1 δεν εξαντλείται στον έλεγχο των ανθρωπογενών επιδράσεων. Αντίθετα, τα κράτη μέλη οφείλουν να προβαίνουν σε θετικά μέτρα ως προς την περιβαλλοντική διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών, ώστε ο τελικός στόχος της διατήρησης να είναι επιτεύξιμος.⁷⁹

Οι προβλέψεις των §§ 2-4 του άρθρου 6 έχουν ως βάση το ουσιαστικό κριτήριο της αποφυγής της υποβάθμισης των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων των ειδών αλλά και τη διατήρηση της ακεραιότητας του τόπου,

⁷⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0043:EL:HTML> , βλ. αναλυτικά τις διατάξεις του άρθρου 6, Παράρτημα Ι της παρούσας

⁷⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Διαχείριση των περιοχών του Δικτύου NATURA 2000. Οι διατάξεις του άρθρου 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, 2000, σελ. 9 http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/provision_of_art6_el.pdf

⁷⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ό.π., σελ. 10, Nicolas de Sadeleer, ό.π., σελ. 7

⁷⁹ Κωνσταντίνος Γώγος, «Η περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων σε περιοχές του δικτύου NATURA 2000», Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009, σελ. 36

στον οποίο ενδέχεται να πραγματοποιηθεί ένα σχέδιο, το οποίο πιθανόν να έχει αρνητικές επιπτώσεις στους τόπους αυτούς. Τα κράτη-μέλη οφείλουν να θεσπίζουν τα κατάλληλα μέτρα για τη μη υποβάθμιση των οικοτόπων.⁸⁰

Οι §§ 3,4 του άρθρου 6 ορίζουν τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθηθούν προκειμένου για έργα που δεν έχουν άμεση σχέση με τη διαχείριση του προστατευόμενου τόπου.⁸¹

Η κρισιμότερη ίσως διάταξη του άρθρου 6 είναι αυτή της § 3 όπου καθίσταται αναγκαία η δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων για όλα τα σχέδια που πιθανολογείται ότι θα επηρεάσουν έναν προστατευόμενο από την Οδηγία αυτή τόπο, με βάση τα χαρακτηριστικά και τις επιπτώσεις σε επιμέρους στοιχεία του περιβάλλοντος του τόπου αυτού.⁸²

Οι βασικές αρχές του περιβαλλοντικού δικαίου, οι οποίες βρίσκουν εφαρμογή στη διάταξη αυτή είναι η «*Αρχή της προφύλαξης*»⁸³ για την

⁸⁰ Γιώργος Μπάλιας, ό.π., σελ. 312

⁸¹ Nicolas de Sadeleer, ό.π., σελ. 8

⁸² Andrew L.R. Jackson, *“Renewable energy vs biodiversity: Policy conflicts and the future of nature conservation”*, Elsevier, *“Global Environmental Change 21 (2011), p. 1198*

⁸³ Η καθιέρωση της αρχής αυτής έγινε το 1992 στη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών στο Ρίο για το περιβάλλον και την ανάπτυξη (Διακήρυξη του Ρίο, Αρχή 15: « Για την προστασία του περιβάλλοντος, μέτρα προφύλαξης πρέπει να εφαρμόζονται ευρύτατα από τα κράτη ανάλογα με τις δυνατότητές τους. Σε περίπτωση που υφίσταται διακινδύνευση για βλάβες σοβαρές ή ανεπανόρθωτες, η απουσία απόλυτης επιστημονικής βεβαιότητας δεν πρέπει να χρησιμεύει ως πρόσχημα για την καθυστέρηση λήψης μέτρων αποτελεσματικών για την πρόληψη της προστασίας του περιβάλλοντος»)

Στην ευρωπαϊκή πολιτική περιβάλλοντος εισήχθη με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, το 1993. Επί τη βάση της αρχής αυτής, η διαχείριση των οικολογικών διακινδυνεύσεων επαφίεται στη λήψη προληπτικών μέτρων, ακόμη κι αν οι κίνδυνοι και τα αρνητικά αποτελέσματα ενός έργου ή μιας δραστηριότητας δε μπορούν να θεμελιωθούν σε επίπεδο επιστημονικής βεβαιότητας. Δικαιολογείται, δηλαδή η ανάληψη δράσης ακόμα και στην περίπτωση που

επίτευξη ενός υψηλού επιπέδου προστασίας, καθώς και η «Αρχή της πρόληψης»⁸⁴.

Οι ανωτέρω αρχές και ειδικότερα η αρχή της προφύλαξης, λόγω της αβεβαιότητας ως προς τις επιπτώσεις, αποτελούν μία από τις βασικότερες βάσεις για τον περιορισμό της κλιματικής αλλαγής. Η αρχή της προφύλαξης, αποτελεί μία από τις κύριες βάσεις που επικαλούνται όσοι τάσσονται κατά έργων «Α.Π.Ε.»⁸⁵.

Ειδικά, η εγκατάσταση και η λειτουργία αιολικών πάρκων, οι οποίες πραγματοποιούνται σε περιοχές απομακρυσμένες από οικισμούς, αλλά πλησίον περιοχών που φιλοξενούν είδη σημαντικά για την ορνιθοπανίδα, ενδέχεται να προκαλέσουν σημαντική μείωση στους πληθυσμούς που φιλοξενούνται στη γύρω περιοχή. Το γεγονός αυτό μπορεί να οδηγήσει στην υποβάθμιση της περιοχής, η οποία τελεί υπό καθεστώς προστασίας. Έτσι ο στόχος της διατήρησης της ακεραιότητας του προστατευόμενου

δεν υφίσταται αιτιώδης συνάφεια, που να απορρέει σαφώς από τα διαθέσιμα επιστημονικά αποδεικτικά στοιχεία, αρκεί να υφίστανται βάσιμες ενδείξεις. Βλ. και Τσάλας Γρ.- Πλατίας Χ., «Ευρωπαϊκή Ένωση και Περιβάλλον, Ανατομία μιας Κοινής Ευρωπαϊκής Πολιτικής», Εκδόσεις Ι. Σιδέρης 2010, σελ. 77, Ralph Frins, Hendrik Schoukens, ό.π., σελ. 90

⁸⁴ Η αρχή της πρόληψης εισήχθη στην ευρωπαϊκή πολιτική περιβάλλοντος με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (1986). Σήμερα προβλέπεται ρητά στο άρθρο 191 της ΣΛΕΕ, ως θεμελιώδης αρχή της προστασίας του περιβάλλοντος. Βάσει της αρχής αυτής και δεδομένου ότι οι περιβαλλοντικές βλάβες είναι δυσχερώς επανορθώσιμες ή και ανεπανόρθωτες, η αποτελεσματική προστασία των περιβαλλοντικών αγαθών απαιτεί τη λήψη μέτρων προκειμένου να αποφευχθούν ή να περιοριστούν, ήδη σε πρώιμο στάδιο - ήτοι κατά τη φάση του σχεδιασμού των ενεργειών ή των προϊόντων. Γλ. Σιούτη, ό.π., σελ. 52-53

⁸⁵ "Sustainable Energy United in Diversity, Challenges and approaches in energy transition in the EU", Chapter 5, Ralph Frins, Hendrik Schoukens, "Balancing Wind Energy and Nature Protection: From policy conflicts towards genuine sustainable development?", EELF Book Series Volume 1, 2014, σελ. 89

τόπου να μην επιτυγχάνεται. Η συμβατότητα λοιπόν των δεσμεύσεων της «πράσινης» ενέργειας» με την προστασία της φύσης, βρίσκεται σε αμφισβήτηση.⁸⁶

Για το λόγο αυτό, οι μηχανισμοί του άρθρου 6 § 3, 4 παρέχουν τη δυνατότητα εναρμόνισης της άμεσης ανάγκης για αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, μέσω της ανάπτυξης έργων «Α.Π.Ε.», με την προστασία των επαπειλούμενων οικοτόπων και ειδών εντός της Ε.Ε.⁸⁷

Οι ως άνω διατάξεις, σε εφαρμογή και της αρχής της προφύλαξης, η οποία ενσωματώνεται πλήρως στη διάταξη της § 3, επιδιώκουν να προκαταλάβουν τη ζημιά που θα προκληθεί ή να την περιορίσουν. Ωστόσο, η απόλυτη αυστηρότητα των διατάξεων αυτών δεν εφαρμόζεται και στην περίπτωση εγκρίσεως εγκατάστασης έργων «Α.Π.Ε.», όπως είναι τα αιολικά πάρκα πλησίον περιοχών NATURA 2000. Αυτό που προβλέπεται είναι μία διαδικασία στοχευμένη ως προς τις επιπτώσεις, υπό διαρκή έλεγχο από τις αρμόδιες αρχές για την αδειοδότηση τέτοιων έργων.⁸⁸

Αφού ολοκληρωθεί η εκτίμηση των επιπτώσεων, τότε οι αρμόδιες αρχές χορηγούν τις απαραίτητες άδειες για την υλοποίηση του έργου αφού βεβαιωθούν, στο μέτρο του δυνατού ότι δε θα διαταραχθεί η ακεραιότητα του τόπου και έπειτα από τη δυνατότητα έκφρασης απόψεων από την κοινή γνώμη, μέσω της διαδικασίας δημόσιας διαβούλευσης.⁸⁹

Ωστόσο, η διαδικασία αυτή δεν αφορά μόνο σχέδια που πρόκειται να υλοποιηθούν εντός των οικοτόπων προστασίας της Οδηγίας αλλά και σε περιοχές πλησίον αυτών, τα οποία ενδέχεται να επηρεάσουν σημαντικά

⁸⁶ Ralph Frins, Hendrik Schoukens, ό.π., σελ. 85-86

⁸⁷ Ralph Frins, Hendrik Schoukens, ό.π., σελ. 86

⁸⁸ Ralph Frins, Hendrik Schoukens, ό.π., σελ. 91

⁸⁹ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 514-515

τον οικότοπο λόγω γειτνίασης.⁹⁰ Πρόσθετα, εφόσον άλλα έργα υλοποιούνται ή έχουν υλοποιηθεί πλησίον της επίμαχης περιοχής προστασίας, η εκτίμηση πρέπει να γίνεται σωρευτικά και με τα άλλα έργα⁹¹ ώστε να επιτευχθεί η λιγότερο δυνατή επιβάρυνση του οικοτόπου.

Τούτο επιτυγχάνεται μέσω μίας «διαδικασίας κατά στάδια» για την εξέταση των σχεδίων και έργων του άρθρου 6 §§ 3,4:⁹²

α. Στάδιο αξιολόγησης – screening και εκτίμηση των επιπτώσεων στην οικολογική ακεραιότητα του προστατευόμενου τόπου

Στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6 § 3 υπάγονται έργα ή σχέδια ερμηνευόμενα υπό ευρύ τρόπο. Ειδικότερα ως τέτοια νοούνται μεταξύ άλλων, η υλοποίηση κατασκευαστικών εργασιών ή άλλων εγκαταστάσεων ή έργων, επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον ή το τοπίο, υπό τη μορφή και της εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων (π.χ. γεωργία)⁹³, σχέδια χρήσεων γης όπως είναι τα χωροταξικά σχέδια, σχέδια που αποτελούν πλαίσιο για την έγκριση αναπτυξιακών έργων και τα οποία θα οδηγήσουν στη μετέπειτα υλοποίηση έργων εντός NATURA 2000.⁹⁴

Η διαδικασία της δέουσας εκτίμησης των επιπτώσεων ενός έργου εντός ή πλησίον NATURA 2000, προσιδιάζει στη διαδικασία εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, όπως αυτή ορίζεται στην Οδηγία

⁹⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ό.π., σελ. 31

⁹¹ Ralph Frins, Hendrik Schoukens, ό.π., σελ. 92

⁹² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ό.π., σελ. 31

⁹³ Γιώργος Μπάλιας, ό.π., σελ. 314

⁹⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ό.π., σελ. 32-33

85/337/ΕΟΚ «για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον»⁹⁵.

Συστημική ερμηνεία των διατάξεων της εν λόγω Οδηγίας με αυτές του άρθρου 6 § 3, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο κατάλογος των έργων της Οδηγίας 85/337/ΕΟΚ για τα οποία απαιτείται Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων («Μ.Π.Ε.») και βάσει της ερμηνείας του «Δ.Ε.Κ.», δεν είναι αποκλειστικός, αντίθετα περιλαμβάνει «όλα τα έργα που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στις τοποθεσίες κοινοτικού ενδιαφέροντος»⁹⁶.

Τα κράτη-μέλη οφείλουν να πράξουν ανάλογα στο εσωτερικό τους δίκαιο ώστε να θεσπίσουν ένα μηχανισμό ελέγχου. Ο μηχανισμός αυτός θα αξιολογεί τις επιπτώσεις ως σημαντικές ή μη για έργα ή σχέδια, τα οποία στο πλαίσιο της Οδηγίας 85/337/ΕΟΚ μπορεί να κατατάσσονται σε μικρής κλίμακας, ωστόσο ad hoc σε περιοχές NATURA 2000, να έχουν αρνητικές επιπτώσεις.⁹⁷

Ήδη με τις τροποποιήσεις που εισήγαγε η Οδηγία 2014/52/ΕΕ, στην εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, εξετάζονται **δεόντως** οι άμεσες ή έμμεσες επιπτώσεις έργων στη βιοποικιλότητα και **ιδίως** στα προστατευόμενα είδη της Οδηγίας για τους οικοτόπους και της Οδηγίας για τα άγρια πτηνά.⁹⁸ Οι τροποποιήσεις αυτές, καταδεικνύουν την ανάγκη συστηματικότερης νομοθεσίας, όσον αφορά την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων έργων γενικά αλλά και ad hoc σε προστατευόμενες περιοχές.

⁹⁵ Όπως έχει κωδικοποιηθεί με την Οδηγία 2011/92/ΕΚ και τροποποιήθηκε περαιτέρω με την Οδηγία 2014/52/ΕΕ, βλ. Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε., L 124/5 επ., 25.4.2014.

⁹⁶ Μπάλιας, ό.π., σελ. 315, Υπόθεση C- 143/02 Επιτροπή κατά Ιταλίας.

⁹⁷ Μπάλιας, ό.π., σελ. 318

⁹⁸ Βλ. Οδηγία 2014/52/ΕΕ, άρθρο 1 § 3, βλ. Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε., L 124/5 επ., 25.4.2014

Πρόκειται λοιπόν για διαδικασίες διακριτές μεταξύ τους, οι οποίες όμως μπορούν να ενσωματώνονται σε μία ενιαία διαδικασία αξιολόγησης. Από την μία πλευρά, όλα τα έργα που ενδέχεται να έχουν επιπτώσεις στο περιβάλλον, προ της αδειοδότησής τους συνοδεύονται από την αντίστοιχη «Μ.Π.Ε.».

Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά σε έργα που ενδέχεται να έχουν αρνητικές επιπτώσεις σε περιοχές που καλύπτονται από τις Οδηγία για τους οικοτόπους, η εκπονηθείσα «Μ.Π.Ε.» που υποβάλλεται, πρέπει να περιέχει και την ειδικότερη αξιολόγηση ως προς τις επιπτώσεις του έργου στην οικολογική ακεραιότητα της γειτνιάζουσας προστατευόμενης περιοχής. Τα έργα «Α.Π.Ε.», δεν εξαιρούνται από αυτές τις διαδικασίες.

β. Αποτελέσματα αξιολόγησης και απόφαση των αρμόδιων αρχών

Από τα εξαχθέντα συμπεράσματα της ειδικής οικολογικής αξιολόγησης, οι αρμόδιες αρχές δύνανται να επιτρέψουν την πραγματοποίηση ενός σχεδίου, υπό την προϋπόθεση ότι θα διασφαλισθεί η ακεραιότητα του προστατευόμενου τόπου.⁹⁹

Το άρθρο 6 § 3 απαιτεί από τις αρμόδιες διοικητικές αρχές μία πρόγνωση ως προς τις συνέπειες του έργου στην ακεραιότητα του προστατευόμενου τόπου, ώστε να αποτραπεί η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων των προστατευόμενων ειδών. Αυτή η πρόγνωση οφείλει να πλησιάζει τη βεβαιότητα ότι δε θα επέλθει βλάβη στην ακεραιότητα του τόπου. Το κρίσιμο δηλαδή είναι όχι να «καταγραφούν» οι επιπτώσεις ενός σχεδίου με επίδραση σε περιοχές

⁹⁹ Κωνσταντίνος Γώγος, ό.π., σελ. 79-80

NATURA 2000 αλλά να δημιουργηθεί η βεβαιότητα ότι οι τελευταίες δε θα επέλθουν.¹⁰⁰

γ. Πρόταση μη απόρριψης του σχεδίου παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της εκτίμησης – εξέταση εναλλακτικών λύσεων

Επί αρνητικών συμπερασμάτων της εκτίμησης, υπάρχει περίπτωση το έργο για λόγους, όπως αυτοί που αναφέρονται στην § 4 του άρθρου 6, να προτείνεται να μην απορριφθεί αλλά να εξεταστεί περαιτέρω η δυνατότητα υλοποίησής του.¹⁰¹

Αναλυτικότερα, εφόσον από την εκτίμηση προκύπτει ότι θα υπάρξουν αρνητικές επιπτώσεις ή ότι δε δύναται να αποκλεισθεί η βλάβη του οικοτόπου, ωστόσο η υλοποίηση του έργου επιβάλλεται από λόγους δημοσίου συμφέροντος, πρέπει να ληφθεί κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του δικτύου NATURA 2000.¹⁰²

Ειδικότερα, οι αρμόδιες αρχές στην παραπάνω περίπτωση, οφείλουν να εξετάσουν πρωτίστως την πιθανότητα εναλλακτικών λύσεων, οι οποίες ενδεχομένως να σέβονται την ακεραιότητα του οικοτόπου.¹⁰³ Αξίζει δε να σημειωθεί ότι στην περίπτωση των αιολικών πάρκων, η αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων μπορεί να είναι ευρύτερη. Δηλαδή, δεν περιλαμβάνει μόνο εγκατάσταση σε άλλη περιοχή, η οποία να μην επηρεάζει τόσο αρνητικά τον οικότοπο, αλλά και αλλαγή του μεγέθους του πάρκου, καθώς

¹⁰⁰ Κωνσταντίνος Γώγος, ό.π., σελ. 83

¹⁰¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ό.π., σελ. 44

¹⁰² Κωνσταντίνος Γώγος, ό.π., σελ. 92-93, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ό.π., σελ. 45

¹⁰³ Ralph Frins, Hendrik Schoukens, ό.π., σελ. 93

και αλλαγή στον τρόπο παραγωγής ενέργειας, με χρήση ανανεώσιμων ή μη πηγών.¹⁰⁴

Η διαδικασία συνεχίζεται, και υπό την παραδοχή ότι δεν υφίστανται εναλλακτικές λύσεις, τότε οι αρμόδιες αρχές, ad hoc για την ανάπτυξη ενός αιολικού πάρκου, εξετάζουν το υπέρτερο δημόσιο συμφέρον που εξυπηρετείται από την εγκατάστασή του, πλησίον ή εντός του προστατευόμενου οικοτόπου.¹⁰⁵ Το «Δ.Ε.Κ.», έχει ερμηνεύσει την έννοια του συμφέροντος, ώστε να επιτραπεί η υλοποίηση ενός τέτοιου έργου, ως «δημόσιο» αλλά και «σημαντικό», τόσο ώστε να μπορεί να σταθμιστεί με τον σκοπό της προστασίας των φυσικών οικοτόπων, καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας που επιδιώκει η Οδηγία.¹⁰⁶

Η συμβολή της ανάπτυξης των αιολικών πάρκων, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κλιματική αλλαγή, μπορεί να αποτελέσει λόγο ώστε τέτοιου είδους έργα να χαρακτηρισθούν ως εξυπηρετούντα σημαντικό/υπέρτερο δημόσιο συμφέρον. Το γεγονός αυτό όμως από μόνο του, δεν αρκεί ώστε να προχωρήσει η αδειοδότηση, παρά την αρνητική εκτίμηση.

Οι φορείς των εν λόγω έργων οφείλουν να λάβουν κατάλληλα αντισταθμιστικά μέτρα προκειμένου να διασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του δικτύου NATURA 2000.¹⁰⁷ Τα αντισταθμιστικά αυτά

¹⁰⁴ Ralph Frins, Hendrik Schoukens, ό.π., σελ. 93

¹⁰⁵ Ralph Frins, Hendrik Schoukens, ό.π., σελ. 93

¹⁰⁶ Marie-Noelle Solvay and Others v Region Wallonne, C-182/10, §§ 75,76, διαθέσιμη <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=119510&pageIndex=0&doclang=EL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=551175>, Υπόθεση Αχελώος C-43/10, §§ 119, 134-139, διαθέσιμη <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=126642&pageIndex=0&doclang=EL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=563393>

¹⁰⁷ Ralph Frins, Hendrik Schoukens, ό.π., σελ. 94

μέτρα, δε θα πρέπει να συγχέονται με τα μέτρα που λαμβάνονται προκειμένου να περιορισθούν οι αρνητικές επιπτώσεις ενός έργου. Αντιθέτως, δεν συνδέονται με το έργο προς αδειοδότηση και αποτελούν μέτρα που λαμβάνονται για την προστασία των προστατευόμενων περιοχών, εφόσον οι αρνητικές επιπτώσεις του κυρίως έργου θα επέλθουν μετά βεβαιότητας.¹⁰⁸

Η προστασία της συνολικής συνοχής του δικτύου απαιτείται ρητώς από τη διάταξη της § 4 του άρθρου 6 σε περίπτωση επέμβασης μέσω ενός έργου ή σχεδίου που δε συνδέεται με τη διαχείριση του προστατευόμενου τόπου. Τούτο σημαίνει ότι η συνοχή υφίσταται a priori και σκοπός της διάταξης είναι η διατήρηση αυτής της συνοχής μέσω των αντισταθμιστικών μέτρων, εφόσον το έργο πρέπει να υλοποιηθεί, τα οποία θα αποκαταστήσουν τυχούσα απώλεια της συνοχής.¹⁰⁹

1.4.2 Η Οδηγία 2009/147/ΕΚ «περί της διατήρησης των άγριων πτηνών»

Η Οδηγία 2009/147/ΕΚ κατήργησε την προγενέστερη Οδηγία 79/409/ΕΟΚ σχετικά με τη διατήρηση των άγριων πτηνών. Η νέα οδηγία είναι κωδικοποιημένη και αφορά στη διατήρηση όλων των ειδών πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο έδαφος των κρατών-μελών της Ένωσης. Καλύπτει την προστασία, διαχείριση και τη ρύθμιση των ειδών αυτών και θέτει τους κανόνες για την εκμετάλλευσή τους.¹¹⁰

Στο άρθρο 2 της ίδιας Οδηγίας θεσπίζεται η γενική υποχρέωση των κρατών-μελών να υιοθετούν όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να διατηρηθεί

¹⁰⁸ Ralph Frins, Hendrik Schoukens, ό.π., σελ. 95

¹⁰⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ό.π., σελ. 47, Υπόθεση Αχελώος C-43/10, § 138

¹¹⁰ Άρθρο 1 της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ,

και να προσαρμοσθεί ο πληθυσμός των άγριων πτηνών του άρθρου 1, κατά τέτοιο τρόπο ώστε να ανταποκρίνεται στις οικολογικές, επιστημονικές και μορφωτικές απαιτήσεις, λαμβανομένου υπόψη των οικονομικών αλλά και ψυχαγωγικών απαιτήσεων.¹¹¹

Η αποτελεσματική προστασία και διατήρηση των εν λόγω ειδών θα επιτευχθεί μέσω της μέριμνας των κρατών μελών ώστε να εξασφαλίζεται αλλά και να διαφυλάσσεται επαρκής ποικιλία και επιφάνεια οικοτόπων. Ενδεικτικά μέτρα είναι: **α.** η δημιουργία ζωνών προστασίας, **β.** η συντήρηση και διευθέτηση σύμφωνα με τις οικολογικές απαιτήσεις των οικοτόπων που βρίσκονται εντός και εκτός των υπό (α), **γ.** η αποκατάσταση των κατεστραμμένων βιοτόπων, **δ.** η δημιουργία βιοτόπων.¹¹²

Επιπλέον, θεσπίζεται η πρόβλεψη ειδικών μέτρων διατήρησης των ειδών που απειλούνται με εξαφάνιση, των ευπαθών ειδών σε μεταβολές των οικοτόπων τους, όσα είδη απαιτούν ιδιαίτερης προσοχής αλλά και τα σπάνια είδη.¹¹³

Στα πλαίσια της εν λόγω εργασίας, κρίσιμη είναι η διάταξη της § 4 του άρθρου 4 η οποία απαιτεί από τα κράτη-μέλη να υιοθετούν κατάλληλα μέτρα ώστε να αποφεύγεται στις ζώνες προστασίας που προβλέπονται από την Οδηγία, η ρύπανση ή η υποβάθμιση των οικοτόπων αλλά και των γύρω περιοχών, καθώς και τις επιζήμιες για τα πτηνά διαταράξεις, οι οποίες ενδέχεται αν έχουν σημαντικές συνέπειες, τέτοιου είδους ώστε να μη μπορούν να καλυφθούν οι στόχοι της Οδηγίας αυτής.¹¹⁴

¹¹¹ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 507

¹¹² Άρθρο 3 της Οδηγίας 2009/147/EK

¹¹³ Άρθρο 4 της Οδηγίας 2009/147/EK, Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 508

¹¹⁴ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 508

Στο άρθρο 5 της Οδηγίας, επιχειρείται ο περιορισμός εκτός των εξαιρέσεων των άρθρων 7 και 9 της θήρας και σύλληψης των άγριων πτηνών αλλά και της καταστροφής των φωλιών, αλλά και των οικοτόπων τους. Στο άρθρο 6 προβλέπεται ο περιορισμός της πώλησης, μεταφοράς και κατοχής με σκοπό την πώληση των προστατευόμενων από την Οδηγία είδη.¹¹⁵

Προβλέπονται επίσης η έρευνα, η ιδιαίτερη μέριμνα για είδη που εισέρχονται σε ευρωπαϊκό έδαφος να μην προξενούν βλάβη στα ήδη υπάρχοντα οικοσυστήματα, η υποβολή εκθέσεων στην Επιτροπή για την πρόοδο της εφαρμογής της Οδηγίας καθώς και η διατήρηση του «κεκτημένου» της ήδη διαμορφωμένης κατάστασης για τα άγρια πτηνά και τη διατήρησή τους, κατά τη θέση σε ισχύ της Οδηγίας.¹¹⁶

Σημαντική είναι η διάταξη του άρθρου 14, σύμφωνα με την οποία μπορούν τα κράτη-μέλη εφόσον το κρίνουν σκόπιμο να λαμβάνουν αυστηρότερα μέτρα προστασίας των άγριων πτηνών. Πράγματι, το «Δ.Ε.Ε.» έχει δεχθεί ότι είναι σύμφωνη με την Οδηγία, αυστηρότερη εθνική ρύθμιση όσον αφορά συγκεκριμένο είδος πτηνών που καλύπτονται από τα επίπεδα προστασίας της Οδηγίας 79/409/ΕΚ.¹¹⁷

¹¹⁵ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 510-511

¹¹⁶ Άρθρα 10-13 της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ

¹¹⁷ Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, ό.π., p. 513

1.5 Άλλα συναφή νομοθετικά κείμενα: Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για το τοπίο ή Σύμβαση της Φλωρεντίας (European Landscape Convention)

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου, η οποία υπεγράφη στη Φλωρεντία στις 20 Οκτωβρίου 2000¹¹⁸ και σκοπό έχει «να προάγει την προστασία, διαχείριση και σχεδιασμό όλων των ευρωπαϊκών τοπίων και παράλληλα να οργανώσει ένα πανευρωπαϊκό δίκτυο συνεργασίας για τα θέματα του τοπίου».¹¹⁹

Οι διατάξεις που απαρτίζουν την ως άνω Σύμβαση αναφέρονται στην προστασία και τη διαχείριση των τοπίων.¹²⁰ Η τελευταία υλοποιείται μέσω δράσεων που οφείλουν να γίνουν για να συντηρηθούν και να διατηρηθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός τοπίου¹²¹. Οι δράσεις αυτές συνδέονται άρρηκτα με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης ώστε να διασφαλιστεί η σε τακτική βάση συντήρηση ενός τοπίου, στα πλαίσια της εναρμόνισης με μεταβολές που προξενούνται σε αυτό¹²².

Δράσεις όπως η μέθοδος της παρακολούθησης (monitoring) της εφαρμογής της Σύμβασης συμβάλλουν, παρά τον ενδοτικό τους χαρακτήρα, δηλαδή την απουσία κυρώσεων ενόψει παραβίασης της Σύμβασης, στην ολοκληρωμένη προστασία του τοπίου.

¹¹⁸ Ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με το ν. 3827/2010 (ΦΕΚ τ. Α' 30/25-2-2010)

¹¹⁹ Ευπραξία-Αίθρα Μαριά, «Η νομική προστασία του τοπίου στο διεθνές, κοινοτικό και εθνικό δίκαιο», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2009, σελ. 130

¹²⁰ βλ. Άρθρο 1 «Ορισμοί», ν.3827/2010 (ΦΕΚ Α'30/25-2-2010)

¹²¹ βλ. Άρθρο 5 «Γενικά μέτρα», άρθρο 6 «Συγκεκριμένα Μέτρα», ν.3827/2010 (ΦΕΚ Α'30/25-2-2010)

¹²² Ε-Α. Μαριά, Ελένη Δαλίπη, «ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΤΟΠΙΟΥ: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΤΙΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ», Δεκέμβριος 2012, www.nomosphysis.org

Η Σύμβαση εξασφαλίζει το ελάχιστο της προστασίας του τοπίου, δίδοντας προβάδισμα σε άλλα διεθνή ή εθνικά νομοθετικά κείμενα που ενδεχομένως εμπεριέχουν αυστηρότερες και συνεπώς ευνοϊκότερες διατάξεις για το τοπίο, είτε αυτά είναι προγενέστερα είτε μεταγενέστερα της Σύμβασης. Αυτό σχετίζεται άμεσα με την απαίτηση της μέγιστης αποτελεσματικότητας (maximum effectiveness) της Σύμβασης, αφού τα συμβαλλόμενα μέρη συναινούν στην υπεροχή των διατάξεων της έναντι άλλων, λιγότερο αυστηρών διατάξεων παρεμφερών διεθνών συμβάσεων.

123

Συμπερασματικά, αποτελεί μία Σύμβαση-πλαίσιο με γενικές μεν διατάξεις, κατευθυντήριες γραμμές, στρατηγικές ρυθμίσεις και μέτρα αλλά προκρίνει την ευαισθητοποίηση σε ζητήματα προστασίας του τοπίου αυτοτελώς. Με αυτά, κράτη που δε διαθέτουν αντίστοιχο νομοθετικό πλαίσιο καλούνται στην προώθηση μίας νέας οπτικής για τη διαχείριση των τοπίων, οποιουδήποτε τύπου, εφαρμόζοντας αντίστοιχες πολιτικές όπως αυτές που θεσπίζει η Σύμβαση.¹²⁴

Αν και η Σύμβαση αυτή δεν αποτελεί μέρος του πρωτογενούς και παράγωγου ενωσιακού δικαίου, η παράθεσή της κρίνεται σκόπιμη για τη μελέτη αυτή. Τούτο διότι, οι εγκαταστάσεις έργων «Α.Π.Ε.» έχουν άμεση επίπτωση στο τοπίο των περιοχών όπου θα αναπτυχθούν. Η προώθηση και εφαρμογή μέτρων για την «ένταξη του τοπίου στις αστικές και περιφερειακές πολιτικές σχεδιασμού, στις πολιτιστικές, περιβαλλοντικές, κοινωνικές και οικονομικές πολιτικές»¹²⁵ είναι σημαντική.

¹²³ Ε-Α. Μαριά, ό.π., σελ. 142-143

¹²⁴ Ε-Α. Μαριά, ό.π., σελ. 147

¹²⁵ Ι. Καράκωστας, «Περιβάλλον και Δίκαιο/ Δίκαιο διαχείρισης και προστασίας των περιβαλλοντικών αγαθών», Νομική Βιβλιοθήκη 2011, σ. 173-178

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

2.1 Συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος στο περιβάλλον

Η ελληνική έννομη τάξη είναι πρωτοπόρος στον κόσμο ως προς την κατοχύρωση του δικαιώματος στο περιβάλλον, όπως αυτό αποτυπώνεται στο άρθρο 24 του ελληνικού Συντάγματος.¹²⁶ Η σημασία του, λοιπόν, ήδη με αυτή τη ρητή συνταγματική πρόβλεψη, καταδεικνύεται εμφανώς. Για τη διαφύλαξη της προστασίας του, το Κράτος μεριμνά με ιδιαίτερη υποχρέωση να λαμβάνει προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα.¹²⁷ Τούτο διότι, το Κράτος αποτελεί τον κυρίως αποδέκτη της διαφύλαξης όλων των συνταγματικά κατοχυρωμένων ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων. Με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001, ρητώς κατοχυρώνεται το δικαίωμα στο περιβάλλον με φορέα και αποδέκτη τον καθένα.

Το δικαίωμα στο περιβάλλον δημιουργεί υποχρεώσεις, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, από την πλευρά της Κρατικής εξουσίας αλλά και από την πλευρά των ιδιωτών. Για τη διαφύλαξη της αποτελεσματικότερης προστασίας του, έχουν θεσπιστεί νομοθετικές ρυθμίσεις, έχουν εκδοθεί κανονιστικές ρυθμίσεις, ώστε να θεμελιωθεί ένα καθεστώς «αυξημένης»

¹²⁶ άρθρο 24 § 1 Σύνταγμα της Ελλάδος 1975/1986/2001/2008, «1. Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων. Η σύνταξη δασολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους. Απαγορεύεται η μεταβολή του προορισμού των δασών και των δασικών εκτάσεων, εκτός αν προέχει για την Εθνική Οικονομία η αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη τους χρήση, που την επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον...»

¹²⁷ Γλ. Σιούτη, ό.π., σελ. 24

ευθύνης των προσώπων (φυσικών ή νομικών), των οποίων η συμπεριφορά αιτιωδώς συνδέεται με τη διατάραξη του αγαθού «περιβάλλον». ¹²⁸

Ειδικότερα σε ό, τι αφορά στο χωροταξικό σχεδιασμό, το άρθρο 24 § 2 του Συντάγματος ορίζει ότι «24 1. [...] 2. Η χωροταξική αναδιάρθρωση της Χώρας, η διαμόρφωση, η ανάπτυξη, η πολεοδόμηση και η επέκταση των πόλεων και των οικιστικών γενικά περιοχών υπάγεται στη ρυθμιστική αρμοδιότητα και τον έλεγχο του Κράτους, με σκοπό να εξυπηρετείται η λειτουργικότητα και η ανάπτυξη των οικισμών και να εξασφαλίζονται οι καλύτεροι δυνατοί όροι διαβίωσης. Οι σχετικές τεχνικές επιλογές και σταθμίσεις γίνονται κατά τους κανόνες της επιστήμης. Η σύνταξη εθνικού κτηματολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους.»

Στο πλαίσιο του άρθρου 24 § 2, λοιπόν, θεσπίζεται η υποχρέωση για το σχεδιασμό του χώρου αλληλένδετα με την υποχρέωση για την προστασία του περιβάλλοντος. ¹²⁹

Ωστόσο για να επιτευχθούν οι ευρωπαϊκοί στόχοι σε αρμονία, η διεύθυνση των «Α.Π.Ε.» με ταχείς ρυθμούς έπρεπε να γίνει συστημικά, λαμβανομένων υπόψη και των περαιτέρω δεσμεύσεων που είχε αναλάβει η Ελλάδα ως κράτος-μέλος της «Ε.Ε.». Αυτό σήμαινε ότι όλες οι κανονιστικές ρυθμίσεις οφείλουν να αλληλοσυμπληρώνονται και όχι να αλληλοκαλύπτονται.

¹²⁸ Βλ. Οδηγία 2004/35/ΕΚ για την περιβαλλοντική ευθύνη, όπως αυτή ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με το Π.Δ. 148/2009 «Περιβαλλοντική ευθύνη για την πρόληψη-αποκατάσταση των ζημιών στο περιβάλλον» (ΦΕΚ τ. Α' 190/29-9-2009)

¹²⁹ Γλ. Σιούτη, ό.π., σελ. 27

2.2 Ενσωμάτωση της Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας στην Εθνική Νομοθεσία

Στην Ελλάδα αλλά και σε πολλά άλλα κράτη-μέλη της «Ε.Ε.» υπάρχει δυσκινησία ως προς την ενσωμάτωση του παράγωγου ενωσιακού δικαίου, στην εσωτερική έννομη τάξη. Ωστόσο, όσον αφορά σε παράγωγη νομοθεσία στον τομέα του περιβάλλοντος και της ενέργειας, σε πολύ μεγάλο βαθμό η ενσωμάτωση και θεσμοθέτηση στην ελληνική νομική πραγματικότητα έχει επιτευχθεί.

2.2.1 Ο ν. 3468/2006 (ΦΕΚ τ. Α' / 27.6.2006) όπως τροποποιήθηκε με το ν. 3851/2010 (ΦΕΚ τ. Α' 85/4.6.2010)

Όσον αφορά στη διείσδυση των Α.Π.Ε. στην εθνική νομοθεσία εκδόθηκε ο ν.3468/2006 (ΦΕΚ τ. Α' / 27.6.2006) «*Παραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Συμπαράγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης και λοιπές διατάξεις*».

Κύριος σκοπός του νόμου είναι «... αφενός η μεταφορά στο ελληνικό δίκαιο της Οδηγίας 2001/77/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Σεπτεμβρίου 2001 για την "προαγωγή της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στην εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας" και αφετέρου η προώθηση, κατά προτεραιότητα, στην εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, με κανόνες και αρχές, της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.) και μονάδες Συμπαράγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης (Σ.Η.Θ.Υ.Α.).».

Με το ν. 3468/2006 συστηματοποιήθηκε η διαδικασία αδειοδοτήσεως των έργων εκμεταλλεύσεως των «Α.Π.Ε.», στην οποία ενσωματώθηκαν

ρυθμίσεις για την απλοποίηση και την επιτάχυνση της διαδικασίας υλοποίησης των σχετικών έργων «Α.Π.Ε.»¹³⁰.

Ειδικά, για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με χρήση «Α.Π.Ε.» και «Σ.Η.Θ.Υ.Α.», διατηρήθηκε η υποχρέωση προηγούμενης λήψεως άδειας παραγωγής, η οποία χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης¹³¹ μετά από γνώμη της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας («Ρ.Α.Ε.»)¹³². Τα κριτήρια βάσει των οποίων γνωμοδοτεί η Αρχή αφορούσαν, μεταξύ άλλων, την ενεργειακή αποδοτικότητα του έργου, όπως αυτή προκύπτει από μετρήσεις του διαθέσιμου ενεργειακού δυναμικού της περιοχής εγκαταστάσεώς τους, την ωριμότητα της διαδικασίας υλοποίησής του και, ιδίως, τη δυνατότητα εξασφάλισης του δικαιώματος χρήσης του χώρου εγκατάστασης, καθώς, επίσης, και τη διασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία και τις ειδικότερες προβλέψεις του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (άρθρα 3, 5).¹³³

¹³⁰ Vasiliki (Vicky) Karageorgou, ό.π., σελ. 69

¹³¹ Πλέον αρμόδιος είναι ο Υπουργός Περιβαλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, νυν Υπουργός Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

¹³² Η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) είναι ανεξάρτητη ρυθμιστική αρχή, η οποία συστήθηκε με το ν.2773/1999, στο πλαίσιο εναρμόνισης με τις Οδηγίες 2003/54/EK και 2003/55/EK για τον ηλεκτρισμό και το φυσικό αέριο, με κύρια αρμοδιότητά της να εποπτεύει την εγχώρια αγορά ενέργειας, σε όλους τους τομείς της, εισηγούμενη προς τους αρμόδιους φορείς της Πολιτείας και λαμβάνοντας η ίδια μέτρα για την επίτευξη του στόχου της απελευθέρωσης των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου.
www.rae.gr

¹³³ Αικατερίνη Σακελλαροπούλου, ό.π., σελ. 17, Για το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, βλ. κατωτέρω υπό 2.3

Κατά το σύστημα του νεότερου νόμου, πριν της χορήγηση της άδειας παραγωγής, η οποία προηγείται της έκδοσης των λοιπών αδειών (π.χ. εγκατάστασης και λειτουργίας) ή εγκρίσεων (έγκριση επέμβασης) που προβλέπονται από τη νομοθεσία, συμπεριλαμβανομένης και της εγκρίσεως των περιβαλλοντικών όρων του οικείου έργου, πρέπει να έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία προκαταρκτικής περιβαλλοντικής εκτίμησης και αξιολόγησης («Π.Π.Ε.Α.») και να έχει διατυπωθεί σχετικώς θετική γνωμοδότηση, ρύθμιση, με την οποία θα επιτυγχανόταν, κατά την εκτίμηση του νομοθέτη, η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης σε πρώιμο στάδιο της διαδικασίας αδειοδοτήσεως του έργου (άρθρο 3).

Στο άρθρο 7, ορίζονται οι περιοχές όπου γενικά επιτρέπεται η χωροθέτηση έργων «Α.Π.Ε.». Τέτοια έργα χωροθετούνται σε γήπεδο ή χώρο επί του οποίου ο ενδιαφερόμενος έχει δικαίωμα νόμιμης χρήσης, εντός δασών ή δασικών εκτάσεων, επί των οποίων έχει χορηγηθεί άδεια επέμβασης και σε αιγιαλό, παραλία, θάλασσα ή σε πυθμένα της εφόσον έχει παραχωρηθεί δικαίωμα χρήσης βάσει των ισχυουσών διατάξεων.¹³⁴ Ωστόσο, κατά την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού, δεν είχε εκδοθεί το

¹³⁴ βλ. αναλυτικά άρθρο 7 «Εγκατάσταση και λειτουργία σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. και Σ.Η.Θ.Υ.Α.»

Οι σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. ή Σ.Η.Θ.Υ.Α., καθώς και κάθε έργο που συνδέεται με την κατασκευή και τη λειτουργία τους, συμπεριλαμβανομένων των έργων οδοποιίας πρόσβασης και των έργων σύνδεσής τους με το Σύστημα ή το Δίκτυο, επιτρέπεται να εγκαθίστανται και να λειτουργούν: α) Σε γήπεδο ή σε χώρο, επί των οποίων ο αιτών έχει το δικαίωμα νόμιμης χρήσης. β) Σε δάση ή δασικές εκτάσεις, εφόσον έχει επιτραπεί, επ αυτών, η εκτέλεση έργων σύμφωνα με τα άρθρα 45 και 58 του ν. 998/1979 (ΦΕΚ 289 Α'), όπως ισχύει, ή το άρθρο 13 του ν. 1734/1987 (ΦΕΚ 189 Α'), όπως ισχύει. γ) Σε αιγιαλό, παραλία, θάλασσα ή σε πυθμένα της, εφόσον έχει παραχωρηθεί το δικαίωμα χρήσης τους σύμφωνα με το άρθρο 14 του ν. 2971/2001 (ΦΕΚ 285 Α'), όπως ισχύει.

«Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.», το οποίο εξειδικεύει τις περιοχές συμβατότητας και αποκλεισμού χωροθέτησης τέτοιων έργων.¹³⁵

Στα πλαίσια της έκδοσης της νέας Οδηγίας για τις «Α.Π.Ε.»¹³⁶, ο νόμος αυτός τροποποιήθηκε με το νόμο 3851/2010 (ΦΕΚ τ. Α' 85/4.6.2010) «*Επιτάχυνση της ανάπτυξης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και άλλες διατάξεις σε θέματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής*».

Με τον τελευταίο αυτό νόμο διαμορφώνεται ο Εθνικός Στόχος για τις «Α.Π.Ε.»¹³⁷, όπου ειδικότερα ορίζεται ότι: «...*Η προστασία του κλίματος, μέσω της προώθησης της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από «Α.Π.Ε.*», αποτελεί περιβαλλοντική και ενεργειακή προτεραιότητα υψίστης σημασίας για τη χώρα. Οι εθνικοί στόχοι για τις «Α.Π.Ε.», με βάση την Οδηγία 2009/28/ΕΚ καθορίζονται μέχρι το έτος 2020 ως εξής: α) Συμμετοχή της ενέργειας που παράγεται από «Α.Π.Ε.» στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας σε ποσοστό 20%. β) Συμμετοχή της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από «Α.Π.Ε.» στην ακαθάριστη κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας σε ποσοστό τουλάχιστον 40%. [...] γ) Συμμετοχή της ενέργειας που παράγεται από «Α.Π.Ε.» στην τελική κατανάλωση ενέργειας για θέρμανση και ψύξη σε ποσοστό τουλάχιστον 20%. δ) Συμμετοχή της ενέργειας που παράγεται από «Α.Π.Ε.» στην τελική κατανάλωση ενέργειας στις μεταφορές σε ποσοστό τουλάχιστον 10%...».¹³⁸

¹³⁵ Βλ. κατωτέρω υπό 2.4.

¹³⁶ βλ. ανωτέρω υπό 1.2.4.1

¹³⁷ Άρθρο 1 του ν.3851/2010

¹³⁸ Μανόλης Ι. Βελεγράκης, «*Η εγκατάσταση μονάδων Α.Π.Ε. σε αναδασωτέες εκτάσεις*», Ενέργεια & Δίκαιο Τ. 13^ο-14^ο, 2010, σελ.89

Επιδιώχθηκε με το νόμο αυτό, ο εκσυγχρονισμός της περιβαλλοντικής και χωροταξικής νομοθεσίας, ώστε να συνεκτιμάται και η ανάγκη αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής καθώς και η προώθηση της ενεργειακής αυτοδυναμίας της χώρας μέσω της αξιοποίησης των «Α.Π.Ε.». Επιπλέον, κρίθηκε σκόπιμο, λόγω των διεθνών υποχρεώσεων που έχει αναλάβει η χώρα και των δεσμεύσεων που απορρέουν από την ενωσιακή νομοθεσία, η προώθηση των «Α.Π.Ε.» να γίνεται κατά προτεραιότητα, προς το σκοπό της βιώσιμης αξιοποίησης των πηγών του εθνικού πλούτου.¹³⁹

Στο πλαίσιο αυτό επήλθε με το νέο νόμο ο εξορθολογισμός αλλά και η επιτάχυνση της αδειοδοτικής διαδικασίας προκειμένου να επιτευχθεί η μέγιστη διείσδυση των «Α.Π.Ε.» στην ενεργειακή πολιτική της χώρας, ώστε να περιορισθούν και οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου.¹⁴⁰

Σημαντική κρίνεται η ενοποίηση της «Π.Π.Ε.Α.» με την έγκριση περιβαλλοντικών όρων, ως μία προσπάθεια επιτάχυνσης της αδειοδοτικής διαδικασίας έργων «Α.Π.Ε.» αλλά και ο επανακαθορισμός των κριτηρίων που αξιολογούνται για τη χορήγηση της άδειας παραγωγής, εντάσσοντας τη συμμόρφωση της αιτούμενης άδειας με το «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.», ειδικά ως προς τις ζώνες αποκλεισμού και τη μη υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας των περιοχών εγκατάστασης του έργου.¹⁴¹

Σε ό,τι δε αφορά στις περιοχές προστασίας οικοτόπων και ειδών, καθώς και σε περιοχές που αποτελούν προστατευόμενα τοπία, εκτός των περιοχών απόλυτης προστασίας και τους οικοτόπους προτεραιότητας που έχουν ενταχθεί στο δίκτυο NATURA 2000, καθώς και πλησίον των περιοχών αυτών, επιτρέπεται η εγκατάσταση σταθμών «Α.Π.Ε.» αρκεί να

¹³⁹ Αικατερίνη Σακελλαροπούλου, ό.π., σελ. 9, 17, Άρθρα 8-9 του ν. 3851/2010

¹⁴⁰ Vasiliki (Vicky) Karageorgou, ό.π., σελ. 70

¹⁴¹ Αικατερίνη Σακελλαροπούλου, ό.π., σελ. 18, βλ. άρθρο 8

προβλέπεται από τους εγκεκριμένους περιβαλλοντικούς όρους η διασφάλιση του προστατευόμενου χαρακτήρα τους.¹⁴²

2.2.2. Το άρθρο 10 του ν.4014/2011 (ΦΕΚ τ. Α' 209/21.9.2011) και οι εξουσιοδοτικές του διατάξεις.

Ο ν. 4014/2011 (ΦΕΚ τ. Α' 209/21.9.2011) «*Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής*», μεταξύ των διατάξεών του αναφέρεται στην ιδιαιτερότητα έργων εντός προστατευόμενων περιοχών, όπως οι περιοχές του δικτύου NATURA 2000, στο άρθρο 10 με τίτλο: «*Διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης για έργα και δραστηριότητες σε περιοχές που έχουν ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000*».

Το άρθρο αυτό εισάγει εκτός των ήδη ισχυουσών διατάξεων για την περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων εντός NATURA 2000, την υποχρέωση σύνταξης «*Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης*» («*Ε.Ο.Α.*»), ώστε να αξιολογηθούν οι επιπτώσεις που ενδεχομένως να επηρεάζουν το στόχο της διατήρησης των περιοχών. Όσον αφορά δε ειδικά σε έργα Α.Π.Ε. η κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου αυτού υπ' αριθμ. 52983/1952 (ΦΕΚ τ. Β' 2436/27.9.2013) Απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, με θέμα: «*Προδιαγραφές της Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης για έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Β του άρθρου 10 του Ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α' 209) «Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου*

¹⁴² Αικατερίνη Σακελλαροπούλου, ό.π., σελ. 20

Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής», περιέχει ξεχωριστή ρύθμιση για Αιολικούς Σταθμούς Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας («Α.Σ.Π.Η.Ε.») εντός «Ζ.Ε.Π» του δικτύου NATURA 2000.

Θεσπίζεται¹⁴³ για τα εξειδικευμένα ορνιθολογικά στοιχεία της περιοχής μία αναγνωριστική μελέτη πεδίου, η οποία αποτελεί προϋπόθεση για το σχηματισμό μιας γενικής εικόνας της περιοχής όσον αφορά στην τοπογραφία, τους οικοτόπους, τα ενδιαιτήματα και τη χρήση αυτών από τα πουλιά, καθώς και για τα είδη που μπορεί να χρησιμοποιούν την περιοχή. Στις πιθανές χρήσεις των ενδιαιτημάτων συγκαταλέγονται δραστηριότητες όπως αναπαραγωγή / φώλιασμα, χρήση ως μεταναστευτικού διαδρόμου ή/και σταθμού, διαχείριση, διανυκτέρευση/ ξεκούραση και τροφοληψία.

Πρόσθετα, η εκτίμηση των δυνατοτήτων μετριασμού των πιθανών σημαντικών αρνητικών επιπτώσεων περιλαμβάνει και πρόταση προγράμματος παρακολούθησης αυτών στη δομή και τις λειτουργίες της περιοχής NATURA 2000 κατά τη φάση κατασκευής ή/και κατά τη φάση λειτουργίας του έργου με σκοπό την καταγραφή των ενδεχόμενων μεταβολών στο μέγεθος και την πυκνότητα των πληθυσμών ειδών ορνιθοπανίδας, την κατάσταση διατήρησης, την απομόνωση τους και σε οποιοδήποτε άλλο στοιχείο της συμπεριφοράς τους, που ενδεχομένως επηρεάζεται από τον «Α.Σ.Π.Η.Ε.»

Τα στοιχεία αυτά εντάσσονται στο πλήρες περιεχόμενο των φακέλων περιβαλλοντικής αδειοδότησης,¹⁴⁴ όπως αυτοί αξιολογούνται από τις

¹⁴³ Βλ. άρθρο 5 της εν λόγω Υπουργικής Απόφασης

¹⁴⁴ Βλ. άρθρο 11 § 10 ν.4014/2011, «[...]10. Η δέουσα εκτίμηση επιπτώσεων πρέπει να περιλαμβάνει ανάλυση και αξιολόγηση των εκτιμώμενων επιπτώσεων με ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία επί: α) των τύπων οικοτόπων του Παραρτήματος Ι της κ.υ.α. Η.Π. 14849/853/Ε 103/4.4.2008 (Β` 645), ιδίως ως προς την αντιπροσωπευτικότητα, τη σχετική

αρμόδιες διοικητικές αρχές και ειδικά για τις προστατευόμενες περιοχές προβλέπεται η δέουσα εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τους οικοτόπους προτεραιότητας και τα προστατευόμενα είδη της ορνιθοπανίδας.¹⁴⁵

Η διαδικασία αυτή δεν είναι άλλη από την δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων εντός ή πλησίον περιοχών NATURA 2000, όπως αναλυτικά εκτέθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο.

2.3 Η προστασία της φύσης στο εθνικό δίκαιο

Η προστασία της φύσης στην ελληνική έννομη τάξη αποτελεί μέρος της ολιστικής προσέγγισης του περιβάλλοντος και των συνιστωσών του, μέσω της συνταγματικής του προστασίας αλλά και των ειδικών νόμων για την προστασία του.

επιφάνεια και το καθεστώς διατήρησης τους, β) των ειδών χλωρίδας και πανίδας του Παραρτήματος II της Κ.Υ.Α. Η.Π.14849/853/Ε103/4.4.2008 (Β` 645), ιδίως ως προς το μέγεθος και την πυκνότητα των πληθυσμών, την κατάσταση διατήρησης τους και την απομόνωση τους, γ) των ειδών ορνιθοπανίδας του Παραρτήματος I της κ.υ.α. Η.Π. 37338/1807/Ε. 103 (Β` 1495), καθώς και άλλων ειδών μεταναστευτικής ορνιθοπανίδας με σημαντική παρουσία στην περιοχή Natura 2000, ιδίως ως προς το μέγεθος και την πυκνότητα των πληθυσμών, την κατάσταση διατήρησης τους και την απομόνωση τους, δ) ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία σχετικά με το αν διασφαλίζεται η ακεραιότητα των περιοχών. Σε περίπτωση εκτίμησης πιθανών σημαντικών αρνητικών επιπτώσεων, παρατίθενται με ανάλογη τεκμηρίωση τα αναγκαία μέτρα για την αποτροπή και ελαχιστοποίηση ώστε να διασφαλίζεται η ακεραιότητα της περιοχής. Σε περίπτωση που δεν είναι δυνατόν να διασφαλιστεί η ακεραιότητα της περιοχής παρατίθενται, με ανάλογη τεκμηρίωση και σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 10 του παρόντος, τα αναγκαία μέτρα αντιστάθμισης των αρνητικών επιπτώσεων.

¹⁴⁵ Βλ. ανωτέρω υπό 1.4.1.2

Ωστόσο, φύση και περιβάλλον δεν αποτελούν έννοιες συνώνυμες. Ενώ το περιβάλλον προσδιορίζεται σε σχέση με τον άνθρωπο, η φύση προσδιορίζεται ως το σύνολο, όλων όσων βρίσκονται έξω από την ορθολογική και τεχνική επέμβαση του ανθρώπου.¹⁴⁶

Η προστασία των δύο αυτών αλληλοσυνδεόμενων εννοιών επιτυγχάνεται μέσω του νόμου-πλαίσιο 1650/1986 (ΦΕΚ τ. Α' 160/15,16-10-1986) «Για την προστασία του περιβάλλοντος», όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει. Όσον αφορά δε στις προστατευόμενες περιοχές, ο ν.3937/2011 (ΦΕΚ τ. Α' 60/31.3.2011) «Διατήρηση της βιοποικιλότητας» εισήγαγε σημαντικές τροποποιήσεις στο νόμο-πλαίσιο, εξειδικεύοντας τα κριτήρια χαρακτηρισμού προστασίας και διατήρησης της φύσης και του τοπίου στο ελληνικό δίκαιο.

2.3.1 Ο νόμος-πλαίσιο 1650/1986 για τη προστασία του περιβάλλοντος

Ο νόμος 1650/1986 (ΦΕΚ Α' 160/15,16.10.1986) «για την προστασία του περιβάλλοντος» αποτελεί το νόμο-πλαίσιο σε ό,τι αφορά το περιβάλλον, θέτοντας ως στόχους τόσο την προστασία του αυτοτελώς όσο και την προστασία της υγείας και της κοινωνικής υπόστασης του ανθρώπου. Χαρακτηρίζεται δηλαδή από οικολογική, ανθρωποκεντρική και οικονομική προσέγγιση ως προς τα θέματα που ρυθμίζει.¹⁴⁷

Το κεφάλαιο Δ' του ν.1650/1986 με τίτλο «Προστασία της φύσης και του τοπίου» περιλαμβάνει τα άρθρα 18-24. Ειδικά ό, τι αφορά τη θεσμοθέτηση των προστατευόμενων περιοχών, του αντικειμένου διατήρησής τους, των

¹⁴⁶ Γλ. Σιούτη, ό.π., σελ. 9

¹⁴⁷ Γλ. Σιούτη, ό.π., σελ. 190-191. Θέματα που ρυθμίζει ο ν.1650/1986 μεταξύ άλλων είναι η διαδικασία υποβολής και έγκρισης των Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων έργων και δραστηριοτήτων τα οποία ενδέχεται να έχουν επιπτώσεις στο περιβάλλον.

κριτηρίων χαρακτηρισμού και τις αρχές προστασίας, ρυθμίζεται στα άρθρα 18 και 19, όπως έχουν αντικατασταθεί και ισχύουν μετά τη θέση σε ισχύ του ν.3937/2011 (ΦΕΚ τ. Α' 60/31.3.2011).

2.3.2 Ο ν. 3937/2011 (ΦΕΚ τ. Α' 60/31.3.2011) για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας

Άμεσα συνδεδεμένη η προστασία της βιοποικιλότητας με την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, και μέσα από τις δεσμεύσεις που απορρέουν για την Ελλάδα από το διεθνές αλλά και ευρωπαϊκό δίκαιο για τη διατήρησή της, ο ν.3937/2011¹⁴⁸ έθεσε το ειδικό και ευρύτερο πλαίσιο για τη βιοποικιλότητα και την προστασία της.¹⁴⁹ Στόχος είναι η προστασία των ειδών της άγριας πανίδας και χλωρίδας και των ενδιαιτημάτων τους από τη μείωση ή την εξαφάνιση απειλούμενων ειδών.¹⁵⁰

Σκοπός του ν.3937/2011 είναι η αποτελεσματική εφαρμογή του δικαίου της «Ε.Ε.» και του διεθνούς δικαίου για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, η ενσωμάτωση των στόχων διατήρησής της σε όλες τις τομεακές και αναπτυξιακές πολιτικές της χώρας, η απόκτηση επαρκούς γνώσης για την κατάσταση ειδών και οικοσυστημάτων, ως εργαλείο για την επίτευξη του στόχου της διατήρησης, η αποτελεσματική διαχείριση των σημαντικών για τη βιοποικιλότητα περιοχών, μέσω της οργάνωσης και λειτουργίας του εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών, καθώς και η επίτευξη ικανοποιητικής κατάστασης διατήρησης της βιοποικιλότητας.¹⁵¹

¹⁴⁸ Βλ. για το σύνολο των διατάξεων του ν.3937/2011, Περιβάλλον & Δίκαιο, Τ. 1/2010, σελ. 13-26

¹⁴⁹ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, «Περιβάλλον & Δίκαιο, Δίκαιο Διαχείρισης και προστασίας των περιβαλλοντικών αγαθών», Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ.162

¹⁵⁰ Γλ. Σιούτη, ό.π., σελ. 271

¹⁵¹ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, ό.π. σελ. 162-163

Στο άρθρο 2 του ν.3937/2011 παρατίθενται οι ορισμοί των προστατευόμενων αγαθών, όπως η «βιοποικιλότητα», «Ζώνη Ειδικής Προστασίας», «γεώτοποι» κ.α.. Η παράθεση των ορισμών των εννοιών που θα αποτελέσουν το κυρίως κείμενο του νόμου, είναι σημαντική διότι οριοθετείται το τυπικό πλαίσιο της προστασίας και διατήρησης τους.

Πολύ σημαντική είναι η διάταξη του άρθρου 3, με την οποία θεσμοθετείται το «Εθνικό Σύστημα προστατευόμενων περιοχών», το οποίο αποτελείται από όλες τις περιοχές που υπάγονται στα κριτήρια χαρακτηρισμού του άρθρου 19 του ν.1650/1986, το οποίο τροποποιείται με το άρθρο 5 του ν.3937/2011. Η εποπτεία της λειτουργίας του Συστήματος καθώς και ο κεντρικός συντονισμός ανήκει στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής¹⁵². Το «Υ.ΠΕ.Κ.Α» τηρεί βάση δεδομένων με όλα τα στοιχεία για την οικολογική κατάσταση διαχείρισης των περιοχών υπό προστασία.¹⁵³ Μέσω του συστήματος αυτού, η διαχείριση είναι ελέγξιμη και άμεσα ενημερωμένη για τις μεταβολές που ενδέχεται να προκύψουν στις προστατευόμενες περιοχές.

Το άρθρο 5 του ν.3937/2011 αφορά στα κριτήρια χαρακτηρισμού των προστατευόμενων περιοχών καθώς και στις αρχές προστασίας του. Ειδικότερα, καθορίζονται τα κριτήρια για το χαρακτηρισμό των περιοχών ως:

- α. Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της Φύσης.
- β. Περιοχές Προστασίας της Φύσης
- γ. Φυσικά Πάρκα
- δ. Εθνικά Πάρκα
- ε. Περιφερειακά Πάρκα

¹⁵² Ήδη Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

¹⁵³ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, ό.π. σελ. 164

στ. Περιοχές προστασίας οικοτόπων και ειδών, οι οποίες περαιτέρω διακρίνονται σε Ειδικές Ζώνες Διατήρησης («Ε.Ζ.Δ.»), Ζώνες Ειδικής Προστασίας («Ζ.Ε.Π.») και Καταφύγια Άγριας Ζωής («Κ.Α.Ζ.»).

ζ. Προστατευόμενα τοπία

η. Προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί

θ. Τοπία που έχουν κηρυχθεί ως αισθητικά δάση, ως περιαστικά δάση, ως προστατευόμενα δάση και ως διατηρητέα μνημεία.

Ρητά προβλέπεται από το ν3937/2011 και η αλληλεξάρτηση της προστασίας τους με τις εγκαταστάσεις «Α.Π.Ε.», ως αντικείμενο και της παρούσας εργασίας, με τη διάταξη της § 8 του άρθρου 5, ότι στα ως άνω γ, δ, ε, στ, ζ, η και θ, επιτρέπεται η εγκατάσταση σταθμών από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ως μέσο για την προστασία του κλίματος, εφόσον με τους όρους και τις προϋποθέσεις που καθορίζονται στα πλαίσια της έγκρισης περιβαλλοντικών όρων του σταθμού, διασφαλίζεται η διατήρηση του προστατευτέου αντικειμένου της περιοχής.

Εξαιρέση από την παραπάνω διάταξη αποτελούν τμήματα των εν λόγω περιοχών που ανήκουν στα ως άνω α, β, σε υγράτοπους διεθνούς σημασίας (υγράτοποι RAMSAR) και σε οικότοπους προτεραιότητας περιοχών της Επικράτειας που έχουν ενταχθεί στο δίκτυο NATURA 2000. Οι προβλεπόμενες εξαιρέσεις εναρμονίζονται και με τις περιοχές αποκλεισμού και τις ζώνες ασυμβατότητας, όπως ρητά καθορίζονται στο άρθρο 6 του «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε. »¹⁵⁴

Ειδικά για τις «Ε.Ζ.Δ.» της Οδηγίας για τους οικοτόπους καθώς και για τη διαχείριση των περιοχών του Δικτύου NATURA 2000¹⁵⁵, προβλέπεται εξουσιοδότηση προς του Υπουργό ΠΕ.Κ.Α. να εκδώσει απόφαση η οποία να

¹⁵⁴ Βλ. ανωτέρω υπό 2.3

¹⁵⁵ Άρθρα 8 και 9 του ν.3937/2011

περιλαμβάνει τους στόχους διατήρησης των τύπων οικοτόπων και των ειδών κοινοτικής σημασίας που απαντώνται στην Ελληνική Επικράτεια, ώστε να επιτευχθεί ικανοποιητική κατάσταση διατήρησής τους μέχρι το 2020 αλλά και κατάλογος των απαγορευμένων επεμβάσεων και περιορισμών δραστηριοτήτων εντός των περιοχών αυτών.¹⁵⁶

Πρόσθετα των ανωτέρω, προβλέπονται ειδικότερες διατάξεις για τη διατήρηση ειδών χλωρίδας και πανίδας, την προστασία της ενδημικής βιοποικιλότητας, ρυθμίσεις για τα εισβάλλοντα ξενικά είδη, ρυθμίσεις για την πρόληψη της υποβάθμισης των φυσικών οικοτόπων και των ειδών χλωρίδας και πανίδας, η κρατική ευθύνη για την προστασία της βιοποικιλότητας, η περιβαλλοντική βιοασφάλεια, η επιστημονική έρευνα, η κοινωνική ενημέρωση και συμμετοχή.¹⁵⁷

Σε μία συνολική κρίση επί του ως άνω νόμου, η υποβάθμιση της βιοποικιλότητας και η κλιματική αλλαγή απασχολούν τη διεθνή και ευρωπαϊκή κοινότητα, τον τελευταίο καιρό ως προβλήματα που χρήζουν αποτελεσματική θεσμική προστασία.

Η Ελλάδα διακρίνεται για την ιδιαίτερη βιοποικιλότητά της και η έλλειψη προβλέψεων προστασίας συγκεκριμένων στοιχείων της στην εσωτερική νομοθεσία καθώς και η συνεχής υποβάθμιση των οικοτόπων της, καθιστούσε άμεση την ανάγκη για λήψη αυστηρότερων μέτρων για τη διατήρησή της.¹⁵⁸ Ο ν.3937/2011 αποτελεί μία προσπάθεια για την

¹⁵⁶ Ιωάννης Κ. Καράκωστας, ό.π. σελ. 165, Ευαγγελία Δημητριάδη, Αγγελική Καλλια-Αντωνίου, «Ο νέος νόμος 3937/2011 για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας – Νέες Προσεγγίσεις στη διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος», Περιβάλλον & Δίκαιο, Τ.2/2011, σελ.254

¹⁵⁷ Άρθρα 10-18 του ν.3937/2011

¹⁵⁸ Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής COM (2009) 358

<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2009/EL/1-2009-358-EL-F1-1.Pdf>

καλύτερη διαχείριση των φυσικών οικοτόπων και τη διατήρηση των ειδών στην Ελλάδα, λαμβανομένου υπόψη της σημασίας της βιοποικιλότητας για την προώθηση ενός διαφορετικού μοντέλου ανάπτυξης, ώστε να εξασφαλισθεί η βιωσιμότητα των φυσικών πόρων στο σύνολό τους.¹⁵⁹

2.4 Η υπ’αριθμ. 49828 (ΦΕΚ τ. Β’ 2464/3.12.2008) Απόφαση της Επιτροπής Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον Τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης «Έγκριση ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού» («Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.»)

Το «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.» ορίζει ένα γενικότερο πλαίσιο μέσα στο οποίο προβλέπεται η επιθετική ανάπτυξη των «Α.Π.Ε.» και η πραγματοποίηση έργων «Α.Π.Ε.», υπό το πρίσμα και του άρθρου 24 § 2 του Συντάγματος. Με το «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.» εξειδικεύονται οι προϋποθέσεις χωροθέτησης τέτοιων έργων, εντάσσοντάς τα τελευταία στις ήδη υπάρχουσες χρήσεις γης, τα κριτήρια της χωροθέτησης τους καθώς και οι περιοχές αποκλεισμού εγκατάστασης μονάδων παραγωγής ΑΠΕ καθώς και την αιτιολογική τους βάση.¹⁶⁰

Σκοπός του πλαισίου είναι η διαμόρφωση πολιτικών χωροθέτησης έργων «Α.Π.Ε.» ανά κατηγορία δραστηριότητας και κατηγορία χώρου. Καθιερώνονται κανόνες και κριτήρια χωροθέτησης που θα επιτρέπουν αφενός τη δημιουργία βιώσιμων εγκαταστάσεων «Α.Π.Ε.» και αφετέρου την

¹⁵⁹ Ε. Δημητριάδη, Α. Καλλία-Αντωνίου, ό.π., σελ. 250

¹⁶⁰ Τσιρακοπούλου Τατιάνα, «Επιτάχυνση της ανάπτυξης των Α.Π.Ε. για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής», Συνήγορος Τ.77/2010, σελ. 39

αρμονική ένταξή τους στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.¹⁶¹ Επίσης, στοχεύει στη δημιουργία ενός αποτελεσματικού μηχανισμού χωροθέτησης των εγκαταστάσεων «Α.Π.Ε.» ώστε να επιτευχθεί η καλύτερη δυνατή ανταπόκριση στους στόχους των εθνικών και ευρωπαϊκών πολιτικών.¹⁶²

Το «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.» εξειδικεύει κριτήρια χωροθέτησης εγκαταστάσεων εκμετάλλευσης αιολικής, ηλιακής, υδροηλεκτρικής ενέργειας, ενέργειας από βιομάζα ή βιοαέριο και γεωθερμικής ενέργειας.

Αναλυτικότερα, για τις αιολικές εγκαταστάσεις ορίζονται κανόνες και κριτήρια χωροθέτησης. Αρχικά, διακρίνεται ο εθνικός χώρος σε κατηγορίες όπως για παράδειγμα ηπειρωτική χώρα, Αττική και κατοικημένα νησιά. Ειδικότερα, καθορίζονται Περιοχές Αιολικής Προτεραιότητας («Π.Α.Π.»), οι οποίες παρουσιάζουν πλεονεκτήματα για την εγκατάσταση των αιολικών σταθμών, όπως και Περιοχές Αιολικής Καταλληλότητας («Π.Α.Κ.»), οι οποίες διαθέτουν ικανοποιητικό εκμεταλλεύσιμο αιολικό δυναμικό.¹⁶³ Οι τελευταίες προτιμώνται διότι διαθέτουν τα εχέγγυα για την επίτευξη των χωροταξικών στόχων, όπως, η ελεγχόμενη συγκέντρωση αιολικών εγκαταστάσεων λόγω συγκέντρωσης της μεγαλύτερης ζήτησης (αιτήσεις παραγωγής, εγκατάστασης και λειτουργίας). Καθορίζονται, επιπλέον οι περιοχές αποκλεισμού και ζώνες ασυμβατότητας χωροθέτησης των αιολικών εγκαταστάσεων, π.χ. περιοχές κηρυγμένων διατηρητέων μνημείων της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, περιοχές απολύτου προστασίας της φύσης, πυρήνες εθνικών δρυμών, αξιόλογες ακτές και παραλίες, χαρακτηρισμένες αγροτικές περιοχές υψηλής παραγωγικότητας κ.α.

¹⁶¹ Vasiliki (Vicky) Karageorgou, ό.π., σελ. 70

¹⁶² Αικατερίνη Σακελλαροπούλου, ό.π., σελ. 21

¹⁶³ Αικατερίνη Σακελλαροπούλου, ό.π., σελ. 23-24

Για τα υδροηλεκτρικά έργα καθορίζονται κανόνες χωροθέτησης. Μερικοί από αυτούς είναι ο εντοπισμός υδατικών διαμερισμάτων με εκμεταλλεύσιμο υδραυλικό δυναμικό, προσδιορισμός ασυμβατότητας και αποκλεισμού εγκατάστασης των έργων αυτών, εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας της εκάστοτε περιοχής, δηλαδή διασφάλιση της συνύπαρξης των υδροηλεκτρικών έργων με άλλες χρήσεις που εξυπηρετούνται από τον ίδιο υποδοχέα, όπως η ύδρευση οικισμών. Ειδικά κριτήρια για την εγκατάσταση τέτοιων έργων αναφέρονται επίσης ως προς τη σχεδίαση τους με τέτοιο τρόπο ώστε το συνολικό οπτικό αποτέλεσμα να έχει τη μικρότερη δυνατή επίπτωση και να καταλαμβάνει τον ελάχιστο δυνατό όγκο.

Κανόνες και κριτήρια χωροθέτησης για εγκαταστάσεις εκμετάλλευσης ηλιακής ενέργειας (φωτοβολταϊκά πεδία) καθορίζουν τις περιοχές προτεραιότητας χωροθέτησης τους, οι οποίες πρέπει να είναι γυμνές και άγονες περιοχές σε χαμηλό υψόμετρο της ηπειρωτικής και της νησιωτικής χώρας κατά προτίμησης αθέατες από πολυσύχναστους χώρους καθώς και ζώνες αποκλεισμού χωροθέτησης τέτοιων μονάδων υπό τους όρους που ισχύουν για τα αιολικά πάρκα.

Αντίστοιχα κριτήρια καθορίζονται και για τη χωροθέτηση εγκαταστάσεων εκμετάλλευσης ενέργειας από βιομάζα ή βιοαέριο. Προτιμώνται περιοχές προνομιακές, όπως χώροι πλησίον γεωργικών εκμεταλλεύσεων, παραγωγής πρώτης ύλης, Χώροι Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων κλπ.

Για τη χωροθέτηση εγκαταστάσεων εκμετάλλευσης της γεωθερμικής ενέργειας καθορίζονται περιοχές προτεραιότητας, δηλαδή περιοχές που διαθέτουν εκμεταλλεύσιμο γεωθερμικό δυναμικό (ύπαρξη γεωθερμικών πεδίων υψηλής θερμοκρασίας) π.χ. Νίσυρος.

Τέλος, το «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.» δίνει τις κατευθυντήριες γραμμές για την υλοποίηση και του προγράμματος δράσης, το οποίο απαιτεί τη σύμπραξη όλων των φορέων αρμοδιότητας για την επίτευξη του προγράμματος αυτού. Απαιτείται εναρμόνιση των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης και των Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων με το «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.», καθώς και δημιουργία βάσης δεδομένων για τις άδειες παραγωγής κα άδειες εγκατάστασης & λειτουργίας έργων «Α.Π.Ε.» από τη «Ρ.Α.Ε.», ως την πλέον αρμόδια διοικητική αρχή για τον έλεγχο και την εφαρμογή του Πλαισίου για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας.

Για τις προστατευόμενες περιοχές, το «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.», ορίζεται, μεταξύ άλλων, στο άρθρο 6 «Περιοχές Αποκλεισμού και ζώνες ασυμβατότητας» ότι απαγορεύεται η χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων εντός των οικοτόπων προτεραιότητας περιοχών της Επικράτειας που έχουν ενταχθεί ως «Τ.Κ.Σ.» στο δίκτυο NATURA 2000.¹⁶⁴

Όσον αφορά στις Ζώνες Ειδικής Προστασίας της ορνιθοπανίδας και των Σημαντικών Περιοχών για τα Πουλιά («Σ.Π.Π.»), επιτρέπεται η χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων υπό την προϋπόθεση της «Ειδικής Οικολογικής Αξιολόγησης» του άρθρου 10 του ν.4014/2011.¹⁶⁵

¹⁶⁴ Βλ. άρθρο 6 § 1 του «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.», Παράρτημα 3 της παρούσας

¹⁶⁵ Βλ. άρθρο 6 § 3 του «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.», Για την Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση, βλ. ανωτέρω υπό 2.2.2.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – Η ΣΧΕΤΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ ΕΡΓΩΝ Α.Π.Ε. ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑ ΑΥΤΗΣ ΜΕ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

3.1 Γενικά για την πρόσβαση στη περιβαλλοντική δικαιοσύνη

Η πρόσβαση στη δικαιοσύνη για θέματα περιβάλλοντος καθιερώθηκε διεθνώς με την περιφερειακή περιβαλλοντική Σύμβαση του Άαρχους¹⁶⁶ για την Πρόσβαση στην Πληροφόρηση, τη Δημόσια Συμμετοχή στη Διαδικασία Λήψης Αποφάσεων και την Πρόσβαση στη Δικαιοσύνη για Περιβαλλοντικά Ζητήματα της 25 Ιουνίου του 1998, υπό την αιγίδα του Ο.Η.Ε και συγκεκριμένα της UNECE. Η Σύμβαση αυτή αποτελεί μία πρωτοποριακή σύμβαση που καθιερώνει για πρώτη φορά το ειδικότερο διαδικαστικό δικαίωμα της πρόσβασης στη δικαιοσύνη για ζητήματα που άπτονται του περιβάλλοντος. Εγκαθιδρύει ένα καθεστώς περιβαλλοντικής διακυβέρνησης όπου τα συμβαλλόμενα μέρη με την οικοδόμηση συναίνεσης τείνουν στην επιδίωξη του διεθνούς κοινού συμφέροντος¹⁶⁷. Μερικές από τις αρχές που συμπεριλαμβάνει είναι η καθιέρωση τεκμηρίου υπέρ της πρόσβασης στην πληροφορία που αφορά το περιβάλλον, η ευρεία έννοια της δημόσιας αρχής, η πρόβλεψη για τον περιορισμό του κόστους αναπαραγωγής, η δυνατότητα δωρεάν ελέγχου και η ευχέρεια επιλογής από τον

¹⁶⁶ <http://www.unece.org/env/pp/contentofaarhus.html>

¹⁶⁷ Ευάγγελος Ραυτόπουλος, , *Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειος ή Plus Ultra, Ο Κύκλος των Αποβλήτων*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2006, σελ.

ενδιαφερόμενο της μορφής στην οποία θα του χορηγείται η περιβαλλοντική πληροφορία.

3.2 Ευρωπαϊκά Δικαστήρια

Ο ρόλος της νομολογίας του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων υπήρξε ιδιαίτερα σημαντικός για την εφαρμογή μιας ευρωπαϊκής ενεργειακής στρατηγικής όπου οι «Α.Π.Ε.» θα διαδραματίζουν έναν πρωτεύοντα ρόλο.¹⁶⁸ Παράλληλα είναι σαφές ότι η πρωτοποριακή νομολογία του Δ.Ε.Κ. σε ορισμένες περιπτώσεις, επηρέασε σημαντικά και το μετέπειτα παραχθέν παράγωγο Κοινοτικό Δίκαιο σε ζητήματα ενέργειας.

3.2.1 Η υπόθεση Azienda Agro-Zootenica Franchini Sarl

Η απόφαση αυτή εκδόθηκε από το «Δ.Ε.Ε.»¹⁶⁹ κατόπιν προδικαστικού ερωτήματος του Δικαστηρίου της Ιταλίας προς αυτό, ενόψει διαφοράς που προέκυψε σχετικά με τη μη έγκριση της εγκατάστασης ανεμογεννητριών, μη προοριζόμενων για ίδια τελική κατανάλωση, σε τόπους ευρισκόμενους εντός της περιφέρειας εθνικού δρυμού, η οποία είναι προστατευόμενη ζώνη, έχει χαρακτηριστεί ως τόπος κοινοτικού ενδιαφέροντος και ζώνη ειδικής προστασίας και αποτελεί μέρος του οικολογικού ευρωπαϊκού δικτύου NATURA 2000, καθώς δεν εκτιμήθηκαν προηγουμένως οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του έργου επί του συγκεκριμένου τόπου.¹⁷⁰

Σύμφωνα με το άρθρο 6 § 3 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, δεν αποκλείεται κάθε δραστηριότητα εντός των ζωνών του δικτύου NATURA 2000, αλλά η

¹⁶⁸ Απόστολος Νέλλας, «Η προώθηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Α.Π.Ε.) μέσα από τη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων», <http://dejure.elsagreece.org>

¹⁶⁹ Υπόθεση C-2/10 <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=el>

¹⁷⁰ Μανόλης Ι. Βελεγράκης, ό.π., σελ. 91

έγκριση της δραστηριότητας εξαρτάται από την προηγούμενη εκτίμηση των επιπτώσεων του στην οικολογική ακεραιότητα της προστατευόμενης περιοχής. Ειδικότερα, η εκτίμηση των επιπτώσεων αυτών, όπως αναφέρθηκε και στο Κεφάλαιο 1 της παρούσας εργασίας, αφορά σε έργο ή δραστηριότητα η οποία δεν αφορά άμεσα τη διαχείριση του προστατευόμενου τόπου, ωστόσο είναι δυνατό να τον επηρεάζει σημαντικά. Η προστασία δηλαδή της προστατευόμενης περιοχής επιτυγχάνεται στην «πιθανότητα» να απειλήσει τόπο του δικτύου NATURA 2000 (εφαρμογή της «αρχής της προφύλαξης»).

Η κανονιστική ρύθμιση του εθνικού δικαίου της Ιταλίας προέβλεπε την απαγόρευση κατασκευής νέων ανεμογεννητριών, μη προοριζόμενων για ίδια τελική κατανάλωση εντός των Τόπων Κοινοτικού Ενδιαφέροντος και των «Ζ.Ε.Π.» που ανήκουν στο δίκτυο NATURA 2000. Εκ προοιμίου δηλαδή και χωρίς την αμφιβολία περί θετικής κρίσης επί εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, απορρίπτεται κάθε σχέδιο ή έργο για εγκατάσταση ανεμογεννητριών στους τόπους αυτούς.

Σκοπός του ιταλού νομοθέτη ήταν η διατήρηση των ζωνών που ανήκουν στο δίκτυο NATURA 2000 και ιδίως η προστασία των οικοτόπων των άγριων πτηνών έναντι των κινδύνων που ενδεχομένους ενέχουν οι ανεμογεννήτριες.

Όπως προκύπτει από το ενωσιακό δίκαιο, η οδηγία 92/43/ΕΟΚ έχει εκδοθεί βάσει του άρθρου 192 της «Σ.Λ.Ε.Ε.». Πρόσθετα το άρθρο 193 της «Σ.Λ.Ε.Ε.» επιτρέπει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν ενισχυμένα μέτρα προστασίας. Άλλωστε σε προγενέστερη κρίση του το «Δ.Ε.Ε.» έχει κρίνει ότι «στο πλαίσιο της κοινοτικής πολιτικής στον τομέα του περιβάλλοντος και εφόσον ένα εθνικό μέτρο επιδιώκει τους ίδιους στόχους με την οδηγία, το

άρθρο 176 Ε.Κ. επιτρέπει, υπό τους όρους που προβλέπει, την υπέρβαση των ελάχιστων απαιτήσεων που διατυπώνει η οδηγία».¹⁷¹

Με την απόλυτη απαγόρευση της κατασκευής νέων ανεμογεννητριών στις ζώνες NATURA 2000, επιδιώκεται η επίτευξη των σκοπών της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Στο μέτρο που καθιερώνει αυστηρότερο καθεστώς από εκείνο του άρθρου 6 της εν λόγω οδηγίας, συνιστά ενισχυμένο μέτρο προστασίας κατά την έννοια του άρθρου 193 της «Σ.Λ.Ε.Ε.»¹⁷²

Επιπλέον, η απόλυτη εξαίρεση της κατασκευής νέων ανεμογεννητριών μη προοριζόμενων για ίδια τελική κατανάλωση στους τόπους του δικτύου NATURA 2000, δεν αποκλείει την κατασκευή ανεμογεννητριών που προορίζονται για ίδια τελική κατανάλωση ισχύος έως 20 kW, οπότε δε θέτει σε κίνδυνο το σκοπό της «Ε.Ε.» που αφορά στην ανάπτυξη νέων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.¹⁷³ Τούτο διότι το άρθρο 194 της «Σ.Λ.Ε.Ε.» ορίζει ότι η πολιτική της «Ε.Ε.» στον τομέα της ενέργειας πρέπει να λαμβάνει υπόψη την απαίτηση για διατήρηση και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος, όπου εντάσσεται και η διατήρηση της βιοποικιλότητας.

Τέλος, το «Δ.Ε.Ε.» έκρινε ότι τα μέτρα ενισχυμένης προστασίας από πλευράς του εθνικού δικαίου της Ιταλίας, δεν έρχονται σε αντίθεση, με τα ελάχιστα προβλεπόμενα μέτρα του άρθρου 6 § 3 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ περί εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του κατά περίπτωση σχεδίου ή έργου σε τόπο του δικτύου NATURA 2000. Αντίστοιχα το άρθρο

¹⁷¹ C-2/10, σκέψη 50, <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=el>

¹⁷² Άρθρο 193 Σ.Λ.Ε.Ε. «Τα μέτρα προστασίας που θεσπίζονται δυνάμει του άρθρου 192 δεν εμποδίζουν τα κράτη μέλη να διατηρούν και να θεσπίζουν μέτρα ενισχυμένης προστασίας. Τα μέτρα αυτά πρέπει να συμβιβάζονται με τις Συνθήκες και κοινοποιούνται στην Επιτροπή.»

¹⁷³ C-2-10, σκέψη 57

6 § 3 της Οδηγίας δεν πρέπει να θεωρείται ως ένα ανυπέρβλητο εμπόδιο για την επίτευξη των στόχων της ενεργειακής πολιτικής της «Ε.Ε.».¹⁷⁴

Όσον αφορά δε στις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη οδηγία 2009/28/ΕΚ και σε συνδυασμό με την οδηγία 92/43/ΕΟΚ και την οδηγία 79/409/ΕΟΚ για τα άγρια πτηνά, οι εθνικές κανονιστικές ρυθμίσεις της Ιταλίας που απαγορεύουν την εγκατάσταση ανεμογεννητριών μη προοριζόμενων για ίδια τελική κατανάλωση σε τόπους του δικτύου NATURA 2000 χωρίς προηγούμενη εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, το «Δ.Ε.Ε.» έκρινε ότι, οφείλουν να τηρούνται υπό τις αρχές της απαγορεύσεως των διακρίσεων και της αναλογικότητας.¹⁷⁵

3.2.2 Προσφυγές Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά κρατών – μελών λόγω παράλειψης ενσωμάτωσης της Οδηγίας για τις «Α.Π.Ε.»

Με τις προσφυγές¹⁷⁶ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά της Κυπριακής Δημοκρατίας και της Δημοκρατίας της Πολωνίας, ζητείται από το «Δ.Ε.Ε.» η διαπίστωση της παράβασης των καθ'ών κρατών μελών να ενσωματώσουν ως όφειλαν την Οδηγία 2009/28/ΕΚ σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, στην εσωτερική έννομη τάξη τους.

Η προθεσμία για τη μεταφορά της Οδηγίας στα εσωτερικά δίκαια των εν λόγω κρατών μελών έληγε την 5^η Δεκεμβρίου 2010. Ως εκ τούτου, η Κύπρος

¹⁷⁴ Ralph Frins, Hendrik Schoukens, ό.π., σελ. 96

¹⁷⁵ C-2/10, σκέψη 75

¹⁷⁶ C-386/13, C-320/13 Προσφυγή Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά Πολωνίας, την 12^η Ιουνίου 2013 και Προσφυγή Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά Κύπρου την 5^η Ιουλίου 2013,

<http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=elβ>

αλλά και η Πολωνία έχουν παραβιάσει την υποχρέωση αυτή, που προκύπτει από τη διάταξη του άρθρου 27 § 1 της οδηγίας 2009/28/ΕΚ..

Οι προσφυγές αυτές είναι εκκρεμείς ως προς την έκδοση απόφασης από το «Δ.Ε.Ε.», ωστόσο γίνεται σαφές ότι για την «Ε.Ε.» η διείσδυση των «Α.Π.Ε.» στο εσωτερικών των κρατών μελών της, μέσω νομοθετικών και κανονιστικών ρυθμίσεων, είναι αναγκαία ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής αλλά και της εν γένει προστασίας του περιβάλλοντος.

3.3 Συμβούλιο της Επικρατείας

Το Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ) έχει συμβάλει σημαντικά στην ερμηνεία των διατάξεων για την προστασία του περιβάλλοντος και τη διείσδυση έργων Α.Π.Ε. στην εγχώρια αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Η συλλογιστική που αναπτύσσει ενόψει αιτήσεων ακύρωσης κατά έργων «Α.Π.Ε.» δεν είναι μονόπλευρη αλλά έχει καταφέρει να ισορροπήσει σε μεγάλο βαθμό ανάμεσα στο «τι συνιστά προστασία του περιβάλλοντος;» και «πώς οι «Α.Π.Ε.» ως φιλικές προς το περιβάλλον μορφές ενέργειας μπορούν να αφομοιωθούν στο φυσικό αλλά και ανθρωπογενές περιβάλλον;».

Κύριο κριτήριο της κρίσης του Δικαστηρίου είναι η διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των έργων «Α.Π.Ε.». Σε ό,τι δε αφορά τη χωροθέτηση έργων «Α.Π.Ε.» πλησίον ή εντός προστατευόμενων περιοχών, η δέουσα περιβαλλοντική εκτίμηση, αποτελεί το κύριο εργαλείο για την εξασφάλιση της ακεραιότητας του τόπου τόπο ενισχυμένης προστασίας, του οποίου η ακεραιότητα ενδεχομένως να θιγεί από την υλοποίηση ενός τέτοιου σχεδίου ή έργου.

3.3.1 Αιτήσεις ακύρωσης κατά του «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.» και οι σχετικές αποφάσεις του ΣτΕ 1421,1422/2013

Με την υπ' αριθμ. 1421/2013¹⁷⁷, το Ε' Τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας, απέρριψε στο σύνολό της, αίτηση ακύρωσης σωματείων με καταστατικό σκοπό μεταξύ άλλων την προστασία του περιβάλλοντος, κατά της υπ' αριθμ. 49828/12.11.2008 (ΦΕΚ τ. Β' 2464/3-12-2008) με την οποία εγκρίθηκε το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας («Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.»).

Ειδικότερα, το δικαστήριο έκρινε ότι το «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.» είναι σύμφωνο με το Σύνταγμα, το Πρωτόκολλο του Κιότο, τη σύμβαση-πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή και την εθνική νομοθεσία.

Όπως αναφέρεται και ανωτέρω¹⁷⁸, το «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.» τίθενται οι γενικές αρχές και κατευθύνσεις της εθνικής χωροταξικής πολιτικής στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και παράλληλα εισάγονται οι κανόνες και τα κριτήρια χωροθέτησης. Με το «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.» επιδιώκεται η εγκαθίδρυση ενός αποτελεσματικού μηχανισμού που θα συμβάλλει στην υλοποίηση των διεθνών και ευρωπαϊκών δεσμεύσεων που έχει αναλάβει η Ελλάδα για την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών, καθώς και η διαμόρφωση ενός σαφούς πλαισίου, ώστε να περιοριστούν οι αβεβαιότητες και οι συγκρούσεις χρήσεων γης.¹⁷⁹

Η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων («Σ.Μ.Π.Ε.»), η οποία εκπονήθηκε στα πλαίσια της έγκρισης του «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.» όπως έκρινε το ΣτΕ, πληροί τις ελάχιστες απαιτήσεις δεδομένου ότι

¹⁷⁷ ΝΟΜΟΣ <http://lawdb.intrasoftnet.com/>, Περιβάλλον & Δίκαιο, Τ. 2/2013, σελ. 292-309

¹⁷⁸ Βλ. Υποκεφάλαιο 2.4

¹⁷⁹ ΣτΕ 1421/2013, σκέψη 9

περιγράφει και αξιολογεί τις αναμενόμενες επιπτώσεις από την εφαρμογή του σχεδίου. Πρόσθετα εξετάζει επαρκώς εναλλακτικές δυνατότητες ως προς την εν γένει διάρθρωση του σχεδίου και την ειδικότερη διαμόρφωση του κανονιστικού περιεχομένου των επιμέρους κριτηρίων χωροθέτησης μετά από εκτίμηση των στόχων της εθνικής ενεργειακής πολιτικής, του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής του, της φύσεως και του επιπέδου του σχεδιασμού που διενεργείται με το υπό εκπόνηση σχέδιο, καθώς και του βαθμού στον οποίο οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις δύνανται να αξιολογηθούν κατά τον βέλτιστο δυνατό τρόπο στα διάφορα προβλεπόμενα εκ του νόμου στάδια σχεδιασμού.¹⁸⁰

Επιπλέον, δεν προσκρούει στο Σύνταγμα, κατά το ΣτΕ, ο μη αποκλεισμός χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων εντός δασών, δασικών και αναδασωτέων εκτάσεων αρκεί να τηρούνται οι προϋποθέσεις που θέτει ο ν.998/1979 για την προστασία των δασών και λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα για τον περιορισμό της βλάβης της δασικής βλάστησης.¹⁸¹ Άλλωστε με το «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.» δεν καθιερώνεται απόλυτη δυνατότητα εγκαταστάσεως αιολικών μονάδων εντός δασών και δασικών εκτάσεων αλλά, επισημαίνεται ιδιαιτέρως ο εξαιρετικός χαρακτήρας τέτοιων επεμβάσεων, εναρμονιζόμενες πλήρως με όλο το πλέγμα της προβλεπόμενης για την προστασία τους νομοθεσίας.

Όσον αφορά δε το διαχωρισμό από το «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.» μεταξύ ηπειρωτικής και νησιωτικής χώρας, ο τελευταίος είναι επιτακτικός λόγω της ιδιαίτερου χαρακτήρα τους. Ο νησιωτικός χώρος αποτελείται από ευπαθή οικοσυστήματα τα οποία είναι δεκτικά μόνο ήπιας ανάπτυξης. Η εφαρμογή μεθόδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας φιλικών προς το περιβάλλον όπως είναι οι Α.Π.Ε. στα νησιά, οφείλει να γίνεται με τέτοιο

¹⁸⁰ ΣτΕ 1421/2013 σκέψη 12-16

¹⁸¹ ΣτΕ 1421/2013, σκέψη 25-26

τρόπο ώστε να λαμβάνεται υπόψη η φέρουσα ικανότητά τους και η ιδιαιτερότητα του νησιωτικού χώρου.¹⁸²

Συνολικά το δικαστήριο δέχθηκε ότι το «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.» αποτελεί μία συστηματική προσπάθεια εναρμόνισης με το διεθνές αλλά και ευρωπαϊκό πλαίσιο διείσδυσης των «Α.Π.Ε.» στην εγχώρια παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Έχει λάβει όλες τις απαραίτητες προβλέψεις ώστε οι κατευθύνσεις του να είναι συμβατές και καθ' όλα συμμορφούμενες με την προστασία του περιβάλλοντος και για τους λόγους αυτούς απέρριψε την αίτηση ακύρωσης κατά αυτού.

Κατά του ιδίου «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.» προσέφυγε με αίτηση ακύρωσης ενώπιον του ΣτΕ και το Σωματείο με την επωνυμία «Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία», διότι δε λαμβάνει ιδιαίτερη μνεία στο άρθρο 6 που αφορά στις περιοχές αποκλεισμού και ζώνες ασυμβατότητας για τη χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων, για την προστασία των πτηνών βάσει της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ. Ωστόσο η ρύθμιση του άρθρου 6 είναι σύμφωνη με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ κατά το μέρος που προβλέπεται ότι για τη χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων εντός των Ζωνών Ειδικής Προστασίας («Ζ.Ε.Π.») της ορνιθοπανίδας επιβάλλεται η σύνταξη ειδικής ορνιθολογικής μελέτης, επιπροσθέτως της προβλεπόμενης από τη νομοθεσία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, όπως αναφέρεται στην υπ' αριθμ. 1422/2013 απόφαση του ΣτΕ.¹⁸³

Όσον όμως αφορά σε τόπους εκτός «Ζ.Ε.Π.» που χαρακτηρίζονται ως Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά («Σ.Π.Π.») επιβάλλεται η σύνταξη ειδικής ορνιθολογικής μελέτης και για τις περιοχές αυτές. Τέτοια ρητή πρόβλεψη δεν υπάρχει στο «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.» αλλά η πλημμέλεια αυτή δε

¹⁸² ΣτΕ 1421/2013, σκέψη 27, ΣτΕ 3628,3752/2009, 3606/2007, 2524/2000

¹⁸³ ΣτΕ 1422/2013, σκέψη 13

συνιστά λόγο ακύρωσης του «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.», λόγω του χαρακτήρα του, αλλά η Διοίκηση υποχρεούνται να συμπληρώσει την επίδικη ρύθμιση.¹⁸⁴

Κατά τα λοιπά, η αίτηση ακύρωσης κατά του «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.» απορρίφθηκε διότι, συνολικά, με την προβλεπόμενη στο «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.» εκτίμηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των περιοχών για την ορνιθοπανίδα κατά το στάδιο της διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης της αιολικής εγκατάστασης, εξασφαλίζεται η επαρκής προστασία τους.¹⁸⁵

Πράγματι η Διοίκηση με την υπ'αριθμ. 52983/1952/2013 (ΦΕΚ τ. Β' 2436/27-9-2013) υπουργική απόφαση αλλά και την υπ'αριθμ. 170225/2014 (ΦΕΚ τ. Β' 135/27/1/2014) προέβη στην τροποποίηση του άρθρου 6 § 3 του «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.» σε συμμόρφωση και με τις διατάξεις του ν.4014/2011 προβλέποντας πλέον «Ειδική Ορνιθολογική Αξιολόγηση» («Ε.Ο.Α.») και για τις «Σ.Π.Π.».¹⁸⁶

3.3.2 Η χωροθέτηση Αιολικού Πάρκου σε τμήμα αναδασωτέας έκτασης και οι σχετικές αποφάσεις ΣτΕ 2474/2011 και 2499/2012 (ΟΛ.).

Αξίζει να γίνει αναφορά στην υπ'αριθμ. 2499/2012 απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας.¹⁸⁷ Η εν λόγω απόφαση εκδόθηκε έπειτα από αίτηση ακύρωσης κατά απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων και της μετέπειτα άδειας εγκατάστασης Αιολικού

¹⁸⁴ ΣτΕ 1422/2013, σκέψη 14

¹⁸⁵ ΣτΕ 1422/2013, σκέψη 17

¹⁸⁶ Βλ. ανωτέρω υπό 2.2.2 και 2.3

¹⁸⁷ ΝΟΜΟΣ <http://lawdb.intrasoftnet.com/>

Σταθμού Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας σε τμήμα μείζονος δασικής αναδασωτέας έκτασης στο Ν. Βοιωτίας.

Παρόλο που τα δάση και οι αναδασωτέες εκτάσεις δεν αποτελούν ειδική προστατευόμενη περιοχή όπως αυτές του Δικτύου NATURA 2000, η σημασία της εν λόγω απόφασης έγκειται στο γεγονός της «επικύρωσης» από το ΣτΕ της σημασίας της διείσδυσης των «Α.Π.Ε.» στην εγχώρια παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, πάντα σε συμβατότητα με τη συνταγματική προστασία του περιβάλλοντος,¹⁸⁸

Ειδικότερα, με την υπ' αριθμ 2474/2011¹⁸⁹ απόφασή του το ΣτΕ έκρινε ότι, επεμβάσεις σε αναδασωτέες εκτάσεις επιτρέπονται εφόσον δεν συνεπάγονται μεταβολή του νομικού χαρακτήρα της αναδασωτέας έκτασης, αλλά μόνο προσωρινή δυνατότητα επέμβασης λαμβανομένου υπόψη της εξαιρετικής σημασίας των «Α.Π.Ε.» για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Ωστόσο λόγω σπουδαιότητας, η υπόθεση παραπέμφθηκε για περαιτέρω κρίση στην Ολομέλεια του ΣτΕ, όπου και κρίθηκε το ζήτημα του συνταγματικά επιτρεπτού ή μη της εγκατάστασης έργων Α.Π.Ε. σε αναδασωτέες εκτάσεις πριν την πραγματοποίηση της αναδάσωσης.¹⁹⁰

Η Ολομέλεια έκρινε ότι, μεταξύ των επιτρεπόμενων επεμβάσεων σε αναδασωτέες εκτάσεις, περιλαμβάνεται η εγκατάσταση έργων «Α.Π.Ε.», εφόσον βέβαια πληρούνται οι σχετικοί όροι και περιορισμοί που θεσπίζονται με εγκριτική πράξη του αρμόδιου κρατικού οργάνου, βάσει των οποίων επιτρέπεται η εκτέλεση του σχετικού έργου.

¹⁸⁸ Άρθρο 24 § 1, βλ. ανωτέρω υπό 2.1, Μανόλης Ι. Βελεγράκης, ό.π., σελ. 87

¹⁸⁹ ΝΟΜΟΣ <http://lawdb.intrasoftnet.com/>

¹⁹⁰ Σχολιασμός της υπ' αριθ. 2474/2011 απόφασης από Αλ. Γουρζή, Περιβάλλον & Δικαιο Τ. 3/2011, σελ. 467 επ.

Κατά την επικρατούσα άποψη της Ολομέλειας, η συνταγματική διάταξη¹⁹¹ που θεσπίζει αυστηρό καθεστώς προστασίας για τις αναδασωτέες εκτάσεις, δεν αποκλείει τη θέσπιση ρύθμισης, με την οποία παρέχεται σε εξαιρετικές περιπτώσεις δυνατότητα επέμβασης σε έκταση που έχει κηρυχθεί αναδασωτέα, ακόμα και πριν την ανάκτηση της δασικής της μορφής, προκειμένου να εκτελεστεί έργο, το οποίο αποβλέπει στην εξυπηρέτηση ανάγκης με ιδιαίτερη κοινωνική, εθνική ή οικονομική σημασία, εφόσον η εκτέλεση του έργου στην έκταση αυτή είναι απολύτως αναγκαία και επιτακτική, στο μέτρο που η παρέλευση του απαιτούμενου για την πραγματοποίηση της αναδάσωσης χρονικού διαστήματος θα είχε ως συνέπεια τη ματαίωση του επιδιωκόμενου δημόσιου σκοπού.

Στα πλαίσια ελέγχου της συνταγματικότητας, το Δικαστήριο εξήρε την σημασία των έργων «Α.Π.Ε.» για την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος, εφόσον άλλωστε η επιλογή τους ,έναντι των συμβατικών και ρυπογόνων μορφών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας κατατείνει στην προστασία του περιβάλλοντος και στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής.¹⁹²

¹⁹¹ Άρθρο 117 § 3 Συνταγμα 1975/1986/2001/2008 « [...] 3. Δημόσια ή ιδιωτικά δάση και δασικές εκτάσεις που καταστράφηκαν ή καταστρέφονται από πυρκαγιά ή που με άλλο τρόπο αποψιλώθηκαν ή αποψιλώνονται δεν αποβάλλουν για το λόγο αυτό το χαρακτήρα που είχαν πριν καταστραφούν, κηρύσσονται υποχρεωτικά αναδασωτέες και αποκλείεται να διατεθούν για άλλο προορισμό.»

¹⁹² Vasiliki (Vicky) Karageorgou, ό.π., σελ. 70

3.3.3 Η απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ 786/2014, κατόπιν αιτήσεως ακύρωσης κατά της υπουργικής απόφασης για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Η εν λόγω απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ¹⁹³ αφορά στην οριστική κρίση επί αιτήσεως ακύρωσης κατά της Κ.Υ.Α. με θέμα «*Εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ «σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Ιουνίου 2001*» (ΦΕΚ τ. Β' 1225/5.9.2006).

Το δικαστήριο εισήγαγε την εν λόγω αίτηση ακύρωσης στην Ολομέλεια λόγω σπουδαιότητας και κατόπιν εξέτασης των λόγων ακύρωσης που προέβαλε το αιτούν σωματείο, ανέβαλε την οριστική κρίση του όσον αφορά έναν από τους προβαλλόμενους λόγους ακύρωσής της.

Αναγκαίο κρίθηκε από το Δικαστήριο να υποβληθεί προδικαστικό ερώτημα στο «Δ.Ε.Ε.», το οποίο είχε ως εξής: «Η διάταξη του άρθρου 3 § 2 περ. β' της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ «σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων», ορίζοντας ότι πραγματοποιείται εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων για όλα τα σχέδια και προγράμματα «για τα οποία, λόγω των συνεπειών που ενδέχεται να έχουν σε ορισμένους τόπους, απαιτείται εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύμφωνα με τα άρθρα 6 και 7 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ», έχει την έννοια ότι εξαρτά την υποχρέωση υπαγωγής συγκεκριμένου σχεδίου σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τη συνδρομή, για το σχέδιο αυτό, των προϋποθέσεων υπαγωγής σε

¹⁹³ ΝΟΜΟΣ <http://lawdb.intrasoftnet.com/>, Περιβάλλον & Δίκαιο, Τεύχος 1/2014, σελ. 29-31

περιβαλλοντική εκτίμηση κατά την οδηγία 92/43/ΕΟΚ, και ότι, επομένως, η εν λόγω διάταξη της οδηγίας 2001/42/ΕΚ προϋποθέτει και η ίδια, όπως και οι πιο πάνω διατάξεις της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ την κατάφαση του ενδεχομένου σημαντικής επιρροής του σχεδίου σε ορισμένη ειδική ζώνη διατήρησης, καταλείποντας τη σχετική ουσιαστική κρίση στα κράτη μέλη: 'Η, μήπως, κατά την έννοια της πιο πάνω διατάξης του άρθρου 3 § 2 περ. β' της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ, η απαίτηση πραγματοποίησης, κατά τη διάταξη αυτή, εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων δεν εξαρτάται από τη συνδρομή των προϋποθέσεων διενέργειας περιβαλλοντικής εκτίμησης κατά την οδηγία 92/43/ΕΟΚ, και μάλιστα όχι κατ' ανάγκην με ζώνη ειδικής διατήρησης, για να ενεργοποιηθεί η υποχρέωση διενέργειας μίας τέτοιας εκτίμησης;»

Σε απάντηση του ως άνω προδικαστικού ερωτήματος, το «Δ.Ε.Ε» με την υπ' αριθμ. C-177/11¹⁹⁴ έδωσε την εξής ερμηνεία: «[...] Από το γράμμα του άρθρου 6 § 3, της Οδηγίας «οικότοποι», σε συνδυασμό με το άρθρο 4 § 5, της ίδιας οδηγίας, προκύπτει ότι εκτίμηση απαιτείται για κάθε σχέδιο που δεν συνδέεται άμεσα ή δεν είναι αναγκαίο για τη διαχείριση ενός τόπου κοινοτικής σημασίας αλλά, καθεαυτό ή από κοινού με άλλα σχέδια, είναι δυνατόν να επηρεάσει σημαντικά έναν τέτοιο τόπο. Το άρθρο 6 § 3, πρώτη περίοδος, της οδηγίας «οικότοποι» εξαρτά την υποχρέωση δέουσας εκτιμήσεως των επιπτώσεων ενός σχεδίου από την προϋπόθεση να υπάρχει πιθανότητα ή κίνδυνος το σχέδιο αυτό να επηρεάσει σημαντικά τον περί ου πρόκειται τόπο (απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 2004, C-127/02, Waddenvereniging και Vogelbeschermingsvereniging, Συλλογή 2004,

¹⁹⁴ <http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=el> Όπου αναφέρεται η οδηγία «οικότοποι» νοείται η οδηγία 92/43/ΕΟΚ, όπου αναφέρεται η οδηγία «ΕΣΙΕ» νοείται η οδηγία 2001/42/ΕΚ και όπου αναφέρεται η οδηγία «πτηνά» νοείται η οδηγία 2009/147/ΕΚ «περί διατήρησης των άγριων πτηνών»

σ. I-7405, σκέψη 43). Η προϋπόθεση αυτή πληρούται όταν δεν δύναται να αποκλειστεί, βάσει αντικειμενικών στοιχείων, ότι το εν λόγω σχέδιο θα επηρεάσει σημαντικά τον περί ου πρόκειται τόπο¹⁹⁵.

Επομένως, η εξέταση για να εξακριβωθεί αν ένα σχέδιο ενδέχεται να επηρεάσει σημαντικά, υπό την έννοια του άρθρου 6 § 3, της οδηγίας «οικότοποι», έναν τόπο αναγκαστικά περιορίζεται στο ζήτημα αν δύναται να αποκλειστεί, βάσει αντικειμενικών στοιχείων, ότι το εν λόγω σχέδιο θα επηρεάσει σημαντικά τον τόπο για τον οποίο πρόκειται. Η ερμηνεία αυτή επιβάλλεται επίσης όσον αφορά τις ζώνες που αφορά το άρθρο 4 §§ 1, 2, της οδηγίας «πτηνά», λαμβανομένης υπόψη της επεκτάσεως στις εν λόγω ζώνες, από το άρθρο 7 της οδηγίας «οικότοποι», του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 6 § 3, της τελευταίας οδηγίας. Κατά συνέπεια, στο ερώτημα που τέθηκε πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3 § 2, στοιχείο β', της οδηγίας «E/S/E» έχει την έννοια ότι εξαρτά την υποχρέωση υποβολής συγκεκριμένου σχεδίου σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τη συνδρομή, για το ίδιο σχέδιο, των προϋποθέσεων που καθιστούν αναγκαία την υποβολή του σε εκτίμηση κατά την οδηγία «οικότοποι», περιλαμβανομένης της προϋποθέσεως να ενδέχεται το σχέδιο να επηρεάσει σημαντικά τον τόπο για τον οποίο πρόκειται. Η εξέταση για να εξακριβωθεί αν πληρούται η τελευταία προϋπόθεση αναγκαστικά περιορίζεται στο ζήτημα αν δύναται να αποκλειστεί, βάσει αντικειμενικών στοιχείων, ότι το εν λόγω σχέδιο θα επηρεάσει σημαντικά τον τόπο για τον οποίο πρόκειται.»

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, για να υποβληθεί ένα σχέδιο σε δέουσα εκτίμηση επιπτώσεων, απαιτείται ουσιαστική εκτίμηση του ζητήματος εάν

¹⁹⁵ βλ., στο ίδιο πνεύμα, απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2007, C-418/04, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, Συλλογή 2007, σ. I-10947, σκέψη 227

μπορεί βάσει αντικειμενικών δεδομένων να αποκλεισθεί ότι το σχέδιο θα επηρεάσει σημαντικά ορισμένο τόπο, όπως αυτός ορίζεται στην οδηγία 92/43/ΕΟΚ. Για το λόγο αυτό θεσπίζεται στην υπό ακύρωση Κ.Υ.Α ο «περιβαλλοντικός προέλεγχος», σε σχέδια ή προγράμματα που εφαρμόζονται σε περιοχές του εθνικού σκέλους του ευρωπαϊκού δικτύου NATURA 2000, προκειμένου να διαγνωσθεί αν θα επηρεαστούν από αυτό σημαντικά.¹⁹⁶

Το ΣτΕ, εν προκειμένω, έκρινε ότι η συμμόρφωση της προσβαλλόμενης Κ.Υ.Α. στις επιταγές των ευρωπαϊκών οδηγιών είναι ορθή οπότε και η αίτηση ακύρωσης απορρίφθηκε.

Η σημασία της εν λόγω απόφασης έγκειται στο γεγονός ότι η ευρωπαϊκή νομοθεσία, όπως αυτή ενσωματώνεται στην εθνική, διέπεται από συνοχή, δίδοντας τις απαραίτητες κατευθύνσεις ώστε να επιτυγχάνεται αποτελεσματική προστασία, των ήδη προστατευόμενων περιοχών, κοινοτικής αλλά και εθνικής σημασίας.

3.3.4. Η νομολογία του ΣτΕ για τη χωροθέτηση έργων Α.Π.Ε. στα μικρά νησιά, σε συνδυασμό και με την προστασία του τοπίου.

Όσον αφορά στα μικρά νησιά, η βιώσιμη ανάπτυξη που επιδιώκεται σε αυτά οφείλει να εναρμονίζεται με τη διατήρηση του χαρακτήρα τους και του νησιωτικού ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος και τοπίου και να μην παραβιάζει τη φέρουσα ικανότητά τους ως παραδοσιακών ανθρωπογενών συστημάτων και ευαίσθητων οικοσυστημάτων¹⁹⁷.

Τα οικοσυστήματα των μικρών νησιών χαρακτηρίζονται από ευπάθεια και όπως χαρακτηριστικά περιγράφει η νομολογία του Συμβουλίου της

¹⁹⁶ Βλ. ΣτΕ 786/2014 (Ολ.) σκέψη 10

¹⁹⁷ Ι. Καράκωστας, ο.π. , σελ. 188-189

Επικρατείας¹⁹⁸, «..τα μικρά νησιά χαρακτηρίζονται ιδίως από την προέχουσα ιδιότητά τους ως απομονωμένα οικοσυστήματα με αυξημένη ή μοναδική βιοποικιλότητα ... και άρρηκτα συνδεδεμένα με τα ανθρωπογενή συστήματα, με τέτοιο τρόπο που να αποτελούν «μικρόκοσμους» με αυτοτέλεια, ενότητα αλλά και προδήλως εύθραυστη ισορροπία...».

Ειδικότερα, για τα μικρά νησιά, ως ευπαθή οικοσυστήματα, «είναι δεκτικά μόνο ήπιας ανάπτυξης, ενώ για την προστασία του ουσιώδους όρους είναι ο χωροταξικός σχεδιασμός, με τον οποίο πρέπει να επιδιώκεται η διατήρηση αμείωτου του πολιτιστικού και φυσικού κεφαλαίου και των οικοσυστημάτων του νησιού και η αποτροπή εκείνων των μορφών ανάπτυξης που δε συνάδουν με τον παραπάνω σκοπό».¹⁹⁹

Κατά τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, στα μικρά νησιά μόνον ήπια τεχνικά έργα και παρεμβάσεις μπορούν να χαρακτηρισθούν ως βιώσιμα και επιτρεπτά, αυτό δε, ισχύει και για τα ενεργειακά έργα. Έτσι, οι μικρές νήσοι ανέχονται μόνον ήπιο ενεργειακό σύστημα, το οποίο πρέπει να είναι πάντοτε τοπικό, χαμηλής ή μεσαίας τάσεως, ή να συνίσταται στην εφαρμογή μεθόδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές του φυσικού περιβάλλοντος, όπως είναι η ηλιακή, αιολική κλπ. ενέργεια, τα φωτοβολταϊκά συστήματα κλπ. Υπό την έννοια δε αυτή και σύμφωνα με τον ειδικότερο κανόνα, κατά τον οποίο η ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας πρέπει να έχει ως όριο τη φέρουσα ικανότητα των μικρών νήσων, ήπιο και βιώσιμο ηλεκτρικό δίκτυο μικρής νήσου δεν μπορεί ποτέ να είναι μείζον δίκτυο υψηλής τάσεως, διότι ένα τέτοιο δίκτυο αντιστρατεύεται και βλάπτει τη βιωσιμότητα της νήσου ως ιδιαίτερου και αυτοτελούς οικοσυστήματος για τους λόγους που εκτίθενται ειδικότερα

¹⁹⁸ ΣΤΕ 1588/1999

¹⁹⁹ Ε-Α. Μαριά, ό.π. σελ. 415

στην ακυρωτική απόφαση, αναγόμενους στην ενθαρρυνόμενη με τον τρόπο αυτό υπέρμετρη τουριστική και οικιστική ανάπτυξη των μικρών νήσων. Εξάλλου, η ένταξη των μικρών νήσων τις οποίες αφορά το ένδικο έργο σε μείζον ηλεκτρικό δίκτυο υψηλής τάσεως αποτελεί, για τους ίδιους λόγους, άμεση απειλή για τα ιδιαίτερα πολιτιστικά χαρακτηριστικά τους, ενώ η απαιτούμενη για την εγκατάσταση του δικτύου κατασκευή πυλώνων προσβάλλει το υψηλής αισθητικής αξίας κυκλαδικό τοπίο, εξίσου προς τα ιδιαίτερα πολιτιστικά στοιχεία των Κυκλάδων προστατευτέο δυνάμει του άρθρου 24 του Συντάγματος.²⁰⁰

Επιπλέον, το Συμβούλιο της Επικρατείας²⁰¹ έχει κρίνει ότι «...τα ολοκληρωμένα χωροταξικά σχέδια αποτελούν ουσιώδη όρο της βιώσιμης ανάπτυξης... Ειδικά για την προστασία των μικρών νησιών, τα ειδικά χωροταξικά σχέδια, τα οποία δεδομένου ότι τα νησιά είναι δεκτικά μόνον ήπιας ανάπτυξης, πρέπει να προβλέπουν και να διατάσσουν στον χώρο των νησιών μόνον εκείνες τις μορφές ανάπτυξης που είναι συμβατές με την αρχή της διατήρησης αμείωτου του πολιτιστικού και φυσικού κεφαλαίου τους...»

Η ενότητα και η λιτή συμμετρία του φυσικού τοπίου των μικρών νησιών είναι χαρακτηριστικά, τα οποία έχουν αναγνωριστεί από τη νομολογία,²⁰² ως «μεγίστης αισθητικής αξίας».

Δεδομένο είναι ότι τα ευαίσθητα οικοσυστήματα των νησιών περιλαμβάνουν όχι μόνο τα οικοσυστήματα των ακτών τους, αλλά και εκείνα των παραδοσιακών οικισμών που τα συνθέτουν, των πολιτιστικών στοιχείων των νησιών κ.α. Η ισορροπία μεταξύ των διαφορετικών χρήσεων γης σε μικρές εκτάσεις, όπως είναι τα νησιά, επιτυγχάνεται

²⁰⁰ ΣτΕ 2939,2940/2000

²⁰¹ ΣτΕ 3628/2009

²⁰² Ε-Α. Μαριά, ο.π., σελ. 419, ΣτΕ 1588/1999

λαμβανομένου υπόψη, κατά περίπτωση, της φέρουσας ικανότητας του κάθε οικοσυστήματος ειδικά και ξεχωριστά. Εξωγενείς παρεμβάσεις αποσταθεροποιούν εύκολα την ισορροπία αυτή, οπότε και η ανάγκη προστασίας και επιβιώσεώς τους, γίνεται εντονότερη.

Τεχνολογίες που ενδέχεται να δημιουργήσουν ανισορροπίες, καταστροφές αλλά και αισθητική υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και του μοναδικού τοπίου των μικρών νησιών πρέπει να αποκλείονται²⁰³.

3.3.5 Συγκριτική Ανάλυση των αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας

Από τις ανωτέρω εκτεθείσες αποφάσεις του ΣτΕ, προκύπτουν ενδιαφέροντα συμπεράσματα για την τάση του Δικαστηρίου όσον αφορά τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και την προστασία του περιβάλλοντος. Ειδικά σε ό,τι αφορά στη χωροθέτηση έργων «Α.Π.Ε.» σε προστατευόμενες περιοχές (π.χ. περιοχές του Δικτύου NATURA 2000) ή σε περιοχές ειδικής προστασίας (π.χ. αναδασωτές εκτάσεις), το Δικαστήριο αποκρυστάλλωσε την ήδη παγιωμένη θέση του περί δεσμευτικού χαρακτήρα των εγκεκριμένων χωροταξικών σχεδίων («Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.») με την υπ' αριθμ. 1421/2013 απόφασή του.

Τα ειδικά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού και αιεφόρου ανάπτυξης, όπως είναι και το «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.», αποτελούν πράξεις της εκτελεστικής λειτουργίας με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και αντικείμενο και περιέχουν στρατηγικές επιλογές με την εισαγωγή στρατηγικού χαρακτήρα επιλογών ανά τομέα δραστηριοτήτων, γενικές κατευθύνσεις και ειδικότερες ρυθμίσεις, με νομική δεσμευτικότητα σε όλο το στάδιο της

²⁰³ ΣτΕ 1588/1999

μετέπειτα έκδοσης εγκρίσεων, αδειών για εγκατάσταση και λειτουργία έργων ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων και για το λόγο αυτό υπόκεινται σε αίτηση ακύρωσης, αφού επάγονται ευθέως έννομες συνέπειες.

Πρόσθετα, βάσει της 1422/2013 απόφασης του ΣτΕ λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα του «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. – Α.Π.Ε.», η παράλειψη της πρόβλεψης Ειδικής Ορνιθολογικής Μελέτης και για περιοχές εκτός Ζωνών Ειδικής Προστασίας αλλά εντός Σημαντικών Περιοχών για τα Πουλιά, δεν κατέστη την απόφαση έγκρισής του ακυρωτέα αλλά άμεσα συμπληρώσιμη από τη Διοίκηση προκειμένου να εναρμονισθεί πλήρως με τις επιταγές της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ.

Τέλος όσον αφορά τη σημασία της διείσδυσης των «Α.Π.Ε.», ως απαραίτητο κανονιστικό πλαίσιο για την υλοποίηση των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει η Ελλάδα σε διεθνές αλλά και ευρωπαϊκό επίπεδο,²⁰⁴ η Ολομέλεια του ΣτΕ έκρινε ότι ορθά δίδεται η δυνατότητα εγκατάστασης μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας όχι μόνο σε δάση και δασικές εκτάσεις αλλά και σε εκτάσεις που έχουν κηρυχθεί αναδασωτές.

Η απόλυτη συνταγματική απαγόρευση «άλλου σκοπού» των εκτάσεων αυτών, δεν καλύπτει σκοπούς ιδιαίτερης σημασίας για το δημόσιο συμφέρον, όπως είναι η βιώσιμη ανάπτυξη, της οποίας έκφραση είναι η στροφή προς πιο φιλικές για το περιβάλλον μορφές ενέργειας, όπως οι «Α.Π.Ε.», η αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών αλλά και η διασφάλιση της επάρκειας του ενεργειακού εφοδιασμού της χώρας. Η επέμβαση σε αυτές τις περιπτώσεις πρέπει να αιτιολογείται ειδικώς, εξαιρώντας την

²⁰⁴ Ιωάννα Βουλγαρίδου, «Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων ΑΠΕ σε δάση και αναδασωτές εκτάσεις: σκέψεις με αφορμή τη ΣτΕ (Ολ.) 2499/2012», *Ενέργεια & Δίκαιο* 18/2012, σελ. 91

ιδιαίτερη σημασία του έργου, το οποίο έως την αποκατάσταση του, δηλαδή την πραγματοποίηση της αναδάσωσης, μπορεί να εξυπηρετήσει ικανοποιητικά το δημόσιο σκοπό στον οποίο αποβλέπει.²⁰⁵

Εν κατακλείδι, η συμβολή του ΣτΕ στην ανάπτυξη των «Α.Π.Ε.» είναι σημαντική διότι τόνισε την ιδιαίτερη σημασία έργων «Α.Π.Ε.» για την εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και την επίτευξη του στόχου της διεύθυνσής τους στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας²⁰⁶. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι δεν πρέπει η χωροθέτηση αυτή να είναι σύμφωνη και με τις υπόλοιπες δεσμεύσεις της χώρας σε επίπεδο διεθνές και ευρωπαϊκό, για την ιδιαίτερη προστασία του περιβάλλοντος και των συνιστωσών του.

²⁰⁵ Αικατερίνη Σακελλαροπούλου, ό.π.,σελ. 3

²⁰⁶ Μανόλης Ι. Βελεγράκης, ό.π., σελ. 92

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΕΝΔΟΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗ Ή ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ;

4.1 Ενδο-περιβαλλοντική σύγκρουση

Η μεγάλη ανάγκη για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, όπως έχει προκύψει διεθνώς αλλά και η προστασία του περιβάλλοντος σε όλες του τις εκφάνσεις, (φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, βιοποικιλότητα, τοπίο, οικότοποι, κ.α.) οδηγεί σε μία καταρχήν ενδο-περιβαλλοντική σύγκρουση.

Ο μηχανισμό της διείσδυσης των «Α.Π.Ε.» στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας ως ένα μέτρο για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής ενισχύει την ενδο-περιβαλλοντική αυτή σύγκρουση. Το γεγονός αυτό απασχολεί ιδιαίτερα τη διεθνή αλλά και την ευρωπαϊκή κοινότητα, σε μία προσπάθεια εναρμόνισης της περιβαλλοντικής προστασίας με την ανάπτυξη των «Α.Π.Ε.», όχι με σκοπό το κέρδος αλλά την κατ'ουσία μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, που συμβάλλουν σημαντικά στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

Σε θεσμικό επίπεδο, η πληθώρα ρυθμίσεων για το περιβάλλον και την προστασία του διαμορφώνεται συνήθως αποσπασματικά και περιπτωσιολογικά ώστε να παρατηρείται το φαινόμενο της «πολυνομίας». Η πολυνομία αυτή κάθε άλλο παρά αποτελεσματική είναι για την επίλυση των οικολογικών προβλημάτων, διότι τα τελευταία χρήζουν εκτός από πρόληψη αλλά και άμεση αποκατάσταση.²⁰⁷

²⁰⁷ Γλυκερία Σιούτη, ό.π., σελ. 4

Η ενδο-περιβαλλοντική σύγκρουση συνοψίζεται στην παραδοχή ότι «κατά την ανάπτυξη του δικαίου της κλιματικής αλλαγής δεν πρέπει να λησμονείται η ανάγκη ενίσχυσης της προστασίας της βιοποικιλότητας.»²⁰⁸

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, υφίσταται έντονος προβληματισμός ως προς τη συμπληρωματικότητα των δύο πολιτικών, αυτή της αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής αλλά και της προστασίας της βιοποικιλότητας. Ωστόσο, η σύγκρουση υφίσταται καθώς, δεν είναι εφικτό να αποφευχθεί η απώλεια της βιοποικιλότητας χωρίς την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, αλλά είναι εξίσου αδύνατο να αντιμετωπιστεί η κλιματική αλλαγή χωρίς απώλεια της βιοποικιλότητας.²⁰⁹

Η συμπληρωματικότητα αυτή δεν επιτυγχάνεται σε ικανοποιητικό βαθμό,²¹⁰ και αυτό οδηγεί πολλές φορές σε περιβαλλοντικές καταστροφές, ακόμα και στην περίπτωση όπου έχει λάβει χώρα περιβαλλοντική εκτίμηση των επιπτώσεων βάσει της Οδηγίας 85/337. Τούτο διότι ενώ επήλθαν σημαντικές αλλαγές στο τελικό στάδιο κατασκευής του αιολικού πάρκου, η τελευταία δεν έγινε ώστε να αποφευχθεί η περιβαλλοντική υποβάθμιση της γύρω περιοχής.²¹¹

Πρόσθετα, όσον αφορά στο αυστηρό καθεστώς που προβλέπεται ενωσιακά για τις περιοχές NATURA 2000, οι συγκρούσεις με προτάσεις σχεδίων και έργων «Α.Π.Ε.» είναι αναπόφευκτες., ειδικά λαμβανομένου

²⁰⁸ Andrew L.R. Jackson, ό.π., p. 1195

²⁰⁹ Andrew L.R. Jackson, ό.π., p. 1196

²¹⁰ Βλ. Αιολικό Πάρκο στην Ιρλανδία, κατά την κατασκευή του οποίου προκλήθηκε κατολίθωση και μεγάλη ποσότητα τύρφης εκτοπίστηκε και μόλυνε ποταμό της περιοχής με αποτέλεσμα να θανατωθεί μεγάλος αριθμός ψαριών αλλά και να προκληθεί μόνιμη βλάβη σε περιοχή ωτοκόκας ψαριών. C-216/06 Επιτροπή κατά Ιρλανδίας <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=67069&pageIndex=0&doclang=EL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=546923>

²¹¹ C-216/06 Επιτροπή κατά Ιρλανδίας σκ. 102-112

υπόψη του στόχου 20-20-20 για τη διείσδυση τους και τη μείωση των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου αλλά και της ανάγκης για την προστασία και διατήρησης της βιοποικιλότητας. Πράγματι, η νομική προστασία των περιοχών NATURA 2000 «αναγκάζει» αρκετές φορές την απόρριψη έργων «Α.Π.Ε.» εντός των προστατευόμενων περιοχών της Ένωσης, καθιστώντας την ενδοπεριβαλλοντική σύγκρουση ένα πραγματικό γεγονός.²¹²

Η ενδοπεριβαλλοντική σύγκρουση στην Ελλάδα – Διαπίστωση παραβάσεων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2014)

Στο σημείο αυτό, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε στην Επιστολή του Επιτρόπου Περιβάλλοντος Janez Potocnik, προς τις ελληνικές αρχές, όσον αφορά στην εφαρμογή διατάξεων των άρθρων 6 και 7 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για τους Οικοτόπους αλλά των διατάξεων του άρθρου 5 της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων.²¹³

Συγκεκριμένα ο Επίτροπος εφιστά την προσοχή των ελληνικών αρχών **α.** στην ασυμβατότητα που παρουσιάζει το ««Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.» με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 5 § 1 της Οδηγίας για τη στρατηγική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων («Σ.Μ.Π.Ε.») αλλά και από το άρθρο 6 § 3 της οδηγίας για τους Οικοτόπους και **β.** τη μη συμμόρφωση ήδη εγκατεστημένων αιολικών πάρκων με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 6 § 3 της οδηγίας για τους Οικοτόπους, λόγω της ελλιπούς δέουσας εκτίμησης που πραγματοποιήθηκε για τα έργα αυτά, όσον αφορά

²¹² Andrew L.R. Jackson, ό.π., p. 1199

²¹³ <http://archive.efsyn.gr/wp-content/uploads/2014/10/anemogennitries.pdf>

στις συσσωρευτικές επιπτώσεις αυτών στις διάφορες περιοχές NATURA 2000.

Για τη μη τήρηση από το «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.» των διατάξεων του άρθρου 5 § 1 και του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας για τη «Σ.Μ.Π.Ε.»²¹⁴, η Επιτροπή εκτιμά ότι η περιβαλλοντική μελέτη δεν συμπεριλαμβάνει όλες τις απαιτούμενες πληροφορίες του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας, τούτο διότι το «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.» είναι σχέδιο το οποίο θέτει γενικούς κανόνες και κατευθύνσεις βάσει των οποίων πρέπει να εκτελούνται έργα Α.Π.Ε.²¹⁵

Η Επιτροπή εκτιμά ότι ελλείπουν σημαντικά χαρακτηριστικά των απειλών, των επιπτώσεων και των μέτρων πρόληψης για τις περιοχές NATURA 2000, από το «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.», αφού, κατά παραδοχή και των ελληνικών αρχών, λόγω του εθνικού του χαρακτήρα δε λαμβάνει υπόψη περιφερειακές ή τοπικές ιδιομορφίες, όπως τα χαρακτηριστικά του δικτύου NATURA 2000 αλλά και γενικά των προστατευόμενων οικοτόπων της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.²¹⁶

Η συμμόρφωση με τις ως άνω διατάξεις, συνεχίζει η Επιτροπή, θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω της ορθής «Σ.Μ.Π.Ε.» στα κατώτερα στρώματα χωροταξικού σχεδιασμού, όπως είναι τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, οπότε και να καμφθεί η περιβαλλοντική σύγκρουση.²¹⁷

Πρόσθετα, το «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.» δεν υπεβλήθη σε διαδικασία της δέουσας εκτίμησης των επιπτώσεων (Appropriate Impact Assessment),

²¹⁴ Βλ. κατωτέρω ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ της παρούσας, Άρθρο 5 της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ και Παράρτημα Ι της ίδιας Οδηγίας στο

²¹⁵ Επιστολή Ε. Επιτροπής σελ. 19

²¹⁶ Επιστολή Ε. Επιτροπής σελ. 24

²¹⁷ Επιστολή Ε. Επιτροπής σελ. 25

όπως απαιτείται, για όλα τα σχέδια και προγράμματα εντός NATURA 2000, από το άρθρο 6 § 3 της Οδηγίας για τους Οικοτόπους.

Η αντίθεση προκύπτει από την πρόβλεψη του «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.»²¹⁸ περιοχών εντός των οποίων απαγορεύεται η ανάπτυξη αιολικών πάρκων, όπως οι οικότοποι προτεραιότητας του Δικτύου NATURA 2000, οι υγράτοποι RAMSAR, και συνεπώς αναγνωρίζει την πιθανότητα σημαντικών επιπτώσεων από τη χωροθέτησή τους στους οικοτόπους NATURA 2000. Επιπλέον, αναγνωρίζονται οι επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα, χλωρίδα και πανίδα στα πλαίσια της εκπόνησης της «Σ.Μ.Π.Ε.» του «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.» αλλά παρόλα αυτά δεν προκρίθηκε η δέουσα περιβαλλοντική εκτίμηση του άρθρου 6 § 3 της Οδηγίας για τους Οικοτόπους.²¹⁹

Εφόσον, υλοποιήθηκε «Σ.Μ.Π.Ε.», έπρεπε να γίνει συστηματικά ώστε να καλυφθούν οι υποχρεώσεις και των δύο Οδηγιών. Αντίθετα με όσα ισχυρίζονται οι ελληνικές αρχές, η Επιτροπή επεσήμανε ότι εφόσον το «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.» αποτελεί σχέδιο, και για αυτό και όχι μόνο σε επίπεδο μεμονωμένων έργων, θα έπρεπε να υποβληθεί σε δέουσα εκτίμηση επιπτώσεων ώστε να εξακριβωθεί ότι οι κατευθυντήριες που δίνει αλλά και οι κανόνες που θεσπίζει δε θα παραβιάσουν την ακεραιότητα των περιοχών NATURA. 2000.²²⁰

Ως προς το δεύτερο σκέλος της επιστολής, κατόπιν σχετικών καταγγελιών στην Επιτροπή επισημάνθηκε η ασυμβατότητα ήδη λειτουργούντων αιολικών πάρκων στην Εύβοια και την Κρήτη, με την

²¹⁸ Βλ. κατωτέρω ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ της Παρούσας. Άρθρο 6 Περιοχές αποκλεισμού και ζώνες ασυμβατότητας του «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.»

²¹⁹ Επιστολή Ε. Επιτροπής σελ. 26

²²⁰ Επιστολή Ε. Επιτροπής σελ. 27

υποχρέωση για δέουσα εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των έργων αυτών, σε συμμόρφωση με το άρθρο 6 § 3 της Οδηγίας.

Συνοπτικά, για συγκεκριμένα αδειοδοτημένα ή σε λειτουργία αιολικά πάρκα στην Εύβοια και στην Κρήτη διαπίστωσε παραβάσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, αυθαιρεσίες και σοβαρές παραλείψεις εκ μέρους του ΥΠΕΚΑ κατά την έγκριση των περιβαλλοντικών όρων.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αμφισβητεί την αδειοδότηση και λειτουργία αυτών των αιολικών πάρκων και ζητά από το ελληνικό κράτος την κατάθεση νέων μελετών περιβαλλοντικών όρων, αλλά και τη συμμόρφωση με την ευρωπαϊκή νομοθεσία στα κριτήρια έγκρισης.

Σύμφωνα με την Επιτροπή, οι ελληνικές αρχές παραβιάζουν το άρθρο 6 §3 της Οδηγίας για τους οικότοπους, καθώς δεν έλαβαν υπόψη σε κανένα στάδιο της διαδικασίας τις σωρευτικές επιπτώσεις των διαφόρων έργων στην Εύβοια και την Κρήτη.²²¹

Η απλή αναφορά σε κάθε μεμονομένο έργο, της ύπαρξης συναφών έργων στην ευρύτερη περιοχή εγκατάστασης δε συνιστά αξιολόγηση των σωρευτικών επιπτώσεων που ενδέχεται να έχουν από την ταυτόχρονη λειτουργία στα ενδιαιτήματα, στην πανίδα και στη χλωρίδα. Σε καμία περίπτωση δε, η σωρευτική εκτίμηση επιπτώσεων δεν είναι το άθροισμα

²²¹ Επιστολή Ε. Επιτροπής, σελ. 10-11, 15, 28-31 Εύβοια: Τα 42 πάρκα αντιστοιχούν σε 427 ανεμογεννήτριες, οι 398 εκ των οποίων βρίσκονται εντός προστατευόμενων περιοχών Natura 2000 και μαζί με αυτές, τα συνοδά έργα (δρόμοι, καλώδια, θάλαμοι ελέγχου κ.λπ.).

Κρήτη: Από τα 51 σε λειτουργία και σχεδιαζόμενα αιολικά πάρκα στην Κρήτη, 8 λειτουργούν, 3 διαθέτουν άδεια εγκατάστασης και 40 άδεια παραγωγής. Από αυτά, τα 41 βρίσκονται σε περιοχές Natura 2000 (505 από τις 579 ανεμογεννήτριες), αλλά λειτουργούν μόνο 58 ανεμογεννήτριες.

«Αιολικά εγκλήματα κατά της ελληνικής φύσης καταγγέλλει η Κομισιόν», <http://www.econews.gr/2014/10/02/aiolika-natura-eu-117899/>

των επιμέρους εκτιμήσεων. Αντίθετα, σωρευτική εκτίμηση νοείται όταν καταδεικνύονται οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των διαφόρων εκτιμήσεων.²²²

Συμπερασματικά, η Επιτροπή διαπιστώνει τις παραβάσεις και καλεί τις ελληνικές αρχές στην υποβολή παρατηρήσεων για τις διαπιστωθείσες παραβάσεις σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Η ενδο-περιβαλλοντική σύγκρουση αποτελεί μία πραγματικότητα. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι δεν υφίστανται στο ήδη θεσμοθετημένο νομικό πλαίσιο διεθνώς αλλά και εσωτερικά οι μηχανισμοί για την εξισορρόπηση της διαχείρισης και διατήρησης των προστατευόμενων περιοχών και της διείσδυσης των «Α.Π.Ε.» κατά τρόπο τέτοιο ώστε να μην επικαλύπτονται μεταξύ τους.

4.2 Προοπτικές Ισορροπίας

Η προστασία του περιβάλλοντος, η διατήρηση των προστατευόμενων περιοχών αλλά και η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής μέσω της στροφής προς πιο φιλικές προς το περιβάλλον μορφές ενέργειας, όπως έχει διαμορφωθεί είναι δυναμικές έννοιες και οι οποίες στα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξης πάντα επίκαιρες.

Ωστόσο, το ενεργειακό ζήτημα βρίσκεται στο επίκεντρο, λόγω της συνεχούς αύξησης της ενεργειακής ζήτησης και των ενεργειακών απαιτήσεων, της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού αλλά και λόγω της ανάγκης ικανοποίησης των ζωτικών αναγκών του ανθρώπου να αναπτύσσεται σε ένα υγιές και οικολογικά ισόρροπο περιβάλλον.

²²² Επιστολή Ε.Επιτροπής σελ. 31

Συνεπώς, τα ενεργειακά προβλήματα διασταυρώνονται αλλά και εξαρτώνται από τα περιβαλλοντικά. Τούτο διότι το ενεργειακό ζήτημα εντάσσεται στην ευρύτερη εξισορρόπηση της οικονομικής ανάπτυξης με την προστασία του περιβάλλοντος.²²³

Η αξιοποίηση των «Α.Π.Ε.» αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της εξισορρόπησης αυτής, αφού με την προώθησή τους ικανοποιείται και ο οικονομικός παράγοντας (κάλυψη των ενεργειακών αναγκών) αλλά και ο περιβαλλοντικός.²²⁴

Οι κατάλληλοι μηχανισμοί έχουν ήδη ληφθεί ώστε ακόμα και τα έργα «Α.Π.Ε.» να μην παρέλκουν από τις ήδη θεσμοθετημένες διαδικασίες που κύριο σκοπό τη διατήρηση των ιδιαίτερα ευπαθών «περιβαλλοντικά» περιοχών.

Το κυριότερο εργαλείο για την επίτευξη της ισορροπίας είναι η διαδικασία Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων («Μ.Π.Ε.») κατά το στάδιο της έγκρισης περιβαλλοντικών όρων ενός έργου, όπως είναι εν προκειμένου ένα έργο Α.Π.Ε., είτε εντός είτε εκτός προστατευόμενων περιοχών, του οποίου η φάση κατασκευής αλλά και η φάση λειτουργίας ενδέχεται να έχει επιπτώσεις στο περιβάλλον.²²⁵

Οι «Μ.Π.Ε.» αποτελούν την έκφανση των αρχών της πρόληψης και της προφύλαξης ως βασικές αρχές του περιβαλλοντικού δικαίου. Τα έργα «Α.Π.Ε.» διακρίνονται από σύνθετη διαδικασία υλοποίησης (επίπεδο σχεδιασμού, μεταφοράς των απαραίτητων υλικών, εγκατάσταση των

²²³ Ευπραξία-Αίθρα Αθ. Μαριά, «Περιβαλλοντικές επιπτώσεις των έργων Ανανεώσιμων Πηγών ενέργειας και προληπτικοί μηχανισμοί του δικαίου», HELECO '05, Τ.Ε.Ε., Αθήνα 3-6 Φεβρουαρίου 2005, σελ. 2

²²⁴ Νικόλαος Τσοκανάς, ό.π., σελ. 184-188

²²⁵ Γλυκερία Σιούτη, ό.π., σελ.193

πυλώνων – για τα Α/Π ή τοποθέτηση των φωτοβολταϊκών πάνελ, διάνοιξη δρόμων, συνοδά έργα κ.α.).

Η διαδικασία αυτή, ανεξάρτητα του επιδιωκόμενου σκοπού που είναι η χρήση πιο φιλικών προς το περιβάλλον μορφών ενέργειας, ενδέχεται να έχει σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον για το λόγο αυτό πρέπει να προηγείται «Μ.Π.Ε.» ώστε να εξεταστούν οι επιπτώσεις, η σοβαρότητά τους, οι εναλλακτικές λύσεις αλλά και τα μέτρα προστασίας και διατήρησης του περιβάλλοντος.²²⁶

Το ζητούμενο είναι ήδη από το στάδιο του σχεδιασμού²²⁷ ενός έργου «Α.Π.Ε.» να επιλέγονται οι πλέον προσφορότερες θέσεις εγκατάστασης αλλά συγχρόνως να επιφέρουν τη λιγότερη δυνατή επιβάρυνση στην εικόνα του περιβάλλοντος αλλά και στη διατήρησή του.

Ειδικά για την Ελλάδα, οι προληπτικοί μηχανισμοί είναι αφενός η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε επίπεδο αδειοδότησης έργων «Α.Π.Ε.» αλλά και ο θεσμός του χωροταξικού σχεδιασμού²²⁸, υπό την έννοια της ενσωμάτωσης των έργων αυτών στον ευρύτερο χωροταξικό σχεδιασμό.²²⁹

Στο στάδιο αυτό, η βέλτιστη επιλογή για τις θέσεις εγκατάστασης πρέπει να γίνεται μεθοδικά ώστε να λαμβάνεται υπόψη και η ιδιαίτερη φυσιογνωμία του φυσικού περιβάλλοντος αλλά η δυνατότητά του να «σηκώσει» μία τέτοια προτεινόμενη εγκατάσταση.

²²⁶ Ευπραξία-Αίθρα Αθ. Μαριά, «Περιβαλλοντικές επιπτώσεις των έργων Ανανεώσιμων Πηγών ενέργειας και προληπτικοί μηχανισμοί του δικαίου», σελ. 4

²²⁷ European Commission, EU Guidance on wind energy development in accordance with the EU nature legislation, 2011, p.63

http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/Wind_farms.pdf

²²⁸ Βλ. ανωτέρω υπό 2.3 «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.»

²²⁹ Ευπραξία-Αίθρα Αθ. Μαριά, «Περιβαλλοντικές επιπτώσεις των έργων Ανανεώσιμων Πηγών ενέργειας και προληπτικοί μηχανισμοί του δικαίου», σελ. 4,

Όσον δε αφορά στις ιδιαίτερες ρυθμίσεις που αφορούν έργα εντός προστατευόμενων περιοχών, και ιδιαίτερα στις περιοχές του δικτύου NATURA 2000, το θεσμικό πλαίσιο επιτρέπει τη διεξόδυση των «Α.Π.Ε.» αλλά και άλλων έργων, τα οποία δεν αποσκοπούν στη διαχείριση και διατήρηση των περιοχών αυτών. Η προϋπόθεση όμως του άρθρου 6 § 3 είναι να προηγείται δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων των έργων αυτών, όχι γενικά για τις επιπτώσεις στο περιβάλλον, οι οποίες είναι αναπόφευκτες, αλλά σε συνάρτηση με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και την ευαισθησία των εν λόγω περιοχών, καθώς και ότι θα διατηρηθεί η ακεραιότητα του προστατευόμενου οικοτόπου.²³⁰

Προοπτικές ισορροπίας υπάρχουν διότι υπάρχει δυναμική. Οι στόχοι είναι πάντα αντικρουόμενοι αλλά υφίστανται πάντα ένα σημείο επαφής και σύγκλισης. Τα θεσμικά εργαλεία, εφόσον αξιολογούνται σωστά και εφαρμόζονται ανάλογα, μπορούν να συμβάλουν σε αυτό.

²³⁰ Γιώργος Μπάλιας, «Η Δέουσα Εκτίμηση Επιπτώσεων Έργων και Σχεδίων στις περιοχές του δικτύου NATURA 2000», Περιβάλλον & Δίκαιο Τ. 4/2014, σελ. 579

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Το θεσμικό πλαίσιο και η νομολογία έχουν διαμορφώσει τη δυνατότητα για την εξισορρόπηση της ενδο-περιβαλλοντικής σύγκρουσης που προκύπτει από τις δύο πτυχές του περιβάλλοντος, τις «Α.Π.Ε.» και τη διατήρηση του περιβάλλοντος, όπως προκύπτει και από τη μελέτη αυτή. Η νομοθεσία δίνει τις βάσεις, το θεσμικό πλαίσιο και η νομολογία ερμηνεύει, ad hoc ή γενικά τους όρους και τις προϋποθέσεις ώστε να αμβλυωθεί η σύγκρουση αυτή.

Το περιβάλλον έχει αυτοτέλεια και πλαίσιο που να το προστατεύει αποτελεσματικά. Ωστόσο, η βιώσιμη ανάπτυξη έχει και άλλες συνιστώσες, την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική. Πώς όμως θα επιτευχθεί η ισορροπία όταν το ένα θυσιάζεται για χάρη του άλλου;

Από τη μία πλευρά, το δίκτυο προστατευόμενων περιοχών NATURA 2000 μέσα από το πλέγμα των ρυθμίσεων της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για τους οικοτόπους, αποτελεί το σπουδαιότερο θεσμικό εργαλείο για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας στην «Ε.Ε.»²³¹ Από την άλλη πλευρά η διεύθυνση των «Α.Π.Ε.» και ο στόχος 20-20-20 αποτελεί ένα στοίχημα για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

Οι δύο αυτοί «στόχοι» έχουν κοινό παρονομαστή τη διασφάλιση της διαρκούς προστασίας του περιβάλλοντος. Πολλές φορές όμως στο βωμό της οικονομικής ανάπτυξης, η διασφάλιση της ακεραιότητας των προστατευόμενων περιοχών καθίσταται παρεμπόδιση προτεραιότητα.

Η εξέλιξη της επιστήμης δίνει τα εχέγγυα ώστε να υπάρχει αποτελεσματική πρόληψη της περιβαλλοντικής υποβάθμισης. Το κρίσιμο

²³¹ Γιώργος Μπάλιας, ό.π., Περιβάλλον & Δίκαιο Τ. 4/2014, σελ. 577

είναι σε επίπεδο θεσμικό αυτή η εξέλιξη να αποτυπώνεται, αλλά και σε επίπεδο λήψης αποφάσεων επί των έργων αυτών να ερμηνεύεται στενά ώστε να επιτυγχάνονται οι στόχοι διατήρησης.

Η εξέταση εναλλακτικών λύσεων κατά τη διαδικασία της δέουσας περιβαλλοντικής εκτίμησης ενόψει υλοποίησης έργων «Α.Π.Ε.» εντός προστατευόμενων περιοχών. Ειδικότερα, θα αυξηθεί η προστασία των περιοχών του Δικτύου NATURA 2000, και κατ' επέκταση η βιοποικιλότητα από ζημιόγωνα έργα.²³² Στην περίπτωση δηλαδή που ο εκάστοτε οικότοπος δε μπορεί να διατηρηθεί ακέραιος, η ήδη υπάρχουσα αξιολόγηση εναλλακτικών λύσεων, μπορεί να είναι προσφορότερη. Πρόσθετα, η συμβατότητα της Οδηγίας 2009/28/ΕΚ με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, μπορεί να επιλυθεί θεσμικά σε επίπεδο νομοθετικής διαδικασίας εντός της Ε.Ε.

Τέλος, μία ίσως αισιόδοξη προσέγγιση θα ήταν η σύνθετη κωδικοποίηση του περιβαλλοντικού δικαίου σε επίπεδο ευρωπαϊκής ένωσης, σε αντίθεση με την υπάρχουσα τομεακή πολιτική, η οποία δημιουργεί ασυμβίβαστα ή προβλήματα εφαρμογής.

Το στοίχημα είναι να εξασφαλιστεί ότι η ανάγκη διείσδυσης των «Α.Π.Ε.» δε θα οδηγήσει στην υποβάθμιση της διατήρησης της φύσης.

²³² Andrew L.R. Jackson, ό.π., p. 1208

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ

Βιβλιογραφία

Κωνσταντίνος Γώγος, «Η περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων σε περιοχές του δικτύου NATURA 2000», Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009

Γεώργιος Ι. Δελλής, «Κοινοτικό Δίκαιο Περιβάλλοντος», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1998

Π.Κ. Ιωακειμίδης, «Η Συνθήκη της Λισσαβώνας – παρουσίαση, ανάλυση, αξιολόγηση», Εκδόσεις Θεμέλιο, 2008

Ιωάννης Κ. Καράκωστας, «Περιβάλλον & Δίκαιο, Δίκαιο Διαχείρισης και προστασίας των περιβαλλοντικών αγαθών» Νομική Βιβλιοθήκη, 2011

Ευπραξία-Αίθρα Μαριά, «Η νομική προστασία του τοπίου στο διεθνές, κοινοτικό και εθνικό δίκαιο», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2009

Μιχ. Π. Παπαδόπουλος, «Παραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές», Έκδοση Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, Αθήνα 1997

Γλυκερία Π. Σιούτη, «Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος», Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα -Θεσσαλονίκη, Β΄ Έκδοση 2011

Ευάγγελος Ραυτόπουλος, «Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειος ή *Plus Ultra*, Ο Κύκλος των Αποβλήτων», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2006

Γρηγόριος Τσάλτας – Χαράλαμπος Πλατιάς, «Ευρωπαϊκή Ένωση και Περιβάλλον, Ανατομία μιας Κοινής Ευρωπαϊκής Πολιτικής», Εκδόσεις Ι. Σιδέρης 2010

Βασίλειος Χριστιανός, «Συνθήκη ΕΕ και ΣΛΕΕ – κατ' άρθρον ερμηνεία», Νομική Βιβλιοθήκη, 2012

Jan H. Jans, Hans H.B. Vedder, "European Environmental Law – After Lisbon", 4th Edition, Europa Law Publishing 2012

Sustainable Energy United in Diversity, Challenges and approaches in energy transition in the EU", EELF Book Series Volume 1, 2014

Αρθρογραφία

Μανόλης Ι. Βελεγράκης, «Η εγκατάσταση μονάδων Α.Π.Ε. σε αναδασωτέες εκτάσεις», Ενέργεια & Δίκαιο Τ. 13^ο-14^ο, 2010

Ιωάννα Βουλγαρίδου, «Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων ΑΠΕ σε δάση και αναδασωτέες εκτάσεις: σκέψεις με αφορμή τη ΣτΕ (Ολ.) 2499/2012», Ενέργεια & Δίκαιο 18/2012

Σχολιασμός της υπ' αριθ. 2474/2011 απόφασης από Αλ. Γουρζή, Περιβάλλον & Δίκαιο Τ.3/2011

Ευαγγελία Δημητριάδη, Αγγελική Καλλια-Αντωνίου, «Ο νέος νόμος 3937/2011 για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας – Νέες Προσεγγίσεις στη διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος», Περιβάλλον & Δίκαιο, Τ.2/2011

Αικατερίνη Ηλιάδου, «Ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική και προστασία του περιβάλλοντος», Περιβάλλον & Δίκαιο Τ. 3/2008

Ε-Α. Μαριά, Ελένη Δαλίπη, «ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΤΟΠΙΟΥ: Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΤΙΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΤΟΠΙΟ», Δεκέμβριος 2012, www.nomosphysis.org

Ευπραξία-Αίθρα Μαριά, «Περιβαλλοντικές επιπτώσεις των έργων Ανανεώσιμων Πηγών ενέργειας και προληπτικοί μηχανισμοί του δικαίου», HELECO '05, Τ.Ε.Ε., Αθήνα 3-6 Φεβρουαρίου 2005

Γιώργος Μπάλιας, «Η οδηγία για τους οικοτόπους: Ζητήματα σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων», Νομικό Βήμα Τ.58/2010

Γιώργος Μπάλιας, «Η Δέουσα Εκτίμηση Επιπτώσεων Έργων και Σχεδίων στις περιοχές του δικτύου NATURA 2000», Περιβάλλον & Δίκαιο Τ. 4/2014

Απόστολος Νέλλας, «Η προώθηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Α.Π.Ε.) μέσα από τη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων», <http://dejure.elsagreece.org>

Αικατερίνη Σακελλαροπούλου, «Χωροταξία και Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας», στο πλαίσιο κύκλου διαλέξεων του Τ.Ε.Ε. με τίτλο: «Επίκαιρα Θέματα Περιβάλλοντος, χωροταξίας και πολεοδομίας»

http://portal.tee.gr/portal/page/portal/SCIENTIFIC_WORK/DIALEKSEIS_P/EPIKAIRA_THEMATA_DIKAIΟΥ_PERIVALLONTOS/Tab2/02%C1%C9%CA%C1%D4%C5%D1%C9%CD%C7_%D3%C1%CA%C5%CB%CB%C1%D1%CF%D0%CF%D5%CB%CF%D5.pdf

Τατιάνα Τσιρακοπούλου, «Επιτάχυνση της ανάπτυξης των Α.Π.Ε. για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής», Συνήγορος Τ.77/2010

Νικόλαος Π. Τσοκανάς, «Οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας μέσα από τα πολιτικά και νομικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και το αντίστοιχο νομοθετικό πλαίσιο της Ελλάδας», Περιβάλλον και Δίκαιο, Τ.2/2004

«Αιολικά εγκλήματα κατά της ελληνικής φύσης καταγγέλλει η Κομισιόν»

<http://www.econews.gr/2014/10/02/aiolika-natura-eu-117899/>

Andrew L.R. Jackson, *“Renewable energy vs biodiversity: Policy conflicts and the future of nature conservation”*, Elsevier, *“Global Environmental Change 21 (2011)”*

Marjan Peeters, *“Governing towards renewable energy in the EU: Competences, instruments, and procedures”*, 21 MJ 1 (2014)

http://www.maastrichtjournal.eu/pdf_file/ITS/MJ_21_01_0039.pdf

Nicolas de Sadeleer, *“The Appropriate Impact Assessment and Authorization Requirements of Plans and Projects likely to have significant impacts on Natura 2000 sites”*, Environmental Law Network International Review, 1+2/2013

H. Vedder, Analysis The treaty of Lisbon and European Environmental Law and Policy, Journal of Environmental Law 22:2 (2010)

ClientEarth legal briefing, *"The impact of the Lisbon Treaty on climate and Energy policy - an environmental perspective"*, January 2010, <www.clientearth.org,>

Εκδόσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής

European Commission, EU Guidance on wind energy development in accordance with the EU nature legislation, 2011

http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/Wind_farms.pdf

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Διαχείριση των περιοχών του Δικτύου NATURA 2000. Οι διατάξεις του άρθρου 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, 2000

http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/provision_of_art6_el.pdf

Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής COM (2009) 358

<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2009/EL/1-2009-358-EL-F1-1.Pdf>

Περιοδικά

Περιβάλλον & Δίκαιο, Τ. 1/2010, Τ. 2/2013 Τ. 1/2014, Νομική Βιβλιοθήκη

Ιστοσελίδες

Επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

http://europa.eu/eu-law/decision-making/legal-acts/index_el.htm

Επίσημη Ιστοσελίδα του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<http://curia.europa.eu>

Επίσημη Ιστοσελίδα για το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<http://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=el>

Επίσημη Ιστοσελίδα την Οικονομικής Επιτροπής για την Ευρώπη, των Ηνωμένων Εθνών <http://www.unece.org/env/pp/contentofaarhus.html>

Επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας

<http://www.ypeka.gr/>

NOMOS

<http://lawdb.intrasoftnet.com/>

Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

<http://archive.efsyn.gr/wp-content/uploads/2014/10/anemogennitries.pdf>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ι. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ ΑΥΤΟΥ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 92/43/ΕΟΚ

Άρθρο 6

« **1.** Για τις ειδικές ζώνες διατήρησης, τα κράτη μέλη καθορίζουν τα αναγκαία μέτρα διατήρησης που ενδεχομένως συνεπάγονται ειδικά ενδεδειγμένα σχέδια διαχείρισης ή ενσωματωμένα σε άλλα σχέδια διευθέτησης και τα δέοντα κανονιστικά, διοικητικά ή συμβατικά μέτρα που ανταποκρίνονται στις οικολογικές απαιτήσεις των τύπων φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος I και των ειδών του παραρτήματος II, τα οποία απαντώνται στους τόπους.

2. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε στις ειδικές ζώνες διατήρησης να αποφεύγεται η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι ενοχλήσεις που έχουν επιπτώσεις στα είδη για τα οποία οι ζώνες έχουν ορισθεί, εφόσον οι ενοχλήσεις αυτές θα μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις σημαντικές όσον αφορά τους στόχους της παρούσας οδηγίας.

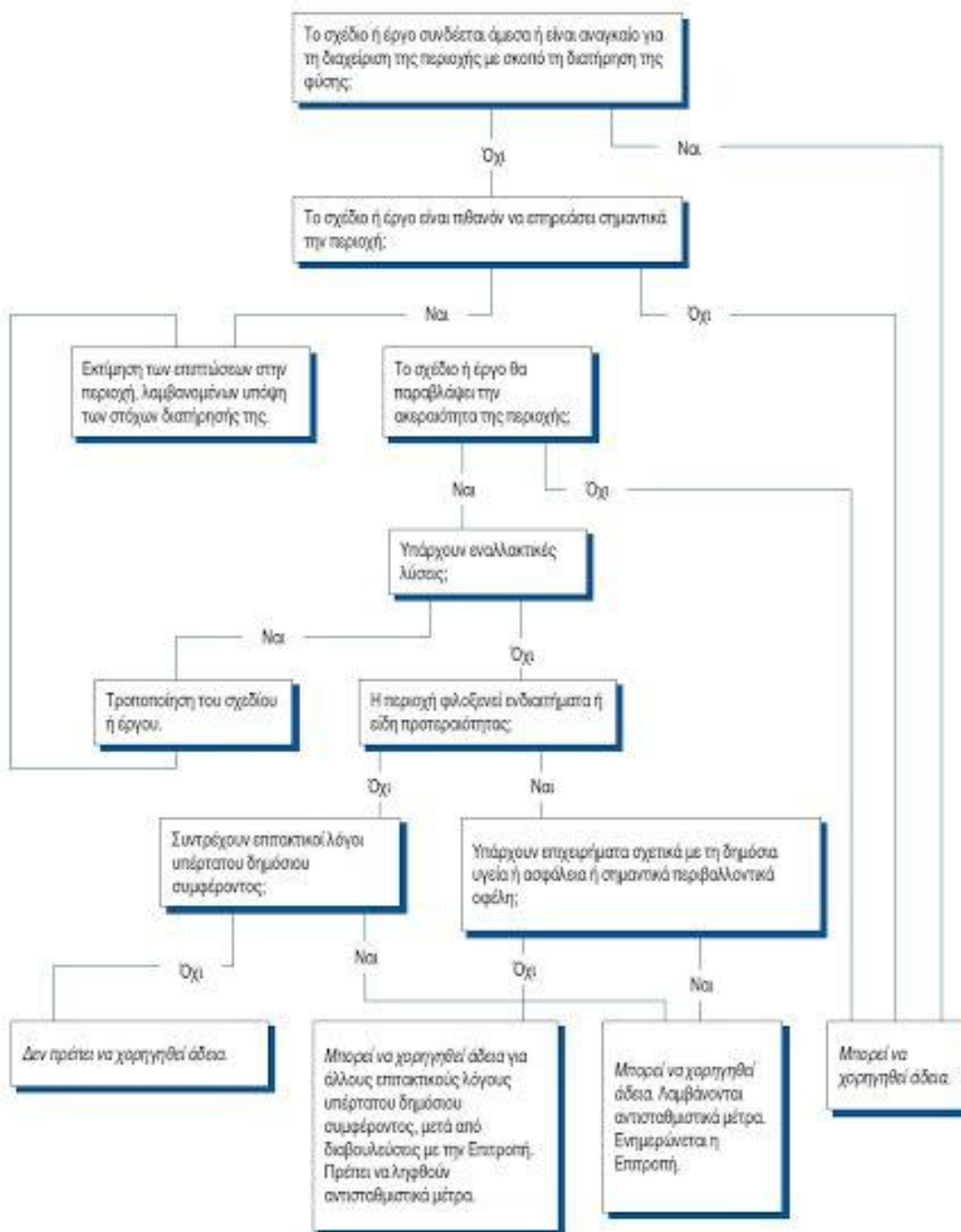
3. Κάθε σχέδιο, μη άμεσα συνδεδεμένο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του τόπου, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον εν λόγω τόπο, καθεαυτό ή από κοινού με άλλα σχέδια, εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον τόπο, λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησής του. Βάσει των συμπερασμάτων της εκτίμησης των επιπτώσεων στον τόπο και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παραγράφου 4, οι αρμόδιες εθνικές αρχές συμφωνούν για το οικείο σχέδιο μόνον αφού βεβαιωθούν ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα

του τόπου περί του οποίου πρόκειται και, ενδεχομένως, αφού εκφρασθεί πρώτα η δημόσια γνώμη.

4. Εάν, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της εκτίμησης των επιπτώσεων και ελλείψει εναλλακτικών λύσεων, ένα σχέδιο πρέπει να πραγματοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως, το κράτος μέλος λαμβάνει κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000. Το κράτος μέλος ενημερώνει την Επιτροπή σχετικά με τα αντισταθμιστικά μέτρα που έλαβε.

Όταν ο τόπος περί του οποίου πρόκειται είναι τόπος όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας ή/και ένα είδος προτεραιότητας, είναι δυνατόν να προβληθούν μόνον επιχειρήματα σχετικά με την υγεία ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια ή σχετικά με θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον, ή, κατόπιν γνωμοδοτήσεως της Επιτροπής άλλοι επιτακτικοί σημαντικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος.»

Η ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ ΕΡΓΩΝ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΩΝ ΠΗΓΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΣΕ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΥΜΒΑΤΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Διαχείριση των περιοχών του Δικτύου NATURA 2000. Οι διατάξεις του άρθρου 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, 2000

II. Άρθρο 5 § 1 και Παράρτημα I της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ για τη στρατηγική εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων

Άρθρο 5 § 1

Σε περίπτωση που απαιτείται εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 1, εκπονείται περιβαλλοντική μελέτη στην οποία εντοπίζονται, περιγράφονται και αξιολογούνται οι ενδεχόμενες σημαντικές επιπτώσεις που θα έχει στο περιβάλλον η εφαρμογή του σχεδίου ή προγράμματος, καθώς και λογικές εναλλακτικές δυνατότητες λαμβανομένων υπόψη των στόχων και του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής του σχεδίου προγράμματος. Οι πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται γι' αυτό το σκοπό περιέχονται στο παράρτημα I.»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I Πληροφορίες που αναφέρονται στο άρθρο 5 §1

Οι πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται σύμφωνα με το άρθρο 5 παράγραφος 1, με την επιφύλαξη του άρθρου 5 παράγραφοι

2 και 3, είναι οι εξής:

- α) η περιγραφή σε γενικές γραμμές του περιεχομένου, των κύριων στόχων του σχεδίου ή προγράμματος και της σχέσης με άλλα σχετικά σχέδια και προγράμματα,
- β) οι σχετικές πτυχές της τρέχουσας κατάστασης του περιβάλλοντος και η βάση αυτής πιθανή εξέλιξη εάν δεν εφαρμοστεί το σχέδιο ή πρόγραμμα,
- γ) τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των περιοχών που ενδέχεται να επηρεαστούν σημαντικά,
- δ) τα τυχόν υφιστάμενα περιβαλλοντικά προβλήματα που αφορούν το σχέδιο ή πρόγραμμα συμπεριλαμβανομένων, κατά κύριο λόγο, εκείνων που αφορούν περιοχές ιδιαίτερης περιβαλλοντικής σημασίας, όπως περιοχές που χαρακτηρίζονται σύμφωνα με τις οδηγίες 79/409/ΕΟΚ και 92/43/ΕΟΚ,

ε) οι στόχοι περιβαλλοντικής προστασίας που έχουν τεθεί σε διεθνές ή κοινοτικό επίπεδο ή σε επίπεδο κρατών μελών, οι οποίοι αφορούν το σχέδιο ή πρόγραμμα, και ο τρόπος με τον οποίο οι στόχοι αυτοί καθώς και τα περιβαλλοντικά ζητήματα έχουν ληφθεί υπόψη κατά την προετοιμασία του,

στ) οι ενδεχόμενες σημαντικές επιπτώσεις (1) στο περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένων θεμάτων όπως η βιοποικιλότητα, ο πληθυσμός, η υγεία των ανθρώπων, η πανίδα, η χλωρίδα, το έδαφος, τα ύδατα, ο αέρας, οι κλιματικοί παράγοντες, τα υλικά περιουσιακά στοιχεία, η πολιτιστική κληρονομιά συμπεριλαμβανομένης της αρχιτεκτονικής και αρχαιολογικής κληρονομιάς, το τοπίο και οι σχέσεις μεταξύ των ανωτέρω παραγόντων,

ζ) τα προβλεπόμενα μέτρα για την πρόληψη, τον περιορισμό και την, κατά το δυνατόν, εξουδετέρωση οποιωνδήποτε σημαντικών δυσμενών επιπτώσεων στο περιβάλλον από την εφαρμογή του σχεδίου ή προγράμματος,

η) η παρουσίαση σε γενικές γραμμές των λόγων για τους οποίους επελέγησαν οι εξετασθείσες εναλλακτικές δυνατότητες και η περιγραφή του τρόπου διενέργειας της εκτίμησης, με μνεία των τυχόν δυσκολιών (όπως τεχνικά ελαττώματα ή έλλειψη τεχνογνωσίας) που προέκυψαν κατά τη συγκέντρωση των απαιτούμενων πληροφοριών,

θ) περιγραφή των προβλεπόμενων μέτρων σχετικά με τον έλεγχο σύμφωνα με το άρθρο 10,

ι) μια μη τεχνική περίληψη των πληροφοριών που παρέχονται βάσει των ανωτέρω θεμάτων.

III. Άρθρο 6 του «Ε.Π.Χ.Σ. & Α.Α. Α.Π.Ε.» Περιοχές αποκλεισμού και ζώνες ασυμβατότητας

1. Σε όλες τις κατηγορίες περιοχών του προηγούμενου άρθρου, πρέπει να αποκλείεται η χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων εντός:

α. Των κηρυγμένων διατηρητέων μνημείων της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και των άλλων μνημείων μείζονος σημασίας της παρ. 5 ββ) του άρθρου 50 του ν. 3028/2002, καθώς και των οριοθετημένων αρχαιολογικών ζωνών προστασίας Α που έχουν καθορισθεί κατά τις διατάξεις του άρθρου 91 του ν. 1892/1991 ή καθορίζονται κατά τις διατάξεις του ν. 3028/2002.

β. Των περιοχών απολύτου προστασίας της φύσης και προστασίας της φύσης που καθορίζονται κατά τις διατάξεις των άρθρων 19 παρ. 1 και 2 και 21 του ν. 1650/1986.

γ. Των ορίων των Υγροτόπων Διεθνούς Σημασίας (Υγρότοποι Ραμσάρ).

δ. Των πυρήνων των εθνικών δρυμών και των κηρυγμένων μνημείων της φύσης και των αισθητικών δασών που δεν περιλαμβάνονται στις περιοχές της περιπτώσεως β` του παρόντος άρθρου.

ε. Των οικοτόπων προτεραιότητας περιοχών της Επικράτειας που έχουν ενταχθεί ως τόποι κοινοτικής σημασίας στο δίκτυο ΦΥΣΗ 2000 σύμφωνα με την απόφαση 2006/613/ΕΚ της Επιτροπής (ΕΕ L 259 της 21.9.2006, σ. 1).

στ. Των εντός σχεδίων πόλεων και ορίων οικισμών προ του 1923 ή κάτω των 2.000 κατοίκων περιοχών.

ζ. Των Π.Ο.Τ.Α. του άρθρου 29 του ν. 2545/1997, των Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων του τριτογενούς τομέα του άρθρου 10 του ν. 2742/1999, των θεματικών πάρκων και των τουριστικών λιμένων.

η. Των ατύπως διαμορφωμένων, στο πλαίσιο της εκτός σχεδίου δόμησης,

τουριστικών και οικιστικών περιοχών. Ως ατύπως διαμορφωμένες τουριστικές και οικιστικές περιοχές για την εφαρμογή του παρόντος νοούνται οι περιοχές που περιλαμβάνουν 5 τουλάχιστον δομημένες ιδιοκτησίες με χρήση τουριστική ή κατοικία, οι οποίες ανά δύο βρίσκονται σε απόσταση μικρότερη των 100 μέτρων, και συνολική δυναμικότητα 150 κλίνες τουλάχιστον. Για τον υπολογισμό της δυναμικότητας κάθε δομημένη ιδιοκτησία με χρήση κατοικίας θεωρείται ισοδύναμη με 4 κλίνες ανεξαρτήτως εμβαδού. Οι ανωτέρω περιοχές θα αναγνωρίζονται στο πλαίσιο της οικείας Π.Π.Ε.Α.

θ. Των ακτών κολύμβησης που περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα παρακολούθησης της ποιότητας των νερών κολύμβησης που συντονίζεται από το Υ.Π.Ε.ΧΩ.Δ.Ε.

ι. Των τμημάτων των λατομικών περιοχών και μεταλλευτικών και εξορυκτικών ζωνών που λειτουργούν επιφανειακά.

2. Οι κατευθύνσεις των εδαφίων α, β, γ, δ, ε, θ και ι της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζονται και για τη χωροθέτηση των συνοδευτικών έργων Α.Π.Ε., (δίκτυα πρόσβασης και μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας). Η πιθανή παρέκκλιση πρέπει να τεκμηριώνεται περιβαλλοντικά.

Επιπρόσθετα δίδονται οι παρακάτω κατευθύνσεις:

Ενδείκνυται η αξιοποίηση / χρήση υφισταμένων οδών για την εξυπηρέτηση των αιολικών πάρκων με τις απαραίτητες βελτιώσεις και επεκτάσεις. Ο σχεδιασμός των έργων αυτών πρέπει να γίνεται κατά τρόπο ώστε να αποφεύγονται, κατά το δυνατόν, μεγάλοι βάθους και εκτεταμένες εκσκαφές το δε πλάτος των δρόμων πρόσβασης πρέπει να περιορίζεται στο αναγκαίο μέτρο. Παράλληλα πρέπει να εκτελούνται όλα τα

απαραίτητα αντιπλημμυρικά έργα και έργα ανάσχεσης της διάβρωσης, ώστε να μην υπάρξει φόβος αλλοίωσης του τοπίου λόγω του έργου.

Η φθορά της βλάστησης πρέπει να περιορίζεται στο ελάχιστο δυνατόν (η εκχέρσωση θάμνων και δέντρων θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με τις υποδείξεις τις τοπικής Δασικής Υπηρεσίας) και να αποκαθίσταται η αισθητική του τοπίου.

Η εσωτερική οδοποιία να είναι χωμάτινη με επίστρωση χαλικιού (3Α).

Ενδείκνυται η γραμμή μεταφοράς της ηλεκτρικής ενέργειας μέχρι το δίκτυο της ΔΕΗ να ακολουθεί, κατά το δυνατόν, τις υφιστάμενες οδούς προσπέλασης, ώστε να περιορίζεται στο ελάχιστο η εκχέρσωση εκτάσεων ή η γενικότερη υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

3. Επιτρέπεται η χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων εντός των Ζωνών Ειδικής Προστασίας (Ζ.Ε.Π.) της ορνιθοπανίδας και των Σημαντικών Περιοχών για τα Πουλιά (Σ.Π.Π.) της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ ύστερα από την απαιτούμενη κατά το άρθρο 10 του ν. 4014/2011 Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση (ΕΟΑ) και βάσει των σχετικών διατάξεων της υπουργικής απόφασης οικ. 170225/2014 (Β`135) και της υπουργικής απόφασης 52983/1952/2013 (Β` 2436) για τα έργα των κατηγοριών Α` και Β` του ν. 4014/ 2011, αντίστοιχα. Οι ειδικότερες προϋποθέσεις και περιορισμοί για την υλοποίηση των ανωτέρω αιολικών εγκαταστάσεων καθορίζονται στην οικεία απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων για τα έργα κατηγορίας Α` του ν. 4014/2011, ή στην απόφαση έγκρισης της ΕΟΑ για τα έργα κατηγορίας Β` του ίδιου νόμου.

4. Με την επιφύλαξη των περιπτώσεων β`, γ` και δ` της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, επιτρέπεται η χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων εντός δασών, δασικών και αναδασωτέων εκτάσεων, σύμφωνα με τα

άρθρα 45 και 58 του ν. 998/1979 και άρθρου 13 του ν. 1734/ 1987 όπως ισχύουν. Στις παραπάνω περιοχές πρέπει να λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα για τον περιορισμό της βλάβης της δασικής βλάστησης.

5 α. Σε όλες τις περιοχές του άρθρου 5, η χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων πρέπει να πληροί τις ελάχιστες αποστάσεις από τις γειτνιάζουσες χρήσεις γης, δραστηριότητες και δίκτυα τεχνικής υποδομής που καθορίζονται στους πίνακες του Παραρτήματος II της παρούσας απόφασης.

β. Οι αποστάσεις της περιπτώσεως α` αφορούν τη χωροθέτηση των κυρίως αιολικών εγκαταστάσεων. Για τις απαιτούμενες κατά περίπτωση αποστάσεις των συνοδευτικών εγκαταστάσεων εφαρμόζονται οι διατάξεις της ισχύουσας νομοθεσίας και οι τυχόν ισχύοντες ειδικοί κανονισμοί και πρότυπα.